PIMENTO

ONLINE IDENTITEIT EN GEDRAG VAN JONGEREN

ONDERZOEKSRAPPORT

DIT RAPPORT CLUSTERT TWEE ONDERZOEKEN:

(1) EXPLORATIEF ONDERZOEK NAAR HET ONLINE GEDRAG EN DE ONLINE IDENTITEIT VAN JONGEREN

(2) VERDIEPEND ONDERZOEK NAAR DE OVEREENKOMSTEN EN VERSCHILLEN TUSSEN ONLINE GEDRAG/IDENTITEIT EN OFFLINE GEDRAG/IDENTITEIT VAN JONGEREN

Vlaanderen
verbeelding werkt

WAT WAT

ABSTRACT

Pimento voerde van 2020 tot 2021 twee *mixed methods*-onderzoeken bij jongeren uit secundaire scholen. Die onderzoeken bestonden uit twee uitgebreide reeksen van interviews en een enquête. In totaal werden meer dan 1000 jongeren bevraagd over tien Antwerpse scholen.
Na dat onderzoeksproces kunnen we de volgende conclusies trekken.

Onderzoek 1: "Wat is het online gedrag en de online identiteit van Antwerpse jongeren uit de tweede en derde graad secundair onderwijs?"

De online wereld fungeert voor jongeren als een uitbreiding van hun offline wereld en maakt daardoor uiteraard ook deel uit van hun ontwikkelingscontext.
Jongeren spenderen dan ook 3 tot 4 uur op sociale media per dag.
Ze zijn zich heel bewust van hun gedrag in deze context en zoeken hun weg daarin, met de nodige frustraties van dien maar ook met ongelofelijk veel voordelen.
Sociale media zijn er voor iedereen en er is voor elk wat wils.
Die apps en platformen hebben niet alleen een sociale functie.
Jongeren leren er ook de wereld kennen. Ze volgen de actualiteit en communiceren met mensen over heel de wereld.
Instagram is nog altijd het meest populaire platform onder jongeren, gevolgd door Snapchat en Tiktok.
Ze gebruiken die apps op verschillende manieren. Op Snapchat posten ze evenveel als ze kijken wat anderen posten, op Instagram en Tiktok wordt er meer passief gescrold.
Jongeren kiezen bewust wat ze posten, op welk kanaal ze het posten en op welk profiel ze het posten.
Veel jongeren hebben per app dan ook meerdere profielen: bijvoorbeeld een openbaar, een privé, een creatief profiel en een voor enkel goede vrienden.
Ze geven aan dat ze niet de beste versie van zichzelf tonen, maar op een beschermd profiel denken ze toch minder na over wat ze posten en durven ze ook meer een ongecensureerde kant van zichzelf te laten zien.
Op openbare profielen volgen mensen die ze minder goed kennen en soms ook wel hun ouders mee.

Sociale media hebben voordelen, maar daarnaast zijn jongeren niet ongevoelig voor de frustraties die online sociaal contact kunnen meebrengen.
Iemand die niet antwoordt terwijl die duidelijk toch je bericht gelezen heeft, dat is blijkbaar heel vervelend. Ook brengt je gsm vaak ongewenste afleiding. Voornamelijk tijdens het studeren.
Mensen zetten je ook weleens onder druk om snel te antwoorden of doen online vervelend tegen je.
Slechts weinig jongeren benoemen dat als stresserend.
Ze zoeken dan ook hun weg in het omgaan met die online frustraties. Ze leggen hun gsm regelmatig eens weg als ze afgeleid zijn, ze installeren apps om hun socialemediagebruik te verminderen of ze blokkeren mensen als die vervelend doen.
Jongeren geven anderzijds aan dat het ook wel aangenaam kan zijn als anderen voor hen grenzen stellen. Dat kan bijvoorbeeld door op school of thuis gedwongen de gsm weg te moeten leggen.

Naast online frustraties ervaren jongeren ook soms wantrouwen naar anderen toe: naar mensen die ze alleen online kennen (ze zijn zich er namelijk van bewust dat ze nooit helemaal zeker weten wie aan de andere kant van het scherm zit) of naar hun vrienden toe. Ze zijn er namelijk niet altijd helemaal zeker van dat persoonlijke informatie die ze delen niet doorgestuurd zal worden.
Veel jongeren kiezen er dan ook voor om online vooral grappige dingen (door) te sturen, dat is oppervlakkiger en veiliger.
Jongeren lijken hier allemaal bewust over na te denken. Maar ze praten er niet vaak over. Noch met hun vrienden, noch met hun ouders. Die laatsten zouden er – volgens sommige jongeren – toch niet zo veel van begrijpen.

Onderzoek 2: "Wat is bij Antwerpse jongeren uit de tweede en derde graad secundair onderwijs het verschil tussen hun gedrag/identiteit online en offline?"

Sommige jongeren voelen zich als een vis in het water in de online wereld. Ze hebben het gevoel dat ze socialer kunnen zijn, meer vrijuit durven spreken, makkelijker hun mening kunnen verwoorden, en meer zichzelf kunnen zijn dan offline. Andere jongeren vinden online communicatie juist weer moeilijker. Je loopt het risico om fout begrepen te worden, om uitgelachen te worden of omdat wat je deelt misbruikt kan worden.

In dit onderzoek geven jongeren in het algemeen toch vaker aan een voorkeur te hebben voor de offline context.
Ofwel vinden ze de offline versie van zichzelf even leuk als de online versie, ofwel vinden ze de offline versie zelfs wat leuker.
Offline delen jongeren makkelijker hun mening of delen ze makkelijker persoonlijke informatie over zichzelf.
Online vriendschappen, met iemand die je nooit offline ziet, zijn voor sommigen ook minder waardevol van offline vriendschappen.
Hoewel offline vriendschappen vaak online verdergezet worden, is de online wereld ook zeer afgesloten van de offline wereld want 'what happens online stays online'.

INHOUD

Titelpagina 1
Abstract 2
Inhoud 3
Inleiding 4
Verantwoording 5
Methodologie 7
Fase 1: Interviewronde 1 8
Fase 2: Enquête 1 8
Fase 3: Interviewronde 2 8
Fase 4: Enquête 2 9
Populatie 9
Deelnemende scholen 9
Geslacht/gender 9
Leeftijd 10
Onderwijsniveau 10
Resultaten deel 1: Online gedrag en identiteit 11
Gebruik sociale media 11
Hoe vaak zitten jongeren online en wat vinden ze daarvan? 11
Wat doen jongeren online? 21
Impact van sociale media 64
Meerwaarde van sociale media 64
Druk/stress door sociale media 66
Online frustraties en copingmechanismen 68
Praten over sociale media 75
Met vrienden 75
Met ouders/voogd 76
Wat weten volwassenen niet over sociale mediagebruik? 79
Depressie en online hulp 79
Gaming 80
Negativiteit/positiviteit 80
Grapjes 80
Drugs 81
Genderidentiteit, seksualiteit, sexting 81
Beïnvloeding door sociale media 82
Resultaten deel 2: Online versus offline 83
Online/offline zelfbeeld 83
Jezelf leuk vinden 83
Je mening geven, zelfvertrouwen 88
Harder/gemener zijn 89
Grappiger/enthousiaster zijn 90
Nadenken voor je iets zegt, openheid 90
Uiterlijk 91
Online/offline vriendschap/relaties 92
Online/offline delen 94
Mening zeggen 96
Discussie 98
Methodologie 98
Populatie 98
Resultaten deel 1: Online gedrag en identiteit 99
Gebruik sociale media 99
Impact van sociale media 101
Praten over sociale media 102
Resultaten deel 2: Online versus offline 102
Online/offline zelfbeeld 102
Online/offline vriendschap/relaties 103
Online/offline delen 103
Conclusie 104
Bijlagen 107
Semigestructureerde interviewleidraad onderzoek 1 en 2 107
Enquête 108

INLEIDING

We voerden deze *mixed methods* onderzoeken (kwalitatief en kwantitatief) uit om een antwoord te vinden op de onderzoeksvragen "Wat is het online gedrag en de online identiteit van Antwerpse jongeren uit de tweede en derde graad secundair onderwijs?" en "Wat is bij Antwerpse jongeren uit de tweede en derde graad secundair onderwijs het verschil tussen hun gedrag/identiteit online en offline?".

Om dit lijvig onderzoeksrapport vlot te kunnen lezen, nemen we je hier graag even mee op weg.
In dit rapport kan je vooraan het abstract lezen, waarin we beknopt het onderzoek en de conclusies duiden. In de verantwoording lees je hoe Pimento kijkt naar werken met jongeren en het thema identiteitsontwikkeling in het bijzonder. We zoomen in op de ontwikkelingsnoden en -competenties en de theorie van de *positive youth development*. In 'Methodologie' kan je het plan van aanpak van het onderzoek lezen. De vier fasen komen er uitgebreid aan bod. Bij 'Populatie' vertellen we je meer over wie de bevraagde doelgroep is en aan welke achtergrondvariabelen die jongeren beantwoorden.

In het deel daarna worden de onderzoeksresultaten van onderzoek 1 geclusterd. Die bieden een antwoord op de eerste onderzoeksvraag. In het tweede deel van de resultaten komen de antwoorden op de tweede onderzoeksvraag aan bod. Het is belangrijk om te weten dat de informatie die je in de kadertjes vindt telkens een verband tussen twee variabelen is. Bij de quotes van jongeren lees je soms enkel een quote. Het gaat dan over iets wat de jongere op die manier gezegd heeft. Als er een conversatie tussen de interviewer en de jongere weergegeven wordt als quote gebruiken we de I als afkorting voor interviewer en de J als afkorting voor de jongere. Zowel de quotes als de conversaties geven we zoveel mogelijk verbatim weer. We pasten ze enkel aan naar taal voor de leesbaarheid, zonder de inhoud aan te passen. De tabellen en percentages komen allemaal uit het kwantitatieve luik van het onderzoek.

In de discussie lees je onze opmerkingen, bedenkingen en adviezen over de resultaten. De conclusie volgt daarna. In dit stuk kom je de belangrijkste resultaten en tendensen uit ons onderzoek te weten. Helemaal achteraan in dit rapport zijn de bijlagen te vinden: de interviewleidraad en de enquête die we afnamen.

Veel leesplezier!

VERANTWOORDING

Om de insteek van dit onderzoek te kunnen kaderen, geven we eerst wat context over de visie van Pimento op werken met jongeren.
Pimento werkt namelijk met groepen aan positieve identiteits- en relatieontwikkeling. In een vorming rond identiteitsontwikkeling werken we aan de volgende vaardigheden:

- Emotionele competenties
- Zelfreflectie
- Zingevende competenties
- Weerbaarheid/kwetsbaarheid
- Jezelf durven zijn
- Keuzes kunnen maken

Die vaardigheden zorgen ervoor dat jongeren meer zelfvertrouwen kunnen hebben, meer zelfdeterminatie, meer zelfinzicht en meer zelfeffectiviteit, en dat ze zich meer verbonden kunnen voelen. Dat vindt Pimento essentieel om zijn missie waar te maken. We willen immers jongeren weerbaar, zelfbewust en gelukkig maken.

We baseren deze pijlers op de theorie van *Positive Youth Development* [1].

De *positive youth development* is een (onderzoeks)stroming die zich baseert op de ontwikkeling van de sterktes van jongeren, als preventie en als ontwikkelingsondersteuning. Dat is anders dan bij eerder curatieve benaderingen van jeugdondersteuning.

Ontwikkelingsnoden en -competenties zijn de steunpilaren van de *positive youth development*.
Ontwikkelingstheorieën die belangrijke ontwikkelingstaken in de kindertijd en adolescentie identificeren, vormen de basis voor die benaderingen. We denken bijvoorbeeld aan de fundamenten die Erikson en Piaget daarin legden. Ontwikkelingstaken volbrengen is namelijk de basis voor latere emotionele zelfregulering en voor de ontwikkeling van sociale, emotionele, cognitieve, gedrags- en morele competenties.

De identiteitsontwikkeling van kinderen en jongeren is een dynamisch proces van het ontdekken van mogelijkheden en beperkingen, het vormen van overtuigingen en het omgaan met emoties en het ontwikkelen en in stand houden van sociale relaties. De *positive youth development* focust dus op de ondersteuning van kinderen en jongeren tijdens die processen.

1 Lerner, R.M., Almerigi, J.B., Theokas, C., Lerner, J.V. (2005). Positive Youth Development A View of the Issues. Journal of Early Adolescence, 25 (1), pp 10-16.

Om de concepten van de *positive youth development* beter te begrijpen, moeten we eerst even inzoomen op de ontwikkelingstaken van jongeren. We geven een kort overzicht uit de socialeontwikkelingstheorie.

In de tienerjaren (12-18 jaar) groeit de wereld van de concrete eigen context (vriendengroep, klas, gezin) naar de hele wereld. De jongere is zich bewust van de wereld om zich heen en probeert daar een verhouding mee te vinden. Tegelijk komen directe relaties met specifieke vrienden centraler te staan. Er worden vriendschappen voor het leven gesloten. De groep is een zeer belangrijke referentie. Erbij horen staat centraal. De jongere probeert zich in te passen in een (deel)groep, qua uiterlijk en gedrag. Een plek vinden in de groep en de erkenning die daarbij hoort, zijn zeer belangrijk voor het welbevinden. Dat creëert een grote sociale angst om buiten de groep te vallen en daardoor een voorzichtigheid in sociaal gedrag en uitingsvormen.
Die gerichtheid op de groep van peers gaat samen met het zoeken naar zelfstandigheid ten opzichte van de ouders: zich afzetten, een eigen mening ontwikkelen en verdedigen, emotioneel afstand nemen. Dat kan leiden tot conflict. Toch wordt het idee van 'puberteit' vaak overschat. Slechts een derde van de jongeren gaat door een echte puberteitscrisis, bij de meeste anderen is het proces geleidelijk en minder confrontatiezoekend.
Naast de groep wordt ook de seksuele verhouding van belang. Die hangt samen met de groeiversnelling aan het begin van de jeugdjaren. De interesse voor een betekenisvolle ander, de zoektocht naar een relatie, de interesse in seksualiteit. In de tienerjaren nemen de meisjes al snel een voorsprong in de ontwikkeling op de jongens. Ze lopen makkelijk twee jaar voor. Dat wordt door de jongens pas ingehaald in de adolescentie. Het is dan ook geen toeval dat meisjes meestal een relatie zoeken bij een jongen die ouder is. Bij groepen jonge tieners (12 à 15 jaar) is die spagaat zeer duidelijk merkbaar.

Om terug te komen op het onderzoek: in de ondersteuning van de ontwikkelingsnoden van kinderen en jongeren merken we dat we weinig inzicht hebben in de online context. Die maakt uiteraard ook deel uit van hun groei en zelfontplooiing. De gemiddelde jongere die we bevraagden, spendeert namelijk toch tussen drie en vier uur per dag online.
De sociale relaties die jongeren nodig hebben om zich verder te ontwikkelen, zetten zich verder of ontspinnen zich online.
Omdat we zelf zo weinig inzicht hebben in die wereld voerden we dit onderzoek uit.

De thema's in dit onderzoek funderen zich dan ook in de pijlers die we al in het vormingswerk gebruiken. We vroegen naar hun emotionele competentie, zelfbewustzijn en reflectievermogen, weerbaarheid, de durf om zichzelf te zijn en de keuzes die ze maken. Zo willen we inzicht krijgen in de ontwikkelingsnoden binnen de online wereld.

METHODOLOGIE

Het onderzoek werd ontworpen, uitgevoerd en geanalyseerd door twee onderzoekers van Pimento: Evelien Luts en Sarah Joos. Het ontwerp en de analyse van het kwalitatieve deel van het onderzoek zijn gekleurd door de constructivistische blik van beide onderzoekers.

Dit onderzoek clustert de onderzoeksresultaten van twee onderzoeken. De onderzoeksvragen van de twee onderzoeken zijn:

- Onderzoek 1: "Wat is het online gedrag en de online identiteit van Antwerpse jongeren uit de tweede en derde graad secundair onderwijs?"
- Onderzoek 2: "Wat is bij Antwerpse jongeren uit de tweede en derde graad secundair onderwijs het verschil tussen hun gedrag/identiteit online en offline?"

De onderzoeksfocus werd bepaald vanuit een noodzaak vanuit Pimento zelf. Onze vormingsbegeleiders en educatief medewerkers merkten dat we wel veel te horen krijgen over wat jongeren zoal online doen, maar werden geprikkeld om méér te weten te komen, om dit onderwerp uitgediept te zien, om van daaruit onze werking met betrekking tot het online gedrag van jongeren en hun online identiteit nog sterker te maken.

Het eerste onderzoek is om die reden een exploratief onderzoek naar het online gedrag en de online identiteit van jongeren. Het tweede is een verdiepend onderzoek naar de overeenkomsten en verschillen tussen online gedrag/identiteit en offline gedrag/identiteit van jongeren. In het eerste onderzoek voelden we namelijk aan dat jongeren ons veel konden bijleren over de gelijkenissen en de verschillen tussen de online en offline wereld.

De constructivistische visie van de onderzoekers is zichtbaar in de analyse van het kwalitatief luik. We rekenen niet in kwantiteit. Als één jongere zich online bijvoorbeeld bezighoudt met een bepaald thema of een bepaalde attitude heeft, heeft dat al waarde. De kans is namelijk klein dat die jongere de enige in heel Vlaanderen is met die visie.
In de afbakening van het onderzoeksthema kozen we ervoor om te focussen op jongeren in scholen in grootstedelijke gebieden. We geloven dat de superdiverse context in grootstedelijke gebieden een meerwaarde geeft om een zo breed mogelijk beeld te krijgen van hoe jongeren kijken naar de online wereld. Het onderzoek werd volledig gevoerd in Antwerpen en zijn districten. Zes scholen werkten structureel mee aan het onderzoek (fase 1 t.e.m. 4). In fase 4 van het onderzoek hebben we er nog vier Antwerpse scholen extra bij betrokken om op die manier meer respondenten te bekomen. We wilden graag 1000 jongeren bevragen. Met de zes deelnemende scholen én de jongeren uit de vier extra scholen die deelnamen aan de enquête zijn we daarin geslaagd. We garandeerden anonimiteit aan de deelnemende scholen.

FASE 1: INTERVIEWRONDE 1

In de eerste fase van de dataverzameling van dit *mixed methods* onderzoek namen we interviews af bij achttien leerlingen van de zes aan het onderzoek deelnemende Antwerpse secundaire scholen. Per school interviewden we iemand uit het derde, het vierde en het vijfde jaar.

Via een semigestructureerde interviewleidraad (zie bijlage p.107) interviewden we per deelnemende school drie jongeren. De selectie van die jongeren gebeurde door de leerlingenbegeleider op een gerandomiseerde manier.

De achttien interviews vonden plaats tussen 17 januari en 20 februari 2020, allemaal op school in een apart lokaal waar niemand anders aanwezig was of kon horen wat er gezegd werd.
In het begin van het interview gaven we uitleg over het verloop van het onderzoek en lieten we de toestemmingsverklaring voor deelname aan het onderzoek ondertekenen. De gesprekken duurden tussen 30 en 84 minuten. Van die interviews maakten we digitale audio-opnames. Die werden later beluisterd en verbatim getranscribeerd door medewerkers van Pimento. We stelden de vragen telkens in het Nederlands. We lieten de jongeren vrij om te antwoorden in de taal waarin ze zich het makkelijkste konden uitdrukken. We besloten de Engelstalige quotes niet te vertalen naar het Nederlands, om de manier waarop jongeren iets zeiden niet onnodig te veranderen.

FASE 2: ENQUÊTE 1

In fase 2 lieten we de leerlingen een enquête invullen. Die werd tussen 20 april en 29 juni 2020 verspreid onder de zes deelnemende scholen. Deelnemen aan de vragenlijst was volledig anoniem.
Om een inzicht te krijgen in de achtergrond van de bevraagde populatie vroegen we naar leeftijd, geslacht/gender en onderwijsniveau.

We mikten op alle leerlingen van het derde tot en met het vijfde jaar, maar daar stak corona een stokje voor. Doordat de leerlingen in die periode afstandsonderwijs moesten volgen, konden de scholen het invullen van de enquête minder verplichten. Daardoor bleef de respons beperkt: 382 jongeren vulden de enquête in. Gezien het lage aantal respondenten gebruikten we die resultaten niet. We analyseerde de data wel in functie van het opstellen van een nieuwe, verbeterde vragenlijst.

Tussen fase 2 en fase 3 hebben we het onderzoeksopzet opnieuw onder de loep genomen.

FASE 3: INTERVIEWRONDE 2

We besloten om in fase 3 dezelfde jongeren als in fase 1 weer op te zoeken en hen opnieuw te interviewen. 12 van de 18 jongeren wilden opnieuw deelnemen aan het onderzoek door geïnterviewd te worden. De interviews werden zoveel mogelijk afgenomen door dezelfde onderzoeker als in fase 1 (Sarah Joos of Evelien Luts).

De 12 interviews vonden plaats tussen 1 oktober 2020 en 4 februari 2021. Sommige interviews konden live afgenomen worden, in een goed verlucht lokaal met mondmaskers op. In dat lokaal was er niemand anders aanwezig en niemand kon horen wat er gezegd werd. Andere interviews werden, wegens de coronamaatregelen, online afgenomen. We vroegen aan de jongeren om zich ergens te zetten met een stabiele internetverbinding, in een ruimte waar niemand hen kon horen.

De gesprekken duurden tussen 25 en 54 minuten. Van de interviews maakten we opnieuw digitale audio-opnames.
De analyse van de kwalitatieve data gebeurde met behulp van het online analyseprogramma Taguette.
De citaten uit de interviews uit fase 1 en 3 worden in dit rapport ingezet als verdieping en verduidelijking van de kwantitatieve analyse. De citaten werden enkel grammaticaal aangepast als dat de leesbaarheid verbeterde. De inhoud ervan werd niet veranderd, hoogstens verkort (aangeduid met: [...]).

FASE 4: ENQUÊTE 2

Op basis van de tendensen van beide interviewrondes (fasen 1 en 3) en de voorlopige resultaten van fase 2 besloten we om de enquête uit fase 2 te hernemen in een uitgebreidere versie (zie bijlage p.108).

In fase 4 verspreidden we de enquête bij alle jongeren van de zes deelnemende scholen van het derde tot en met het zesde jaar. De enquête stond voor hen open tussen 28 februari en 21 maart 2021. Dat leverde 674 respondenten op. Omdat we graag meer jongeren wilden bevragen, schreven we nog acht Antwerpse scholen aan, met de vraag om de enquête onder hun leerlingen te verspreiden. Vier scholen gingen daarop in. Tussen 30 maart en 12 april 2021 stond de enquête open voor leerlingen uit de vier extra Antwerpse scholen. Die bevraging leverde nog eens 305 respondenten op.

Tussen 28 februari en 12 april vulden in totaal 984 jongeren de enquête in. De respondenten die afhaakten na de achtergrondvariabelen namen we niet mee in dat aantal of in de analyse. De antwoorden van de respondenten die vóór het einde afhaakten maar wel een aanzienlijk deel van de enquête invulden, zitten wel vervat in de analyses.

Voor alle afzonderlijke variabelen werd een univariate analyse uitgevoerd. In dit onderzoek werken we enkel met nominale variabelen waarbij frequenties en proporties/percentages berekend werden. Dat werd gevolgd door een bivariate analyse waarbij de associatie tussen nominale variabelen geanalyseerd werd aan de hand van kruistabellen (en bijbehorende Chi Square en p-waarde).

De analyses gebeurden met behulp van SPSS versie 26.0. Het significantieniveau legden we vast op 0,05.

POPULATIE

DEELNEMENDE SCHOLEN

		Frequency
Valid	School 1	94
	School 2	10
	School 3	123
	School 4	251
	School 5	140
	School 6	56
	School 7	310
	Total	984

School 1 tot en met 6 zijn scholen die deelnamen aan het volledige onderzoek. Omdat we na de verspreiding van de enquête graag nog meer respondenten wilden, zijn we op zoek gegaan naar gelijkaardige Antwerpse scholen om de oproep mee te verspreiden. De respondenten van de vier scholen die daarop ingingen, zijn geclusterd in 'school 7'.

GESLACHT/GENDER

Ik ben een ...

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	meisje	618	62.8	62.8	62.8
	jongen	354	36.0	36.0	98.8
	ander	12	1.2	1.2	100.0
	Total	984	100.0	100.0	

Als we naar de verdeling tussen jongens, meisjes en ander kijken, zien we dat er procentueel veel meer meisjes onze enquête invulden. De twaalf personen die 'ander' aanduidden, specifieerden dat als non-binair, genderfluïde, of het gebruiken van die/hun als voornaamwoorden.

LEEFTIJD

Hoe oud ben je?

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	12	1	.1	.1	.1
	13	2	.2	.2	.3
	14	165	16.8	16.8	17.1
	15	255	25.9	25.9	43.0
	16	257	26.1	26.1	69.1
	17	173	17.6	17.6	86.7
	18	100	10.2	10.2	96.8
	ouder dan 18	31	3.2	3.2	100.0
	Total	984	100.0	100.0	

De meeste jongeren die de enquête invulden, zijn 16- en 15-jarigen.
De leeftijdsverdeling klopt voor wat we zouden verwachten in het derde, vierde, vijfde en zesde jaar van het secundair onderwijs.

ONDERWIJSNIVEAU

Op dataloep.be vonden we de meest recente cijfers over onderwijsniveaus van de leerlingen (schooljaar 2019-2020). Die cijfers verschillen aanzienlijk van onze resultaten. Aso en kso zijn overgerepresenteerd in ons onderzoek, tso en kso komen minder vaak voor dan in de populatie.

	Aso	Tso	Kso	bso
Dataloep	42,3%	30,9%	2,3%	24,4%
Eigen resultaten	58,8%	16,5%	5,9%	18,7%

Geen van de zes scholen die meewerkten aan ons onderzoek biedt buitengewoon onderwijs aan. De leerling die buso aanduidde, hoort dus hoogstwaarschijnlijk thuis in een andere categorie.

RESULTATEN DEEL 1: ONLINE GEDRAG EN IDENTITEIT

In dit deel van de resultaten behandelen we alle antwoorden op de onderzoeksvraag "Wat is het online gedrag en de online identiteit van Antwerpse jongeren uit de tweede en derde graad secundair onderwijs?". Als we spreken over significante verbanden betreft het kruisvergelijkingen met een p-waarde ≤ 0,05.

GEBRUIK SOCIALE MEDIA

HOE VAAK ZITTEN JONGEREN ONLINE EN WAT VINDEN ZE DAARVAN?

AANTAL UUR PER DAG

Een vijfde van de jongeren (20,2%) geeft aan dat ze tussen 3 en 4 uur per dag bezig zijn met sociale media. De antwoorden van de jongeren volgen een normaalverdeling.

Hoeveel uur per dag ben je volgens jou bezig met sociale media (bv. met kijken of posten op Instagram, Snapchat, praten tijdens online gamen, ...)

		Frequency	Percent
Valid	ik gebruik geen sociale media	9	.9
	Tussen 0 en 1 uur	53	5.4
	Tussen 1 en 2 uur	100	10.2
	Tussen 2 en 3 uur	142	14.4
	Tussen 3 en 4 uur	199	20.2
	Tussen 4 en 5 uur	169	17.2
	Tussen 5 en 6 uur	132	13.4
	Tussen 6 en 7 uur	71	7.2
	Tussen 7 en 8 uur	50	5.1
	Meer dan 8 uur	59	6.0
	Total	984	100.0

Hoeveel uur per dag ben je volgens jou bezig met sociale media (bv. met kijken of posten op Instagram, Snapchat, praten tijdens online gamen, ...)

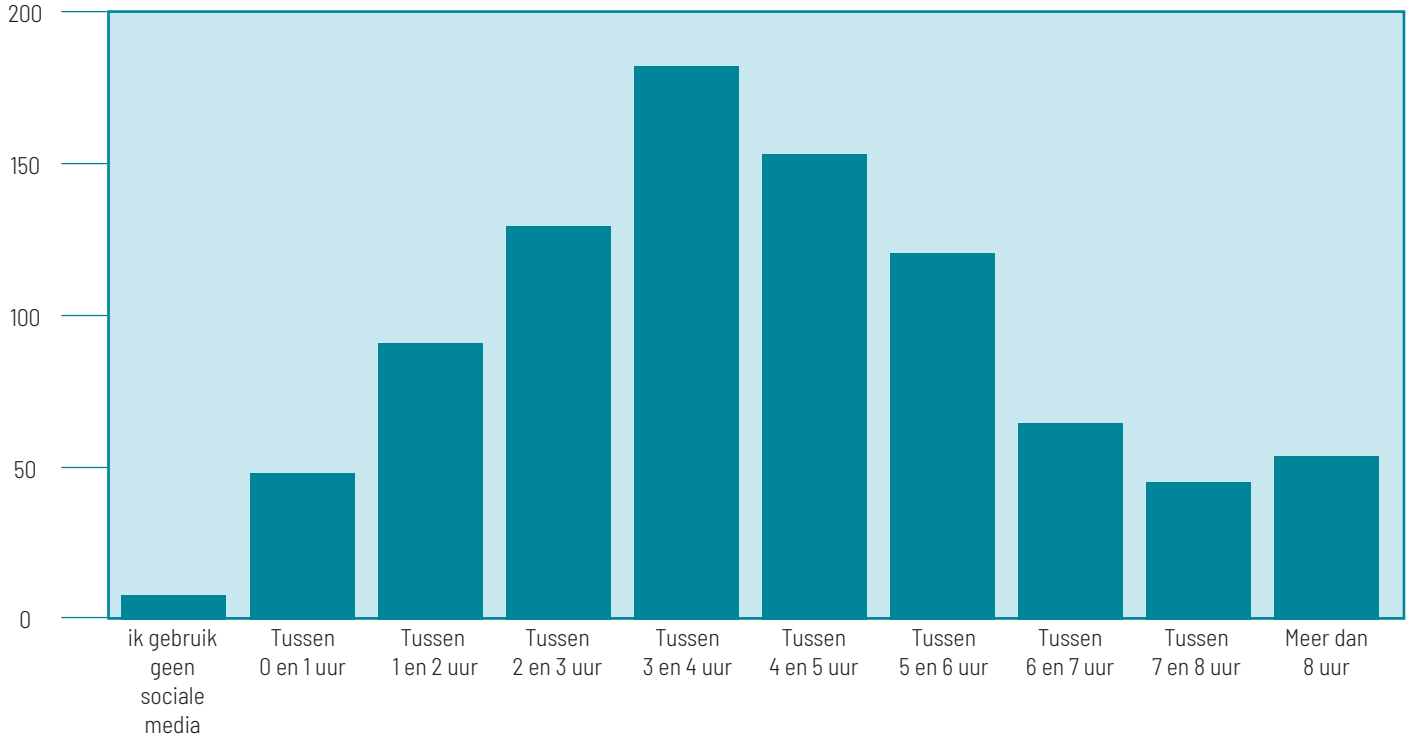

- Meisjes geven aan meer met sociale media bezig te zijn dan jongens.
- Het percentage van de jongeren dat aangeeft meer dan 6 uur per dag bezig te zijn met sociale media ligt het hoogste bij de 18-jarigen en de 18-plussers (14-jarigen (17,7%), 15-jarigen (16,1%), 16-jarigen (19,4%), 17-jarigen (17,3%), 18-jarigen (22,0%), 18-plussers (25,8%)).

Als jongeren vertellen over hoeveel uur ze bezig zijn met sociale media horen we uiteenlopende verhalen. Bij sommige jongeren is dat heel beperkt, bij andere is online zijn een overheersend deel van hun leven.

> *Als ik ... ik speel vooral met mijn beste vriend. Als ik met hem moet berekenen, dan kan ik toch gemakkelijk 10 tot 11 uur op mijn computer zitten.*

> *Online praten wij elke dag, heel de dag. Buiten als wij bij familie zijn of naar de trein moeten. Dan kunnen wij niet praten, maar meestal is dat echt zo heel de dag. Elke dag.*

NORMALE HOEVEELHEID TIJD OP SOCIALE MEDIA?

Ik vind de hoeveelheid tijd die ik doorbreng op sociale media ...

		Frequency	Percent
Valid	te weinig	5	.5
	weinig	26	2.6
	normaal	463	47.1
	veel	361	36.7
	te veel	129	13.1
	Total	984	100.0

- 16,3% van de meisjes vindt dat ze te veel met sociale media bezig zijn tegenover 7,3% van de jongens.
- We vroegen aan jongeren hoe ze de hoeveelheid tijd die ze doorbrengen op sociale media inschatten. Van iedereen die zegt "normaal" zien we dat de meeste jongeren komen uit de categorie "ik spendeer tussen 3 en 4 uur op sociale media per dag". Van alle jongeren die aangeven dat ze vinden dat ze "te veel" tijd op sociale media doorbrengen, komen de meesten uit de categorie "ik spendeer tussen 4 en 5 uur op sociale media per dag". Zodra jongeren aangeven dat ze meer dan 5 uur per dag op sociale media doorbrengen, geven ze minder aan dat dat volgens hen "te veel" is.

13,1% van de jongeren geeft aan dat ze 'te vaak' op sociale media bezig zijn. In de interviews hoorden we ook enkele getuigenissen daarover.

> *Vaak, te vaak. Ik weet dat wel dat ik daar gewoon te vaak mee bezig ben. Dat is zo, ja, ik heb niets anders te doen. Dus dan zal ik eens op Instagram gaan of zo. Maar niet echt mijn gsm per se, want ik kijk ook veel series en zo films en dat doe ik dan vooral op mijn computer. Maar als ik dan zo 's avonds in bed lig, dan scrol ik zo nog eens op Instagram of Twitter voor ik ga slapen.*

> *Heel de dag door eigenlijk. Heel vaak echt wel. Mijn moeder zegt: "Gij hebt echt een verslaving." Ik geef dat ook wel toe dat ik daar echt veel op zit.*

I: En vindt ge van uzelf dat ge veel of weinig bezig zijt met social media?
J: Veel.
I: Ja? Wat maakt dat ge zegt "veel"? Wat is voor u "veel"?
J: Als ik van school kom thuis, ben ik gelijk met mijn gsm. Gelijk op social media omdat ik met mensen praat.

Voor sommige jongeren gaat de tijd zo snel als ze bezig zijn met sociale media dat ze andere taken uit het oog verliezen of het gevoel hebben dat ze tijd verspild hebben.

> *De tijd gaat ook heel snel, als ge op social media... De tijd vliegt ineens. Daarom. Dan ben ik er al heel lang op en zie ik ineens: 'Ah, het is al zo laat en ik moet nog studeren' en dan hebt ge minder tijd om te studeren.*

I: Vind je dat dan fijn dat je daar lang hebt opgezeten of denk je soms 'oh, what a waste of time' of ...? Hoe moet ik dat zien?
J: Soms denk ik wel van 'amai, waste of time, wat heb je nu weer gedaan?'. Maar ja, op het moment zelf, je hebt plezier hé, je kan gewoon filmpjes bekijken, dat is grappig. Dus op het moment zelf maakt dat niet zoveel uit.

Andere jongeren gaan bewust nadenken over wat ze eerst moeten doen voor ze online gaan.

> *Ik heb deze week niet eens gegamed, ik ben daar echt trots mee. Want normaal speel ik altijd na school. Ik doe mijn huiswerk altijd eerst, ik doe alles wat ik moet eerst en dan ga ik gamen meestal. En soms na een lange dag ga ik eerst gamen en meestal heb ik ook alles wat ik tegen de volgende dag af moet hebben, heb ik dat ook af tegen dat ik ga slapen. Niet echt dat ik blijf gamen en dan 'ah, ik heb geen tijd meer om mijn huiswerk te maken'.*

Ook het verminderen van de tijd die jongeren online zijn, is iets waar ze bewust mee bezig zijn.

I: Zijt gij veel bezig met social media en de online wereld?
J: Een beetje wel, maar nu ben ik meer aan het verminderen, omdat ik dat zo ... Dat pakt veel van mijn tijd.
I: Ja?
J: Ja, echt wel. Bijvoorbeeld ervoor had ik ... Bijvoorbeeld op Instagram, ik was echt wel 24 op 7 op en Snapchat ook en ik had echt heel veel mensen. Dus ik bleef maar berichten krijgen en zo.

In de interviews was er geen enkele jongere die aangaf het gevoel te hebben te weinig met sociale media bezig te zijn.

GSM MOETEN WEGLEGGEN VAN OUDERS/VOOGD

		Count	Column N %	Total %
Mijn ouders of voogd zeggen me wanneer ik mijn gsm moet wegleggen	regelmatig	127	14.3%	23.1%
	heel vaak	78	8.8%	

- Het percentage van de jongeren dat zegt dat hun ouders of voogd regelmatig of heel vaak zeggen dat ze hun gsm moeten wegleggen, daalt met de leeftijd (33,5% bij de 14-jarigen tegenover 5,5% bij de 18-jarigen). Toch gaat 33,0% van de 18-jarigen akkoord met de stelling 'Ik vind het goed dat ik mijn gsm moet wegleggen of afgeven (op school, tijdens een hobby of thuis)'.
- Van de jongeren die aangeven meer dan 8 uur per dag bezig te zijn met sociale media zegt 13,0% dat hun ouders of voogd regelmatig of heel vaak zeggen dat ze hun gsm moeten wegleggen. Over alle categorieën samen is dat 23,1%.

In de interviews geven jongeren aan dat ze hun gsm niet altijd bij zich mogen hebben van hun ouders.

> *Als mijn moeder mij wakker maakt ... Ik mag mijn gsm ... Dat ligt beneden. Ik mag daar niet naartoe gaan, want zij weet dat ik dan te laat ga zijn, dus in de ochtend gebruik ik dat niet.*

Dat wordt niet als een probleem ervaren. De grens die ouders daarin trekken, is volgens jongeren nodig.

J: Ja, als ze in de avond, als mijn moeder gaat slapen, dan zegt die altijd dat ik moet afsluiten, dat ik dan binnen die bepaalde tijd moet afsluiten. [...]
I: Ja, en gij vindt dat ergens wel goed dan dat zij ervoor zorgt dat gij op tijd afgesloten zijt, of hoe moet ik dat zien?
J: Ja, ik vind dat goed, want ik ken mezelf. Als die dat niet zou zeggen en die zou mij heel de tijd laten doen, dan zou ik in de plaats van 23 uur 's avonds stoppen of 22 uur 's avonds stoppen, spelen tot 3 of 4 uur.

Andere jongeren geven aan dat hun ouders er soms wel iets van zeggen, maar dat er geen gsm-verbod of iets dergelijks komt.

J: Mijn moeder zei wel van 'je zit veel op je telefoon', maar ze doet er dan niet echt iets tegen of zo. [...]
I: Maar geen regels of zo opgelegd?
J: Nee.

		Count	Column N %	Total %
Mijn ouders of voogd vinden dat ik asociaal ben als ik online/op mijn gsm bezig ben	regelmatig	164	18.5%	32.5%
	heel vaak	124	14.0%	
Ik vind dat ik sociaal ben als ik online/op mijn gsm bezig ben	regelmatig	160	17.8%	26.9%
	heel vaak	82	9.1%	

- Van de jongeren die 8 uur of meer per dag bezig zijn met sociale media vindt de meerderheid (53,7%) dat ze regelmatig of heel vaak sociaal bezig zijn (van de jongeren die tussen 1 en 2 uur met sociale media bezig zijn is dat 19,2%).

Ouders kunnen online gedrag als asociaal bestempelen. Sommige jongeren zijn het daar (deels) mee eens, andere niet.

J: Mijn ouders zeggen dat wel, die zeggen dat veel, van 'kom eens naar beneden en zijt eens sociaal, niet zo asociaal', maar mijn grootouders die zeggen dat vooral van 'niet zo asociaal doen' en dit en dat.
I: Vindt gij dat zelf asociaal als gij online bezig zijt?

J: Als ik met vrienden bezig ben niet echt, maar een beetje wel omdat ge dan niet in de echte wereld bezig bent.
I: Dus het is een beetje sociaal en een beetje asociaal, of hoe moet ik dat zien?
J: Ja, het is een beetje sociaal en een beetje asociaal.

"Gewoon dat, omdat je online, zeg maar, actief bent, dat je niet meer sociaal bent. Zo oké ja, we praten niet in 't echt met mensen maar we praten nog altijd met mensen. We doen nog altijd sociaal, we volgen mensen, we praten over van alles, zeg maar. Da's niet dat we helemaal andere ... dat we niks zitten te doen, dat we gewoon op onze gsm zitten. 't Is niet dat we de hele tijd YouTube zitten te kijken of zoiets, we praten nog met mensen."

AFLEIDING DOOR GSM

		Count	Column N %	Total %
Ik word afgeleid door mijn gsm wanneer ik eigenlijk met iets anders bezig ben	regelmatig	251	28.3%	46.8%
	heel vaak	164	18.5%	

- Jongeren die aangeven meer met sociale media bezig te zijn, geven ook meer aan heel vaak afgeleid te zijn door hun gsm (10,9% van de jongeren die aangeeft 0 tot 1 uur bezig te zijn met sociale media per dag, tegenover 33,3% van de jongeren die aangeeft meer dan 8 uur per dag bezig te zijn met sociale media.
- Jongeren die aso volgen, geven in vergelijking meer aan dat ze regelmatig of heel vaak afgeleid zijn door hun gsm als ze eigenlijk met iets anders bezig zijn:
  - Aso: 53,4%
  - Tso: 39,0%
  - Kso: 38,2%
  - Bso: 35,1%

Bijna de helft van de jongeren wordt regelmatig of heel vaak afgeleid door hun gsm terwijl ze eigenlijk met iets anders bezig zijn. In de interviews vertellen sommige jongeren daar ook over.

I: En is dat moeilijk om dat dan te beslissen, van "oké, nu leg ik hem opzij" of "nu ga ik daar niet mee bezig zijn"?
J: Ja, als ik een melding krijg, ben ik gelijk afgeleid.
I: En zet je die dan af of zo?
J: Dat kan ik niet. Dat kan ik niet aan.

De volgende jongere verwijderde een app om minder afgeleid te zijn, maar installeerde die nadien toch opnieuw, voor de grapjes die er op komen.

J: Ik heb het er heel even af gedaan [n.v.d.r. Reddit verwijderd]. Maar je kan blijven scrollen maar dat is niet ideaal als je iets wilt doen want je bent snel afgeleid. Maar nu heb ik dat er weer op gezet.
I: Wat maakt dat je dat verwijderd had en wat maakt dat je dat er toch weer op gezet hebt?
J: Ik had dat gedaan omdat ik heel snel afgeleid raak dus als ik iets heb waarbij ik eindeloos kan blijven scrollen, dan ga ik er ook niet af gaan. Dus ik had dat eraf gedaan zodat ik mij beter kon concentreren.

Toch vertellen jongeren in de interviews ook dat ze soms samen vanop afstand studeren of huiswerk maken, al bellend met andere jongeren. Dat maakt dat ze minder geneigd zijn om afleiding te zoeken op sociale media/online.

J: We bellen vooral veel. Als we huiswerk maken, bellen we en muten we elkaar om goed door te werken. Maar als we pauze nemen, praten we gewoon verder.
I: Ah, dus je zet je gsm op en ondertussen ben je aan het bellen en aan het werken?
J: Ja, want dat vind ik beter dan dat je gsm gewoon naast jou ligt. Want dan ga je muziek opzetten, op sociale media kijken.
I: Dat is dan een manier om je afleiding te stoppen en gefocust te blijven?
J: Ja.

> *Sommige leerlingen heb ik ook op social media. Dan studeren wij samen, of als er een vraag is die wij niet snappen, kunnen wij dat aan elkaar vragen.*

GEBRUIK SOCIALE MEDIA VERMINDEREN

Als we vragen naar manieren om de tijd die jongeren doorbrengen op sociale media te verminderen, geeft 14,0% aan dat ze hun tijd op sociale media niet *willen* verminderen.

Er zijn een aantal manieren die jongeren toepassen om hun socialemediagebruik te verminderen. 44,4% van de respondenten legt hun smartphone weg, 41,9% zet het geluid van hun smartphone uit, 40,7% schakelt meldingen uit, 20,2% houdt hun schermtijd in het oog, 16,0% verwijdert apps en 13,9% zet hun smartphone in vliegtuigstand.

Als we kijken naar de jongeren die aangeven dat ze 'te veel' tijd op sociale media doorbrengen, zien we dat ze de volgende strategieën gebruiken. De populairste zijn: de smartphone wegleggen, meldingen uitschakelen en het geluid van de smartphone uitzetten.

Ik vind de hoeveelheid tijd die ik doorbreng op sociale media...	Count	te veel Layer N %	
Mijn smartphone wegleggen	Ja	67	51.9%
Meldingen uitschakelen	Ja	66	51.2%
Geluid van mijn smartphone uitzetten	Ja	66	51.2%
Apps verwijderen	Ja	40	31.0%
Mijn schermtijd in het oog houden	Ja	39	30.2%
Vliegtuigstand opzetten	Ja	31	24.0%
Mijn smartphone uitzetten	Ja	26	20.2%
Ik wil mijn tijd op sociale media niet verminderen	Ja	5	3.9%

- De jongeren die tussen 6 en 7 en tussen 7 en 8 uur per dag bezig zijn met sociale media geven het vaakst aan dat ze hun socialemediagebruik niet willen verminderen (25,4% en 20,0% in die categorieën).

Geen internet of sociale media meer? Dat zouden sommige jongeren heel moeilijk vinden.

I: Stel dat morgen alle internetmogelijkheden wegvallen. [...] Wat zou dat met u doen als persoon?
J: Mijn leven zou heel leeg zijn, dat ten eerste. Mijn leven zou alleen bestaan uit schoolwerk, ik zou dat heel jammer vinden.

Toch zijn er ook heel wat jongeren die copingmechanismen ontwikkeld hebben om hun online tijd toch te verminderen. Van je gsm wegleggen tot apps verwijderen en prioriteiten stellen (wat wil ik eerst doen voor ik online ga?), jongeren vinden manieren om om te gaan met de druk van online te willen/moeten zijn.
Sommige jongeren geven aan dat bijvoorbeeld slechtere schoolprestaties een aanleiding kunnen zijn om het gsm-gebruik te verminderen, en dat dat kan via een app die jouw online tijd registreert.

I: En is dat dan iets dat ge zelf beslist, 'nu leg ik mijn gsm weg' of is dat iets wat uw ouders ook beslissen?
J: Ikzelf vooral want ik zie ook dat mijn punten dat die dan dalen omdat ik te veel op mijn gsm bezig ben. Dus dan stel ik iets in op mijn gsm waardoor ik minder tijd kan spenderen op een app bijvoorbeeld.

> *Bijvoorbeeld tijdens de examens, gij weet, ge moet sowieso veel... Ge hebt heel veel tijd nodig en als gij effe op Instagram bent, gij weet, ge gaat lang erop gaan. Dus dan moet gij gewoon zo beseffen, dat knopje omdraaien van: 'Ik ga dat gewoon effe verwijderen en sebiet kan ik er wel op.'*

Andere jongeren gaan geen app installeren om de tijd die ze online zijn te verminderen, maar net apps verwijderen waar ze online normaal veel tijd aan spenderen. Of een ander profiel maken op een app, om hun tijd op die app te verminderen. Een inzicht in hoe sociale media werken, kan voor sommige jongeren daarvoor de trigger zijn.

J: Ik keek met mijn leerkracht van cultuur een film die ook op Netflix staat [...] En ze vertelde over sociale media en hoe het werkt en dat heeft mijn perceptie veranderd.
I: Echt?
J: Ja, dus ik heb mijn Snap verwijderd, mijn Insta verwijderd. Dat is alles wat ik had. De rest heb ik gehouden, mijn Pinterest en ... Dat zijn de enige twee apps die ik heb gehouden omdat ik echt dacht: social media is eigenlijk de koning en jij bent maar een persoon. Die spelen met jou. [...] Al mijn apps, gewoon ineens, dat was echt heel raar. En toen was mijn leven zo anders. [...] En toen ik mijn apps heb verwijderd, wanneer ik thuiskwam, niemand stuurde mij want ik had alles verwijderd. Ik had geen notificaties, dat was echt zalig. Ik heb een rust gekregen van alles.

> *Snap heb ik ook een nieuw account gemaakt en daar heb ik ook alleen mensen dat ik ken. Dus ook niet veel. Dus... Dan ga ik er minder op.*

> *Instagram verwijder ik wel zo... Sommige dagen verwijder ik dat als ik zo veel te doen heb voor school of zo, verwijder ik dat en doe ik dat zo terug wanneer ik niks te doen heb.*

Je gsm-gebruik verminderen, dat kan ook gewoon door je gsm weg te leggen op momenten waarop je niet gestoord wilt worden of als je even te veel onlinetijd hebt gehad. Of door je geluid standaard uit te zetten.

I: Vind je dat soms ook vermoeiend?
J: Ja soms wel. Als ik zo bezig ben met iets of als ik zo een serie ben aan het kijken, dat ik dan gewoon niet antwoord. Dan denk ik zo 'nu effe niet' en dan leg ik gewoon mijn gsm weg en dan focus ik me op de serie of zo. En dan antwoord ik wel later als ik zin heb of zo.

J: Getting tickets is the absolute worst, like stressful ... It's really stressful. And I go on Twitter and I see everyone like, "oh my god I got tickets!" and it makes me so anxious. I'm like, "you know what, that's enough internet for the day. I'm gonna sleep or eat something. That's enough. I got to know my limit, on social media."
I: Dan limiteert ge dat echt voor uzelf?
J: Ja, ja, ja. Cause otherwise, I'm like... I'm gonna have a panic attack or something. It's crazy.

I: Maar 't is niet als er bepaalde mensen een bericht sturen of u bellen, dat die wel nog geluid maakt?
J: Nee, da's gewoon alles stil.
I: Zijn er momenten dat ge uw gsm niet op stil zet?
J: Nee, niet altijd, misschien soms per ongeluk, maar er zijn geen momenten dat ik mijn telefoon niet op stil zet.

Andere jongeren geven aan dat ze daarvoor zelfdiscipline ontwikkelen en dat ze zorgen dat eerst alles gedaan is wat moest gebeuren voor ze online gaan.

I: Hoe zorgt ge ervoor dat ge uw tijd mooi verdeeld krijgt dan?
J: Ik probeer altijd alles eerst te doen wat belangrijker is en als ik dan een beetje tijd heb, dan ga ik wel op mijn gsm.

		Count	Column N %
Ik heb mijn socialemedia-accounts/apps al eens expres gewist	ja	426	49.6%

- 55,3% van de meisjes zegt dat ze hun socialemedia-accounts/apps al eens expres gewist hebben, tegenover 39,3% van de jongens.

Stellingen: ik zou/ik denk er soms aan/...		Count	Column N %
Ik zou minder afhankelijk willen zijn van mijn gsm	waar	380	43.6%
Ik denk er soms aan om mijn socialemedia-accounts/apps te wissen	waar	373	42.8%
Ik vind het goed dat ik mijn gsm moet wegleggen of afgeven (op school, tijdens een hobby of thuis)	waar	354	40.6%
Ik vind het moeilijk om mijn gsm weg te leggen als het eigenlijk nodig is	waar	259	29.7%

43,6% van de jongeren zou minder afhankelijk willen zijn van hun gsm. Dat is bijna de helft. In de interviews hoorden we enerzijds dat het moeilijk is om niet met je gsm bezig te zijn, maar dat het leven zonder gsm je anderzijds wel vrijheid kan geven om andere dingen te doen.

J: Ge gaat naar school, gij vergeet jouw gsm thuis, da's een gevoel dat echt moeilijk is.
I: Ja? Hoe beleeft ge die schooldag dan?
J: Da's heel moeilijk, mevrouw. Ge ziet iedereen op die telefoon, gij zit daar alleen met uw handen te draaien, da's moeilijk, ge doet niks.

J: Dus op Instagram, Twitter, YouTube een beetje scrollen. En omdat het niet stopt, dan blijf ik ook wel scrollen urenlang en... ja.
I: Zijn dat altijd mega-interessante dingen of is dat ook een soort van gewoonte om te blijven kijken?
J: Ja, da's een gewoonte geworden.
J: November, my phone broke, and my laptop was broken. I didn't have anything. No contact, I didn't even know the date or the time. So, I was like: what the hell do I do now? I started looking into more like, new hobbies. Like drawing.
I: Ik hoor u precies zeggen dat dat u op een of andere manier wel vrijheid geeft om online te zijn, maar ook vrijheid geeft om niet online te zijn of zo.
J: Yeah, it's a weird thing. When I was younger, I didn't have anything. I just had the tv. In my opinion it was more fun, when I was younger. Because I didn't have to be on pressure or always worried about the things on social media. [...] You have so much time for yourself. There were no worries, but now social media and your phone is there. And you worry about everything all the time. But at the same time, it's a good place.

I: Stel, uw gsm zou een week kapot zijn. Wat doet dat dan met u?
J: Dan probeer ik wel om boeken te lezen en dinges te schrijven. Dat is al eens gebeurd, denk ik. Maar dat maakt me niet zoveel uit want ik zit niet zo vaak online.

Sommige jongeren vinden het helemaal niet moeilijk of vervelend om niet online te kunnen zijn.

I: Heb je soms het gevoel dat je online moet zijn?
J: Goh, niet echt. Misschien soms als mijn vrienden zoiets willen sturen of zo, als die ergens zijn dat die zo effe mij moeten sturen omdat die mij nodig hebben voor iets. Dan heb ik zoiets van: nu moet ik online gaan. Voor de rest niet per se. [...] Want sommige mensen zijn zo ... worden zo helemaal hysterisch als die hun gsm niet hebben kunnen checken, maar zo ben ik niet. Het maakt mij niet echt uit.

40,6% van de jongeren vindt het goed dat ze hun gsm moeten weleggen of afgeven, bijvoorbeeld op school. De jongeren die we spraken, vertelden over de regels die gelden op school rond internet- en gsm-gebruik. Maar het is niet omdat er duidelijke regels bestaan, dat jongeren die ook nauwgezet opvolgen.

I: Wat zijn hier de regels daarrond op school?
J: Uw gsm moet op stil staan. Tijdens de middag moogt ge normaal uw gsm niet gebruiken, maar iedereen doet dat toch. Ze hebben daar ook niks niet meer van gezegd. Dat was een nieuwe regel sinds dit jaar. Maar voor de rest moogt ge die wel altijd gebruiken, maar gewoon niet tijdens de les. Dan moet die

gewoon op stil staan.

I: Hebt ge 't gevoel dat veel leerlingen daar toch mee bezig zijn, tijdens de les?

J: Ik denk dat velen zo trilstand gebruiken. En dat dan wel zo, als ge een bericht krijgt, dat ge zo effe snel kijkt van wat dat dat was, of zo. Maar niet echt dat die heel de les op hun gsm zitten.

I: Als gij in de les zit en gij hoort of merkt dat ge een bericht hebt ...

J: Ik wacht gewoon tot mevrouw niet kijkt, totdat wij een taak krijgen op onze gsm, of muziek mogen luisteren. Dan kijk ik daar naar.

I: Maar dat gebeurt dus wel vaak dat ge tijdens de les dus ook gewoon aan 't sturen zijt met uw vriendje, met uw vriendinnen?

J: Ja.

I: Is dat iets wat heel vaak gebeurt bij jongeren? Op school?

J: Ja. Veel. Iedereen, op z'n gsm in de les. Als mevrouw niet kijkt.

I: Wat zeggen de leerkrachten daarvan? Of merken die dat niet of weten die dat niet?

J: Meestal zien die dat niet, ik weet niet waarom, maar die zien dat echt nooit. (lacht). Maar nu is dat zo veranderd dat die echt altijd controleren of je gsm in zo'n bakje zit.

[...]

I: En wat vindt ge daarvan?

J: Ik vind dat wel normaal. Als gij... Als dat de regel is, is dat normaal dat die dat nakijken.

I: Wat vindt ge daarvan dat er momenten zijn waarop het niet mag? Zoals bij uw leerkrachten in de klas.

J: Soms kan dat wel lastig zijn, maar 't zijn maximum 50 minuten dus dat hou ik wel, denk ik wel, rustig vol. Soms kijk ik daar toch op want er is zo'n bericht, zo'n belangrijk bericht of zo en ja.

In de gesprekken met jongeren voelden we de tweestrijd. Veel jongeren overtreden de regels, zoals hierboven aangehaald, maar toch vinden ze het ook wel goed en belangrijk dat er regels zijn op school.

J: Neen, op school mogen we onze gsm niet gebruiken, vandaar.

I: En is dat lastig?

J: Op zich nee, want we zijn best wel sociaal genoeg om ja, gewoon te praten. En ik denk wel dat dat een goede regel is want anders zou iedereen gewoon op zijn gsm zijn en wel ja weinig praten.

J: Bijvoorbeeld de speelplaats hier. De kleine speeltijden mogen we niet op onze telefoon. Alleen maar de grote. Eigenlijk niet in de gangen. Dat mag ook niet, je mag geen muziek, je mag geen oortjes, het maakt niet uit wat, je telefoon wordt afgepakt. Dus ik ben daar ook niet vaak op.

I: En vind je dat goede regels?

J: Ja, maar vorig jaar was er dus wel, er was een andere directeur. Dus dat was wel effe wennen van ... dat je opeens geen telefoon niet meer mocht zien.

WAT DOEN JONGEREN ONLINE?

Wat doen jongeren zoal op hun apps, online en/of op sociale media? Ze sturen vooral grappige dingen naar elkaar, blijven op de hoogte van het nieuws/de actualiteit en spelen online multiplayer games.

		Count	Column N %	Total %
Grappige dingen sturen (berichten, foto's, memes,...)	regelmatig	333	35.4%	64.3%
	heel vaak	272	28.9%	
Op de hoogte blijven van het nieuws/de actualiteit	regelmatig	317	33.7%	46.6%
	heel vaak	121	12.9%	
Online multiplayer games spelen	regelmatig	146	15.5%	32.6%
	heel vaak	161	17.1%	
Chatten of sturen met mensen die je enkel online kent	regelmatig	139	14.8%	31.6%
	heel vaak	158	16.8%	
Stories (verhalen) maken	regelmatig	169	18.0%	25.2%
	heel vaak	68	7.2%	
Een foto van jezelf of over je dag posten op een privéprofiel (bv. op Instagram of Snapchat)	regelmatig	127	13.5%	20.5%
	heel vaak	66	7.0%	
Je eigen talent tonen online (bv. fotografie, zang, dans...)	regelmatig	56	6.0%	8.6%
	heel vaak	24	2.6%	
Expres online ruzie zoeken, discussies of emotionele reacties uitlokken	regelmatig	10	1.1%	1.5%
	heel vaak	4	0.4%	

Die top 3 verschilt licht als we enkel de groep jongeren bekijken die 8 uur of meer per dag met sociale media bezig zijn. Bij hen zien we dat zij vooral regelmatig/heel vaak grappige dingen sturen (82,5%), chatten of sturen met mensen die ze enkel online kennen (63,2%) en online multiplayer games spelen (42,1%).

- Meisjes posten vaker een foto van zichzelf op een privéprofiel (Instagram of Snapchat – 44,8% van de jongens deed dat nog nooit t.o.v. 22,9% van de meisjes).

Wat doen jongeren zoal online? Doen ze allemaal hetzelfde? Nee, duidelijk niet, zo blijkt uit onze resultaten. Een geïnterviewde jongere verwoordt dat als volgt.

I: Hoe anders denk je dat je online gedrag is dan dat van andere jongeren?
J: Niet zo veel verschil maar wel andere subculturen. Het zal ongeveer wel, net zoals een auto, hetzelfde model maar andere kleuren.

Welke apps gebruiken jongeren? Er zijn drie apps die door meer dan de helft van onze respondenten gebruikt worden: Instagram, Snapchat en TikTok.

		Count	Column N %
Instagram	ja	768	78.0%
Snapchat	ja	564	57.3%
TikTok	ja	494	50.2%
YouTube (comments of zelf video posten)	ja	336	34.1%
WhatsApp	ja	334	33.9%
Discord	ja	162	16.5%
Twitter	ja	72	7.3%
Messenger (van Facebook)	ja	62	6.3%
Reddit	ja	41	4.2%
Twitch (comments of zelf video posten)	ja	38	3.9%
Facebook	ja	32	3.3%
Tumblr	ja	4	0.4%

We lieten in onze enquête ook een open invulcategorie 'andere' staan. Daarin kwamen enkele games en kijk-/streamingapps (zoals Disney+, GoGoAnime, Viki), maar ook enkele andere socialemedia-apps als: Houseparty, Yubo en WeChat. Die apps werden elk door een à twee jongeren genoemd.

HOE GEBRUIKEN JONGEREN BEPAALDE APPS?

Welke app gebruik je waarvoor? Sommige jongeren staan daar niet bewust bij stil.

> *Dan de ene keer is dat via WhatsApp, de andere keer is dat via Snapchat, de andere keer via Messenger. [...] 'k Denk daar soms eigenlijk ook niet bij na eigenlijk.*

Voor andere jongeren is het vaak wel duidelijk welke app ze gebruiken voor welk doel. Serieuze gesprekken vinden eerder plaats op Messenger dan op Instagram of Snapchat. Als het doel is om een vluchtig, kort gesprek te voeren dat niet tot in de eeuwigheid herleesbaar is, is Snapchat de ideale app voor jongeren.

J: Je hebt een ander gesprek met je vriendin op Messenger dan op Instagram of op Snapchat, bijvoorbeeld.
I: Ah echt, dus het kanaal bepaalt wat voor gesprek je hebt, eigenlijk?
J: Ja.
I: Snapchat is het meest oppervlakkig of ...?
J: Snapchat is als je een grapje wil vertellen of een foto wil sturen. Als je echt diep wilt praten, dan stuur je via Messenger of via WhatsApp.

I: Ah ja oké, en hoe komt dat, dat daar een verschil op zit?
J: Omdat sommige dingen ... bijvoorbeeld, als je iets via Snapchat stuurt, is dat niet zo heel serieus en op Messenger kan dat wel al serieuzer worden.

J: Ik praat vooral op Messenger en op WhatsApp met vrienden. En op Snapchat stuur ik gewoon korte gesprekken van 'waw een mooie foto'.
I: Ah ja.
J: Ja, maar ik heb inderdaad niet zo diepe gesprekken op Snapchat, dat is meer zo via WhatsApp, ofwel via Messenger of Instagram gewoon. [...] Ik kan ook een dieper gesprek hebben op Snapchat, dat maakt niet uit, maar het is ook zo, Snapchat is zo, dat zal ik gebruiken als ik iets wil vertellen en ik wil niet dat anderen dat weten, want Snapchat is zo discreet, want je kunt niet screenshotten of opnemen. Maar als ik zo een dieper gesprek wil, dan ga ik naar hetgeen, naar de app waar ik het meest praat met die persoon.

Jongeren houden er in hun gedrag duidelijk rekening mee dat gesprekken of foto's op Snapchat sneller verdwijnen dan op Instagram.

> *Als ge dat op Insta plaatst, dan blijft dat voor altijd en dan weet je ook niet wie daar allemaal een screen van heeft getrokken of zo, maar op Snapchat wel. Dus jij kan dat sturen en dan gaat dat weg. En gij kunt ook zien of dat er een foto van is getrokken of niet.*

I: Is dat een verschil tussen Facebook, Snapchat, Instagram,... hoe dat ge uzelf naar buiten brengt?
J: Nee, op Snapchat is dat gewoon hoe ik dagelijks ben en op Instagram is dat gewoon af en toe een foto van mij.

I: Waarom is het dan makkelijker om te kiezen voor zo ne foto die meteen weggaat dan voor Instagram, waar dat blijft staan?
J: Omdat, als ge dat op Insta plaatst, dan blijft dat voor altijd en dan weet je ook niet wie daar allemaal een screen van heeft getrokken of zo, maar op Snapchat wel. Dus jij kan dat sturen en dan gaat dat weg. En gij kunt ook zien of dat er een foto van is getrokken of niet.

Als jongeren hun mening willen geven over een bepaald onderwerp, kiezen ze bewust voor de ene of de andere app, afhankelijk van of ze er een foto bij willen zetten of niet.

> *Goh, als dat een mening is waar dat ik echt zo iets kan bij posten op Instagram. Zodat ik niet zo gewoon een zwart scherm met tekst en zo, maar echt zo iets erbij. En op Twitter, als ik echt gewoon zo iets wil zeggen zo, dan op Twitter.*

Als we naar de drie populairste apps kijken, zien we dat jongeren bij Instagram en TikTok vooral veel kijken wat andere mensen delen/posten, terwijl bij Snapchat de grootste groep jongeren antwoordt evenveel te kijken als zelf te delen/posten.

		Instagram %	Snapchat %	TikTok %
Valid	ik gebruik dat niet	6.0	13.9	27.8
	ik heb een account maar ik doe er niets op	5.2	12.2	7.2
	ik kijk vooral wat andere mensen delen/posten	62.7	21.0	56.6
	ik kijk evenveel als ik deel/post	20.5	35.2	6.7
	ik deel/post vooral	5.6	17.7	1.6
	Total	100.0	100.0	100.0

We zien dat er vooral bij Snapchat veel jongeren zeggen dat ze evenveel delen/posten als kijken. Bij Instagram en TikTok kijkt het merendeel van de gebruikers vooral wat andere mensen posten.

We overlopen per app hoe de jongeren die voornamelijk gebruiken. We beginnen met de drie populairste.

INSTAGRAM

Jongeren praten niet enkel over Instagram, maar ook de afgekorte Insta en soms zelfs over Finsta. Hoe het komt dat dat zo genoemd wordt, is voor sommige jongeren een raadsel.

I: Waarom noem je dat Finsta?
J: Ja, ik weet niet, zo noemt dat, ik heb dat niet echt zo genoemd, dat is die naam, denk ik, ik weet ook niet waar dat vandaan komt. Maar iedereen noemde dat zo Finsta. Ah ja... Finsta.
I: Dat is van friends?
J: Ja, dat zou wel kunnen. Ik heb daar ook niet zo over nagedacht. Zou nog wel kunnen.

Wat doen jongeren dan als ze de app openen? De verhalen checken blijkt het belangrijkste te zijn. Als er nog tijd over is, komt de tijdlijn aan bod. Anders niet.

> *Tijdlijn soms maar eerst de verhalen en als ik dan nog tijd heb, dan check ik gewoon de tijdlijn.*

Als jongeren in gesprek gaan met elkaar op Instagram, waarover gaat dat dan? Hier benoemen jongeren de hype om te vragen naar de mening van anderen, over jezelf dan.

J: Ja dat was een vriend en dan vroeg die 'Mening' en dan heb ik gezegd 'je bent een leuke vriend'.
I: Ah... dat is echt gewoon 'Mening' en dan gaat dat over het karakter van die persoon?
J: Ja. En dan blijft dat 24 uur op uw verhaal staan en dan wordt dat automatisch verwijderd.
I: Oké. Vorige keer had je het ook over, als het over Instagram ging, dat daar ook werd gevraagd van 'mening gevraagd', dat mensen zo vragen aan u wat ge zoal van hen vindt. Is dat nog steeds dat dat wordt gevraagd, of niet?
J: Nu minder, maar die vragen dat nog wel.
I: Oké, en wat antwoordt gij dan?
J: Soms antwoord ik niet, maar als ze het toch vragen en het is iemand die ik goed ken, dan zeg ik soms van "ge bent leuk om mee te spelen en mee af te spreken".

Wat zetten jongeren zelf zoal op Instagram? Delen ze foto's, stories? Wat staat er in hun highlights?

I: Hoeveel foto's staan er van uzelf op Instagram ongeveer?
J: Acht, denk ik.
I: Ah ja, dat is niet zo heel veel. Of wel?
J: Nee.
I: Hoe is dat bij leeftijdsgenoten van u?
J: Sommigen hebben er 16. Sommigen hebben meer. Maar meestal is dat niet meer zoveel.

> *Op mijn verhaal post ik zo dingen die mij interesseren en zo. Of als ik uitga, dat ik zo grappige video's plaats van mij en mijn vrienden. Of als ik zo gewoon aan het scrollen ben, en ik zie zoiets van 'oh dat is wel leuk' dan post ik dat ook zo op mijn story. En dan hou ik dat zo bij in highlights om dan zo terug te kijken, van ah ja.*

J: Most of like my artworks, I did it, like my paintings. And then my friends would like compliment: "Oh my god, you should sell it on eBay."
I: En heb ge dat dan op uw Instagram gepost? Of waar zette gij dat dan?
J: Instagram.

> *Omdat je ook zo op Instagram highlights kunt hebben waar je zo stories in behoudt. Zodat mensen dat nog altijd terug kunnen zien. En daar staat dan mijn muziek in, mooie momenten met mijn vrienden en dan zo dingen die ik belangrijk vind. Zoals zo feministische dingen en zo zet ik daar ook in. En zo de Black Lives Matter-actie had ik daar ook in gezet. Zodat mensen zo zien van 'ah ja, dat vindt ze belangrijk, daarin is ze geïnteresseerd'. Zo dit en dat.*

Sommige jongeren hebben heel wat volgers. Hoe ze aan zoveel volgers komen? Een jongere beschreef het fenomeen 'shout-out for shout-out'.

J: Instagram, meer dan 600 volgers of zo.
I: Amai, da's echt superveel. En dat waren dus niet allemaal mensen die ge dan zelf persoonlijk kende.
J: Ik kende meer dan de helft niet.
I: En van waar kwamen die dan, allee ...
J: Da's gewoon zo als gij... Dat noemt zo SFS, shout-out for shout-out, da's zeg maar elkaar promoten. Dus dan deed ik SFS met heel veel mensen. En dan kwamen er gewoon veel ... Dan accepteerde ik gewoon iedereen.

Instagram lijkt zo populair te zijn dat het soms de functie van andere apps overneemt. Hier spreekt een jongere over onder andere tweets die via Instagram gepost worden zodat ze niet meer op Twitter moeten gaan kijken.

J: Ik denk dat er maar twee van m'n vrienden op Twitter zitten. De rest niet meer.
I: Niet meer? Dat is even populair geweest?
J: Nog steeds populair, maar niet om het zelf te hebben.
I: Oké, gewoon om efkes te kijken of ...?
J: Op Instagram worden dingen van Twitter of Snapchat gescreenshot en geplaatst.

SNAPCHAT

Jongeren vertelden ons in de interviews dat ze amper volwassenen kennen die Snapchat gebruiken. Ze vinden de app dan ook helemaal op maat van jongeren gemaakt.

> *Ik denk dat gewoon, Snapchat is sowieso al iets meer naar jongeren gericht. Allee ja, Snapchat is zo met filters en zo en azo allemaal zo. [...] Bij Snapchat kan je echt zo filters doen en kan je chatten, je kunt daar vanalles mee doen. Je kunt je berichten opslaan. Ik denk dat dat allemaal zo iets moderner, zo iets meer naar jongeren toe. Ik denk ook dat Snapchat ook iets ingewikkelder is om mee te werken dan met WhatsApp.*

Wat doen jongeren zoal op Snapchat? Wel, er is/was een hype genaamd 'streaks', waarbij je zo lang mogelijk elke dag een foto moet sturen naar de ander, om zo zoveel mogelijk punten te verzamelen.

J: Op Snap is er zeg maar een spel. Als gij iets stuurt en hij euh zij stuurt dan terug, dan krijg je eigenlijk een streak. En dat is zo een spel eigenlijk. Dan is dat zo 1 punt voor een foto dat ge eigenlijk stuurt dus...
I: Oké. En dat is de bedoeling om dat zo lang mogelijk vol te houden dan?
J: Ja. [...] Eigenlijk 50 dagen. Dus als... elke dag als gij één foto stuurt, hebt gij 1 punt.
I.: Oké. En is 50 veel?
[...]
J.: Sommigen hebben wel 100 of meer soms.

> *Zo op Snapchat kun je zo streaks hebben en moet je zo één ding per dag versturen, anders gaat dat weg. Dus download ik snel Snapchat op mijn ouders hun gsm en dan stuur ik die streaks en sluit ik da. [...] En good night bijvoorbeeld dan stuur ik zo good night en dan zo de tijd bijvoorbeeld. En dan doe ik ook eigenlijk, want ik heb daarover nagedacht, da's vaak gewoon dat ik een foto maak van mijn hand dat dat zwart scherm is voor de camera. Dat dat gewoon zwart scherm wordt, dan zet ik er een filter op dat dat een beetje kleur heeft en dan zet ik gewoon good night en dan de tijd. En dan denk ik er zo bij na want sommige mensen hebben niet door hoe laat het is.*

Sommige jongeren beschrijven ook waarom ze gestopt zijn met streaks, vaak omdat ze dat nutteloos vonden.

> *Ik heb ooit wel, bestond er wel zoiets als, allee ja, ik denk dat nog mensen dat doen, zoiets als streak, dat is zo dat je Snapchat twee keer per dag naar elkaar stuurt, dan krijg je zo een vlammeke, zeg maar, en je moet dat zo lang mogelijk proberen te doen. Dan trok ik nooit foto's van mezelf, dat doe ik meestal gewoon van buiten of zo of weet ik veel, maar dan ben ik ermee gestopt omdat ik dat eigenlijk een beetje nutteloos vond want dan is dat precies alsof je heel veel contact hebt met iemand maar eigenlijk stuur je daar gewoon een foto naar maar heb je daar nooit contact mee. Dus maar als ik dan naar mensen stuur, naar echte goeie vriendinnen of zo, dan stuur ik wel een foto van mijn gezicht en omdat dat dat dan niets uitmaakt of dat dat nu mooi is of niet omdat dat mijn vriendinnen zijn, dus dat maakt mij dan niet zoveel uit.*

> *Met een paar mensen doe 'k dat gewoon, met een paar mensen heb ik dat, maar da's dan gewoon zo toevallig omdat je daar elke dag mee stuurt, maar nu doe 'k dat niet meer omda 'k dat een beetje nutteloos vind, omdat je zo, 't is precies of je zo keiveel contact hebt met keiveel mensen, terwijl dat je eigenlijk gewoon een foto stuurt van ... soms is dat gewoon een foto van een random gebouw of zo. Je hebt daar niet echt contact mee, je stuurt gewoon "goeiemorgen" en "goeieavond". Dus daarom doe 'k dat niet meer.*

I: Hoe komt dat je Snapchat niet meer gebruikt?
J: Goh ja, ik weet dat niet. Vroeger was dat echt zo een hype om zo streaks bij te houden, ik weet niet dat je dat kent, zo dat je zo elke dag stuurt. Toen was ik zo van: ja, waarom doe ik dat eigenlijk? Want ik praat eigenlijk niet met die mensen. Dat ik dan zo die foto's stuur.

Een van de hoofdfuncties van Snapchat is het versturen van foto's naar elkaar. Dat zijn soms foto's van jezelf, maar ook eerder random foto's van de grond of een zwart scherm.

I: Hoe vaak stuurt gij een foto van uzelf of een foto die gij zelf gemaakt hebt via Snapchat naar uw vriendje?
J: Elke dag meestal wel gewoon. Van... Niet echt een streak, maar gewoon een snap van mijn eigen. Elke dag wel.

J: Foto's stuur ik bijna altijd privé. Maar dat is dan ook niet van mijn eigen of zo, dat is gewoon van de grond of gewoon een zwart scherm of zo. Ge hebt ook soms wel zo mensen dat zo de hele tijd zwarte schermen naar elkaar blijven sturen.
I: Echt? En waarom?
J: Ja, ik weet het niet, gewoon om met elkaar bezig te blijven of zo, ik weet het niet. Maar meestal stuurt ge dan gewoon een foto van de grond of zo. Ja, en als er iemand een foto van zijn hoofd stuurt, dan stuurt ge misschien zo de helft van uw hoofd terug of zo, van die dingen.

Naast één-op-één foto's uitwisselen met elkaar kan je ook een verhaal maken. Dat kan zowel op een openbare als op een privéaccount zijn. Het kan foto's bevatten, maar ook filmpjes.

J: Ik heb enkel een privéverhaal. Dat is maar voor een ... ik denk dat dat 30 mensen of zo zijn. Dat zijn enkel mensen dat ik goed ken. [...] Vooral foto's, maar als het echt zo eens een grappig filmpje is, op social media staat, dan zet ik dat er ook weleens op. [...]
I: En stellen mensen soms die vraag, "Mag ik uw privéverhalen zien?"?
J: De meesten, maar ge kunt niet zien of iemand een privéverhaal heeft. Dus dat is eigenlijk enkel als ik hun toevoeg dat zij weten dat ik een privéverhaal heb.
I: Oké, en als mensen u toevoegen om hun privéverhaal te checken, wat doet dat dan met u?
J: Dat is wel leuk dat ik ook iets kan zien.

Snapchat draait niet enkel om foto's, volgens de jongeren. Er kunnen ook gesprekken plaatsvinden, die al dan niet serieus zijn. Het grote voordeel aan Snapchat is volgens de jongeren dat de gesprekken na een tijd verdwijnen.

> *Snapchat is veel gemakkelijker om met vrienden te sturen en zo en als ge bijvoorbeeld een serieus gesprek hebt en ge wilt niet dat die dat ... allee ja, ge hebt een serieus gesprek en ge wilt niet dat dat langer opgeslagen kan worden en zo, kunt ge dat best via Snapchat doen omdat Snapchat uw berichten die dat ge hebt verstuurd, verwijdert als ge dan weggaat van die chat.*

> *Snapchat gebruik ik vooral voor ja, met vrienden of zo. We hebben zo bijvoorbeeld een groep en dan als er iets moet gebeuren voor school of zo, dan zetten wij dat daar snel in.*

Jongeren vinden het ook fijn om op Snapchat herinneringen te delen van bijvoorbeeld een jaar geleden. Ze sturen dat naar elkaar door en denken er vol nostalgie aan terug.

J: Op Snapchat kunt ge zo zien zo exact dezelfde dag maar een jaar geleden en vaak stuurde gij de persoon die erop staat dat naar de persoon en dan bent ge zo van 'wow, dat was een jaar geleden'.

I: Een soort van herinnering dan?

J: Ja, zo heet da, echt exact zo. Een reminder van een jaar geleden. En als je dat dan doorstuurt naar iemand staat daar zo onder zo 'vandaag 1 jaar geleden'.

I: En wat vindt ge daar dan leuk aan om dat dan door te sturen?

J: Bijvoorbeeld met dezelfde vrienden met wie ik naar fuiven ging, heb ik soms zo filmpjes die ik van toen terugzie, en dan stuur ik dat naar de persoon en dan ben ik van "wow dat waren echt goeie tijdjes" en dan zegt die persoon ook van "ja".

TIKTOK

TikTok heeft meerdere kanten, volgens jongeren. Op de gewone *straight* TikTok zie je dansende tieners, maar de andere kant van TikTok is volgens sommige jongeren veel leuker.

J: Dus TikTok is heel divers. En eerst wou ik gewoon niet op TikTok zitten. Allee, je hebt zo verschillende kanten van TikTok. Je hebt zo de basic kant, die zo iedereen een beetje raar vindt, zo de straight TikTok. Kent u dat?
I: Nee.
J: Dus je hebt zo de straight TikTok en je hebt de andere TikTok. En straight TikTok is zo de plek waar zo die tieners die zo dansen of zo jongens die zo sexy die probeert te doen voor de camera, allee, dat is zo die kant die bijna niemand leuk vindt of zo, buiten een paar meisjes dan. En dan heb je de andere kant van TikTok en dat is dan heel divers. En dan zie je zo verschillende verhalen van mensen die je bijvoorbeeld nog nooit hebt gezien.

[...]

I: Heeft die andere kant dan ook een naam?
J: Ja, je hebt gewoon veel namen, mensen noemen dat alternative TikTok, alt TikTok, of gewoon, allee, je hebt zo verschillende namen.

Op TikTok kan je vooral veel tijd spenderen, zegt een jongere. Je verliest de tijd uit het oog doordat de filmpjes maar blijven komen. Naast het fun-aspect halen jongeren soms ook informatie over serieuze onderwerpen op TikTok.

> *Ik gebruik TikTok ook wel vaak. Ik vind dat, ja, ik vind dat echt wel een leuke app. Vooral, ik kan daar zó lang op zitten. Vanaf dat je dat opent dat je echt gewoon zo blijft scrollen. Dat kan echt heel lang duren. Maar ik heb ook wel zo dat ik daar zo ineens een paar dagen niet op zit. En als ik er dan wel op zit, dat dat echt een uur of twee uur duurt voor ik er af ga. En dat ik er dan terug een paar dagen niet op zit. Da's heel raar. Maar als ik erop zit, duurt het wel lang.*

> *Zelf post ik niks, maar zo heel af en toe maak ik zo eens een filmpje, maar dat zet ik dan altijd privé. Gewoon voor de lol zo een beetje. En ik bekijk gewoon allemaal filmpjes en diegene die ik leuk vind, die like ik dan. Ik kijk dat vooral voor de grappige filmpjes.*

> *I still use it just for entertainment, because there's a lot of random stuff there that you can find funny. But also, it kinda like, also informs you on a lot of stuff. Because some people post useful information, just during the Black Lives Matter whole think. A lot of protests was there. And what the police were doing and stuff. So it was really eye-opening.*

Naast passief scrollen en filmpjes kijken, kan je op TikTok ook actief deelnemen aan spelletjes.

> *Zo gewoon trends dat zo andere mensen doen, dat wij dan ook zo willen proberen of zo. Zo bijvoorbeeld dansjes doen of zo spelletjes. Ik weet niet of je dat spelletjes moet noemen. Je hebt dan zo'n audio dat dan zegt 'put a finger down if...' en dan moet je zo je vingers naar beneden doen voor elk ding dat je ook hebt gedaan.*

FACEBOOK

Facebook is passé, dat is wel duidelijk. Jongeren gebruiken het enkel nog als evenementenagenda, verjaardagkalender en om snel even te scrollen, om dan te concluderen dat de inhoud hen niet boeit.

J: En Facebook gebruiken we nu om te gaan naar fuiven, dan staat daar zo alle info.
I: Ja, zo de evenementen.
J: Da's alles wat we gebruiken voor Facebook.

> *Dan Facebook, daar zit ik eigenlijk niet veel op, dat bekijk ik maar een keer op de twee dagen of zo, voor als er iemand jarig is, dat komt daar dan op.*

> *Eens gewoon rondkijken, kijken of ik een vriendschapsverzoek heb, uhm, gewoon eens naar beneden scrollen van wat mensen hebben gepost, maar uiteindelijk sluit ik dat na vijf minuten af, omdat het mij soms niet echt interesseert wat mensen posten.*

TWITTER

Jongeren gebruiken Twitter voor twee dingen: om hun mening te geven en om informatie (serieus of grappig) te lezen.

J: Twitter da's echt, daar zijn vooral grappige tweets en ook gewoon. Ik kan makkelijk reageren, communiceren met mensen. Ik vind gewoon, ja allee, 't is gewoon minder foto's maar meer tekst dan op Instagram.
I: Maar je reageert ook wel op de tweets die binnenkomen?
J: Ja zo. En soms delen van een paar dinges die je misschien op Instagram hebt gezien en dan op Twitter. Het is een beetje een plaats echt waar je jouw mening kan uiten. Natuurlijk gaan er ook wel mensen reageren, dus ja. [...] Vaak zie ik het eerst op Twitter en dan ga ik zelf zo gewoon googelen en zien welke artikels erover zijn geschreven.

Sommige jongeren tweeten niet veel uit zichzelf. Maar als ze informatie lezen die ze grappig vinden of waar ze mee akkoord gaan, kunnen ze dat wel retweeten.

> *Ik volg eigenlijk gewoon dingen die mij interesseren en wat ik wel leuk vind. Soms tweet ik zelf ook, maar niet vaak. Als ik echt inspiratie heb voor een tweet, dan zal ik wel iets tweeten. [...] Want zo meestal als er zo echt iets gebeurt, zo van dat moet ik echt tweeten en van dat is keigrappig of zo en dan tweet ik dat. En dan gewoon mijn tijdlijn staat zo echt vooral op met zo grappige dingen. Zo memes en zo. Of zo uitspraken, waar ik van denk 'dat is echt wel waar' die ik dan zo retweet. Zo van die dingen.*

J: Maar het is nu eigenlijk vooral Twitter gewoon. Omdat je zo op Twitter verschillende onderwerpen nu kunt volgen en dan komen er zo dingen op uw tijdlijn dat je dan zo hebt gevolgd. En dan is dat zo meer interessanter of zo.
I: Oké. En wat zijn zoal onderwerpen dan dat je volgt op Twitter?
J: Vooral artiesten. Zo Harry Styles, One Direction. Omdat, ja, er zijn zo veel, die hele fandom die zit op Twitter en dan posten die zo vanalle dingen daarover. En ik vind dat wel leuk om te volgen en te zien. Dat is meestal wel grappig. [...] Soms post ik daar wel dingen over. Of dat ik zo dingen retweet, dus zo herpost. Maar dat kan, als ik zo iets tegenkom of als ik aan iets denk, dat ik dat wel zo post.

I: Zijn er ook soms serieuze onderwerpen of gesprekken dat je volgt op Twitter?
J: Ja, zo vooral bij de US elections kwamen er daar ook wel veel dingen over. En dat vind ik dan ook wel zo interessant om te volgen. Zodat je ook zo geïnformeerd bent daarover. Of als er nog zo van die belangrijke dingen gebeuren in de wereld of zo, komt dat ook wel op mijn tijdlijn. Daarvoor is dat ook wel.
I: Ja. En zijn dat dan ook dingen die je liket en retweet?
J: Soms. Als ik het grappig vind of als ik het ermee eens ben of zo, dan wel.

WHATSAPP

Over WhatsApp hoorden we jongeren in de interviews vooral vertellen over communicatie met familie en hun ouders.

> *Mijn familie. Want heel mijn familie heeft samen een groepschat op WhatsApp. Dat is ook een app, dat is gewoon bellen, dat is op de telefoon met bellen en chatten, vooral typen. Heel onze familie bijna zit in zo'n groepsgesprek en dan delen we met elkaar.*

AMINO EN REDDIT

Minder populaire apps kwamen ook ter sprake in de interviews. Zo hadden jongeren het over Reddit en Amino, een plek waar je als jongere onder andere terecht kan voor advies of hulp.

I: Hebt ge soms ook serieuze gesprekken online?
J: Soms wel maar dat is ergens apart dat ik dat doe.
I: Oké. Op welke plek gebeurt dat dan?
J: Er is ook Amino, een page gelijk Reddit met groepen, maar die groepen zijn meer privé. Er zijn ook groepen over depressie en daar zit ik in en daar praat ik met andere mensen en wij proberen elkaar te helpen en dat is wel leuk.

I: Wat maakt voor u Reddit een fijnere plek dan andere apps?
J: Omdat iedereen is daar wel van: oké, we moeten mensen accepteren. Maar sommige mensen zijn helemaal niet zo, maar de meesten zijn van: oké, we accepteren bijvoorbeeld als die verliefd wordt op die, dan is dat oké. Iedereen vindt dat dan oké.

MEERDERE ACCOUNTS OP EEN APP HEBBEN

Op een bepaalde app kunnen jongeren meerdere accounts of profielen hebben. Ze hebben daar duidelijk hun redenen voor en weten goed wat ze wel of niet posten op het ene of het andere profiel.

> *Ik heb wel meerdere profielen. Eentje is gewoon zo mijn hoofdprofiel, zal ik maar zeggen. Mijn andere is mijn Finsta. Mijn main profiel staat publiek, dat kan iedereen bekijken. Mijn Finstaprofiel staat privé, dat is gewoon voor mijn vrienden waar ik zo rare foto's op post die bijvoorbeeld mijn ouders niet mogen zien of zo. Mijn andere account is mijn fotografie-account waar ik mijn foto's, dus mijn fotografie-foto's, op post. En dat is het eigenlijk. Drie accounts.*

> *Op mijn hoofdaccount post ik gewoon zo foto's van mezelf vooral en van met mijn vrienden, zo van ons samen zo. Maar als het dan echt domme foto's zijn, slechte selfies of zo, dan is dat wel op mijn privé-account, zodat niet iedereen dat kan zien.*

> *For the photography account, I want the people that follow me, to judge me for my art and not for my appearance. And for my personal account, I use it to connect with friends. Like, I post pictures of what I want, what I want to do.*

I: Waar post je het meest op van die drie accounts?
J: Op mijn stories het meeste op mijn hoofdaccount. Maar zo echt zo dingen posten, toch op mijn Finsta. Omdat ik daar zo rare foto's op post en zo 'rants' en zo ...
I: Dat ken ik niet.
J: Hoe moet ik dat uitleggen ... Zo rants zo, zo filmkes, vragen over iets, zo mijn gedachten over iets zeggen of zo.

LACHEN/UITLACHEN

Uit onze enquête bleek dat 64,3% van de jongeren regelmatig of heel vaak grappige dingen stuurt naar elkaar. In de interviews kwam dat thema ook aan bod, al is de grens tussen lachen en uitlachen soms dun.

J: Als het echt zo eens een grappig filmpje is, op social media staat, dan zet ik dat er ook wel eens op [n.v.d.r. in een privéverhaal].
I: Dat is dan wel inhoud van anderen? Dat is dan geen filmpje dat ge zelf hebt gemaakt?
J: Nee, maar dat is dan meestal van mensen, ik weet niet van waar dat die komen, niemand kent die eigenlijk, en dan zet ik dat daar gewoon op. Dat is zo bijvoorbeeld of zo van dieren of zo dat iets grappig doen, een hond dat in het water valt of zo.

> *Bijvoorbeeld als er zoiets grappig is, dan stuurt ge dat altijd door aan mensen en die en dan kunnen die daar ook mee lachen en zo, ja.*

> *Er wordt wel veel uitgelachen ja, bijvoorbeeld als iemand een verhaal plaatst of iemand vertelt een verhaal. Of iemand heeft iets doms gedaan, dan zijn er wel veel mensen die die uitlachen. Maar ook veel memes of video's waar mensen mee lachen.*

PRAKTISCHE AFSPRAKEN MAKEN VIA SOCIALE MEDIA

Sociale media zijn er niet enkel voor het entertainment. Jongeren gebruiken apps als Messenger, Instagram en Snapchat ook om af te spreken met elkaar of praktische informatie door te geven.

> *Op Messenger, allee ja, als ik groepsdingen heb, ik heb er zo een paar, dus de klas en dan met mijn beste vriendinnen heb ik ook zo op Snapchat een groepje om zo af te spreken bv. [...], een vriendin van mij die wil een feestje houden voor haar zestiende verjaardag, dan spreken we daar zowat in af en zo van die dingen.*

> *Yeah, our class... we have our own group chat on Instagram. To keep up on what we have to do on school. But it's mainly for school. We don't really hold like a groupchat for like ... a normal basis.*

> *Snapchat gebruik ik vooral voor ja met vrienden of zo. We hebben zo bijvoorbeeld een groep en dan als er iets moet gebeuren voor school of zo, dan zetten wij dat daar snel in. [...] Of bijvoorbeeld van de voetbal als we zo, ik zeg maar iets, zaaltraining hebben of zo, dan zet iemand erin van "Vergeet zaalvoetbalschoenen niet", zo'n dingen.*

ACTUALITEIT VOLGEN

46,6% van de jongeren blijkt volgens onze enquête regelmatig/heel vaak de actualiteit te volgen via sociale media. In de interviews zeiden jongeren dat ze vooral via sociale media nieuws te weten komen, om dan nadien eventueel te gaan kijken naar nieuwssites.

> *Dan kijk ik daar [n.v.d.r. Facebook] ook wel een paar dingen op, zoals de bosbranden in Australië, dat komt dan niet echt op Instagram, degene dat ik volg, dus dan kan ik dat daar wel op kijken of zo omdat dat daar niet gaat.*

> *Meestal kom ik het eerst te weten via Instagram en dan pas ga ik naar nieuwssites. [...] Het nieuws zelf is een uur lang, een halfuur lang en is te langdradig praten over iets wat meestal niet zo heel belangrijk is. En op Instagram bijvoorbeeld, daar komen ze meteen met een feitje aan dat interessant is om te weten en gewoon ook zo het onderwerp heeft ermee te maken.*

Een andere jongere vertelt dat die wel bewust gaat kijken op een nieuwssite, maar niet zo frequent.

> *Op HLN misschien, maar ik kijk daar ook maar **één** keer per week naar, maar ik krijg daar ook wel meldingen van, dus als er iets speciaal is gebeurd, dan krijg ik altijd een melding en kan ik dat effe lezen, als dat interessant is of zo.*

GAMEN

Gamen. Bij sommige jongeren is dat zo'n groot deel van hun leven dat we niet anders konden dan er een apart hoofdstuk aan te wijden in dit onderzoeksrapport. 32,6% van de jongeren geeft aan regelmatig of heel vaak online multiplayer games te spelen. Sommige jongeren kunnen zich moeilijk een leven zonder gamen voorstellen.

> *Als online gamen niet echt meer echt ging, ja dan... Alleen chatten, Instagram zo, zou ik niet echt erg vinden, denk ik. Ma als echt zo online gaming, da's zo van ja, dat heeft mij, da's iets dat ik echt leuk vind.*

De jongeren in onze populatie die aangeven dat ze meer dan 8 uur per dag op sociale media zitten, daarvan geeft 33% aan dat ze heel vaak online multiplayer games spelen. Dat doen ze voornamelijk via andere schermen en consoles (dus niet op hun gsm), dus misschien zijn ze daardoor minder afhankelijk van hun gsm. In vergelijking met jongeren die aangeven tussen 7 en 8 uur op sociale media bezig te zijn, is dat veel minder.

Hoeveel uur per dag ben je volgens jou bezig met sociale media (bv. met kijken of posten op Instagram, Snapchat, praten tijdens online gamen,...)? Online multiplayer games spelen

	nooit		weinig		soms		regelmatig		heel vaak	
	Count	Row N %	Count	Row N %	Count	Row N %	Count	Row N %	Count	Row N %
Meer dan 8 uur	15	26.3%	10	17.5%	8	14.0%	5	8.8%	19	33.3%
Tussen 7 en 8 uur	17	37.0%	13	28.3%	4	8.7%	4	8.7%	8	17.4%

DUURTIJD/FREQUENTIE

Een online spel kan lang duren, of je kan er tenminste lang mee bezig zijn. Tien uur aan een stuk is geen uitzondering.

> *Dat hangt ervan af met wie dat ik speel of wat ik ga spelen of waar ik zin in heb. Als het over spelen gaat, echt, met mijn beste vrienden, dan kan ik makkelijk tien uur gewoon achter mijn computer zitten. Maar als het zo spellekes zijn waar ik totaal geen interesse in heb, of totaal geen zin in, en mijn vriend waar ik mee speel en mee bel, die speelt dat wel, en die wilt dat ik met hem meespeel, dan kan dat tot vijf of zes uur duren.*

> *Ik speel vooral met mijn beste vriend. Als ik met hem moet berekenen, dan kan ik toch gemakkelijk tien tot elf uur op mijn computer zitten.*

> *Het langste wat ik met mijn vrienden ooit heb gespeeld, was denk ik 28 uur in totaal.*

> *Ik game ook veel minder dan vroeger. In het tweede, denk ik, in totaal had ik 40 procent van mijn tijd, 30 procent zo 35, maar echt gewoon aan het gamen. Ik kwam thuis, ik game. Zomer of weekends, ik was een hele tijd aan 't gamen. Maar derde en vierde is dat veel verminderd en vijfde echt veel minder.*

Of ouders dat altijd oké vinden? Nee, volgens de jongeren. Zij snappen het niet zo goed dat jongeren er zo lang mee bezig kunnen zijn.

I: En wat vinden zij daarvan dat ge veel spellekes speelt?
J: Mijn ouders vinden dat dat minder moet gaan.

MET WIE GAMEN JONGEREN ONLINE?

Als we kijken naar de cijfers van onze enquête zien we een grote discrepantie tussen jongens en meisjes op het vlak van online multiplayer games spelen. 66,7% van de jongens speelt dat regelmatig/heel vaak, tegenover 13,2% van de meisjes. Dat topic kwam ook aan bod in onze interviews, waarin we uiteraard voornamelijk jongens hoorden die gameden.

Of gamende meisjes dan ook vrienden van jou kunnen worden, daarover zijn de meningen heel uiteenlopend.

I: Komt ge in die gamewereld ook soms meisjes tegen?
J: Vooral jongens. Ik kom soms wel eens een meisje tegen, maar ik doe daar één spelletje mee of zo en dan word ik daar geen vrienden mee of zo.

J: Da's zo, als je speelt met een meisje, dan heb je meer respect automatisch als ik er zo over nadenk.
I: Hoe komt da?
J: Omdat dat een meisje is, en da's zo ja wow, gij wilt die als vriend bijhouden omdat dat speciaal is.

> *Sommige jongeren gamen voornamelijk met mensen die ze niet kennen, andere jongeren spelen enkel met vrienden die ze in real life ook kennen.*

> *Meestal zijn dat gewoon online mensen die ik niet ken en dan spelen we tegen elkaar. Meestal zijn dat gewoon vrienden die ook mee online zijn.*

> *Nee, echt zo'n andere groep van andere landen zo van Engeland, Portugal, ...*

> *Ik speel alleen met mijn vrienden. Ja, ik speel echt heel veel spelletjes. Da's mijn vrije tijd.*

> *Bijvoorbeeld bij FIFA speelt ge online, maar dat speelt ge dan tegen andere mensen dat ge niet kent. Maar ge kunt wel bijvoorbeeld in een party zitten en dan zit ge eigenlijk met mensen waarmee ge wilt spelen, met vrienden of mensen die ge kent of zo, van bijvoorbeeld school of voetbal, dan kunt ge ook gewoon met elkaar spreken. En ondertussen kunt ge dan uw eigen spel spelen dat ge wilt spelen. Da's eigenlijk gewoon een soort van bellen maar dan terwijl dat ge aan 't spelen zijt.*

PRATEN TIJDENS HET GAMEN

Gamen in stilte? Nee hoor. Jongeren gaven tijdens de interviews aan dat ze in gesprek zijn met mensen met wie ze gamen. Soms gaat het over het spel zelf, maar vaak ook over andere dingen.

J: Ook over, bijvoorbeeld, dat mannetje daar, ga erop of pass mij de bal, ik wil scoren, of 'k weet niet, zo van die dingen.
I: Echt over het spel.
J: Ja, echt over het spel zelf, niks over school of ...

J: Gewoon over het spel zelf of wat er die dag is gebeurd of zo.
[...]
I: Is dat ook een plek waar dat ge soms serieuze gesprekken voert met mensen?
J: Nee, niet echt. Meestal is dat gewoon lachen en zo.

> *Meestal gewoon luchtige gesprekken, grappen maken of zo, of iets dat er gebeurd is, mee lachen of zo, dat is niet echt serieus dat dat ene belangrijk ding wordt gezegd of zo.*

> *Ja, over het spel zelf. Over het school zelf, en nu ook omdat het examens zijn geweest soms over de examens. Hoe dat de punten waren en zo, zo'n zaken. En hoe dat het met elkaar is. En of dat je bent gaan lopen. Hoeveel gaan lopen of zijn gaan fietsen. Zo'n dingen.*

> *Dat hangt ervan af wat voor mensen er in de party zitten, want dat noemt een party, zo'n groep. Soms zijn er echt zo heel veel mensen van acht jaar en dat gaat ge wel minder... Of zo vrienden die zo iets minder hebben, zo geen ouders, dan praten wij zo minder over ouders, wij houden dat echt zo in 't oog zo van 'we mogen niet over dit praten wanneer hij erbij zit' en zo.*

J: Vaak praten wij in het Engels [n.v.d.r. met mensen die ze enkel online kennen]. Mensen van soms zelfs Arabië of gewoon hier België, Nederland, ... gewoon overal in Europa, en dan praten wij vaak Engels en euh, dan vragen wij zo van hoe oud ben je en van waar dat je bent. Dat is het, da's het maximum.

I: Da's alle privacy-info dat ge geeft.

J: Voor de rest gaat het over het spel.

I: Ja, en strategieën of zo?

J: Ja, ook. Of we gaan aanvallen langs hier... Zo soms praten die heel slecht Engels, da's wel leuk.

Er worden heel wat luchtige onderwerpen aangehaald door de jongeren, maar soms kunnen er ook serieuzere gesprekken plaatsvinden tijdens het spel.

J: In tussentijd wanneer we moeten wachten voor een nieuwe match bijvoorbeeld, dan praten we wel over onszelf soms, of we zeggen 'ja kijk, dit is wat dat ik net heb doorgestuurd', gebeurt wel vaak. Ma tijdens de game praten we alleen over de game. Ma soms zijn er zo rusttijden bijvoorbeeld, dat we zo naar ergens moeten gaan zonder echt aandacht te trekken aan het spel en dan ja praten we soms over ons eigen.

I: En over wat gaan die gesprekken dan zoal?

J: Vaak over het lawaai dat we op de achtergrond hebben. Als wij ons niet zo goe kennen, is het wel echt een droge stilte, ma als wij elkaar goe kennen maken we grappen over elkaar, zeggen we echt het eerste wat in ons opkomt, vaak over ons privéleven.

I: En wat van jullie privéleven zoal?

J: Wat we hebben gedaan, wat we hebben gegeten, dat gebeurt wel vaak, wat we hebben gegeten want vaak zitten we te eten terwijl dat we gamen.

I: Aah, oké.

J: Ja want we spelen echt lang, en op die tijd hebben we soms honger. Ja, daar gaat het vaak over.

I: Ja.

J: Soms kan dat ook gaan over liefde. Over hoe het gaat.

I: Wat wordt er dan zoal gezegd?

J: Soms zo hoe ge moet versieren, want vaak praat ik zo, ik spreek altijd met de mensen die jonger zijn dan mij, want de andere vrienden die zijn nu buiten, die doen iets anders dat niet gamen is. Ik blijf nog gamen want ik heb nog vrienden die nog spelen, maar ja die spelen wat minder dus ik spreek zo met jongeren, soms zelfs kinderen van 12 jaar, ma da's echt leuk want die weten zo heel weinig ma die zijn nog veel beter dan mij in de game, en da's echt interessant want ik ben zo veel ouder en ik denk dan dat ik beter denk maar die kunnen wel veel beter spelen, en ja, dat interesseert me wel echt.

I: En praat ge met hen dan ook over versieren en die dingen?

J: Hangt ervan af. Als die dat echt vragen of zo, ja, dan wel.

I: En dan vragen die tips of zo?

J: Ja, die vragen tips of hoe ze de eerste keer... Ja, over ontmaagden en zo.

I: Dat gaat daar ook over? In de game? Als ge samen ergens naartoe aan 't lopen zijt dan of zo?

J: Ja, als we echt niks te doen hebben. Die vragen echt zo'n dingen. Wanneer ze wel close zijn, echt goeie vrienden zijn.

EFFECTEN VAN GAMEN

Als jongeren vertellen over gamen, hebben ze het soms ook over positieve neveneffecten van het gamen. Zo geeft een jongere aan dat die socialer is geworden, een andere jongere vertelt ons dat hij via het gamen zijn beste vrienden leerde kennen.

J: Ik speel altijd met dezelfde groep vrienden meestal. En ik denk ook dat ik zo meer sociaal ben geworden door da. Want ik had vroeger, had ik altijd zo consoles gekocht waar ik niet online mee kon gaan, zeg maar, maar ik had de PS4 dan gekocht en ik heb gemerkt zo van het tweede naar 't vijfde dat ik veel meer durf te zeggen en durf te communiceren met andere mensen.

I: Echt? Ah, cool. Niet alleen met die mensen maar ook gewoon daarbuiten ook? En hoe komt dat, dat ge dat daardoor hebt geleerd dan?

J: Gewoon dat ik niet echt moet bang zijn. Want ik was altijd bang voor mensen hun reactie, vroeger zo in het eerste of zoiets. Maar op PS4 kan ik hun reactie niet zien en hun kunnen mij niet zien dus dat was makkelijker om te praten. Maar na een tijdje dat ik die persoon een beetje beter leerde kennen online zag ik dat ik eigenlijk niks voor moest schamen, en begon ik ook op school meer te praten en meer om te gaan met andere mensen.

J: En ook meeste van mijn beste vrienden nu, die heb ik echt alleen maar leren kennen door gamen. Anders ging waarschijnlijk niet vrienden worden. Da's zo van op school die persoon leek helemaal anders, en zo van ah, hij is echt zo gesloten, hij blijft alleen, van oké, ik ga gewoon niet met hem omgaan. Maar online, ik had hem leren kennen en dan zo op school, ah, jij bent die persoon en zo ja.

I: Ah grappig. En dus ja, dan merkt ge dat inderdaad iemand anders ook veel socialer is?
J: Ja socialer online is. Dan zie je, zeg maar, wie hij echt is, want daar, zeg maar, is geen schaamte dus hij zegt wat hij echt denkt en zo.

ANDERE DINGEN DIE ZE ONLINE DOEN

De veelheid van interesses van de jongeren die we interviewden, toont zich ook in hun online activiteiten. Sommigen gebruiken het om samen met anderen te schrijven, anderen om politieke meningen te delen, om zichzelf of anderen te promoten of om bekende mensen te volgen, bijvoorbeeld.

I: En zo die verhalen die gij schrijft, samen met anderen, hoe gaat dat dan en over wat gaat dat zoal?
J: Dat is wel meestal, we kiezen personages uit. Soms zijn dat personages die al bestaan in een serie of soms maken we zelf personages. En kiezen we een serie uit in welke dat dat afspeelt en plot en dan spelen we dat plot een beetje en dan en dan om de beurt schrijven we dan.
I: Oké. Is dat om de beurt een zin? Of om de beurt echt een lang stuk? Of ...
J: Om de beurt met ons personage schrijven eigenlijk en soms zijn dat meerdere personages tegelijk.

I: En 'gepromoot worden', sorry, hoe werkt dat?
J: Dat je een foto hebt van jezelf, dan gaat een persoon dat screenen, op zijn verhaal posten, met jouw account erbij en dan kan iemand anders die die verhaal bekijkt gewoon op jouw naam drukken en mijn Instagram bekijken. Als je dat leuk vindt, kan je daar op drukken.
I: Dus eigenlijk maakt ge reclame voor elkaar een beetje.
J: Soort van ja.

J: Dus bijvoorbeeld als iemand een mening heeft over politiek, en ik ben het daar niet mee eens, dan reageer ik daar zo op, maar niet echt vaak, want als je commentaar geeft op het internet, dat blijft maar doorgaan en doorgaan.
I: Wat is het laatste qua politieke comment dat ge ergens op gegeven hebt?
J: Uhm, dat was een post op vrouwen. Dus dat ging dan over de metoo.

J: Zo bijvoorbeeld als het over een post gaat over een artiest dat ik leuk vind en die komen dan naar België of zo. Dan zou ik zo commenten van 'Oh my God' omdat ik dan echt excited ben of zo. Of als die... van dat zijn meestal zo fanaccounts dat ik dan tegenkom. Of als die dan zoiets vragen of zo, dan comment ik daar ook wel soms op. Als ik het antwoord weet.
I: Wat zijn fanaccounts?
J: Zo accounts dat mensen maken over zo artiesten en dan daar zo updates over posten en zo. Zo, echt zo een account dat die maken voor die artiesten, ja.

> *Ik geef vooral op andere fanaccounts van haar, en dan geef ik een compliment. En daarnaast als ik gewoon zo'n mening heb over iets, wat dan niet gaat over Melanie maar over een post in het algemeen, dan zeg ik ook gewoon mijn mening.*

RELATIES OPBOUWEN EN ONDERHOUDEN

Sociale media zijn, zoals de naam al zegt, voor veel jongeren uiteraard een manier om relaties met anderen te onderhouden of op te bouwen. We vroegen de jongeren naar hoe ze bijvoorbeeld online relaties ontwikkelen, naar de grond van miscommunicaties of online ruzies, naar vertrouwen en wantrouwen, naar de inhoud van chat enzovoort.

CONTACT MET MENSEN DIE JE ENKEL ONLINE KENT

Als we jongeren vroegen of ze al dan niet contact hebben gehad met mensen die ze nog nooit in het echt zagen, hoorden we ook verschillende ervaringen.
Jongeren vertellen over de mogelijkheden van online vriendschappen en over het wantrouwen dat ze hebben naar mensen die ze niet kennen.

I: Hebt ge soms ook al mensen leren kennen online?
J: Ja.
I: Hoe gebeurt dat dan?
J: Dat is meestal via via, dat dat zo vrienden zijn van vrienden. Dit is die en zo. 'Hallo'. Of gewoon via Instagram als mensen mij beginnen volgen, dan stuur ik 'Hallo'. Of als mensen mij zo ineens sturen, dan zo van 'ik ken u niet, maar hallo'. Maar vooral zo vrienden van vrienden. Dat die zo ineens in een groep zitten en dan zo: oké, cool.
I: Zijn er al vriendschappen uit voortgegroeid?
J: Ja, eigenlijk wel. Want er was zo een groep met een paar vrienden en mijn beste vriendin zit daar zo in en dat was van haar klas en ze had mij daar dan zo in gezet. Ik weet niet meer waarom. We waren bij elkaar en dat was dan van 'ik ga u in deze groep zetten' en ik kende die mensen daar nog niet echt in. En daarna zo wel en dan zijn we ook met die groep dingen gaan doen. Dat zijn dan ook wel vrienden worden.

> *It's like a really amazing bond to have and it's crazy how social media works. How you can have like longtime friends. Because of it, because you just commented once and now you're like best friends. It's crazy.*

J: 'k Heb wel één keer gehad, dat was echt raar, dat ik zo iemand, een vriendschapsverzoek had gehad op Snapchat, en ik dacht dat 'k die naam herkende, ik dacht: ah ja, da's die persoon van op mijn vorige school. Dus 'k zeg, 'k ga die toevoegen. Ik zoek die naam op en toen bleek dat dat niet die persoon was. 'k Had al geaccepteerd, maar dan begon die persoon echt zo te sturen naar mij van "hallo", maar 'k zeg zo "ja, sorry, maar ik ken u eigenlijk niet" en die zei zo "ik ken u ook niet, maar dat maakt toch niet uit?" en dan stuurde ik zo van "ja, 'k vind dat toch een beetje raar" en dan stuurde die "mag ik iets vragen?" en 'k zeg zo "ja, liever niet" en dan vroeg die "moet ik je met rust laten?" en dan zei ik "ja, liever wel" en dan heb ik daar niks meer van gehoord. Omdat, 'k wil wel niet sturen met mensen die 'k niet ken.
I: Hoe komt dat dat ge dat liever niet wil doen?
J: Omdat je weet niet wie dat is en wat die... [...] Je kunt makkelijk iemand misleiden maar ook gewoon, je kent die persoon niet, 'k weet niet ja, 't is gewoon geen goed idee, denk ik. [...]

ONTSTAAN ONLINE VRIENDSCHAPPEN

Vriendschappen kunnen dus ook ontstaan met mensen die je nog nooit gezien hebt. We vroegen jongeren hoe dat zich ontwikkelt.

Een jongere vertelt ons dat de algoritmes je soms de weg wijzen naar potentiële nieuwe vrienden.

I: En hoe vindt ge die dan? Nieuwe mensen?
J: Gij kunt gewoon, de mensen waar gij ziet dat die... Die zijn gerecommended voor jou. Zo'n mensen. Er is altijd een lijst, recommended. Voor mensen die... Mutual friends of zo, mensen die... Vrienden van andere vrienden.

Vriendschappen kunnen ook ontstaan door samen online creatieve dingen te doen.

I: Vanaf wanneer zou je een band online een vriendschap noemen?
J: Heel snel, eigenlijk, ten minste als je die verhalen maakt, dan voelt dat heel vriendschappelijk want je bent samen iets heel cool aan het creëren.
[...]
I: En als je samen aan het verhaal gestart bent, en je bent daar een paar uur mee bezig. Zou je die persoon dan vriend of vriendin noemen?
J: Ja, of zelfs al na het eerste gesprek al van wat kunnen we doen, het bespreken van het plot. Ah ja, die doet vriendelijk tegen mij dus we zijn vrienden. Dat is het eigenlijk.

Of door te merken dat je gemeenschappelijke interesses hebt en daarover te beginnen praten.

I: Hoe leert ge die mensen dan kennen? Als ge daar...
J: Oh gewoon interactie. Op de sociale media, zo ineens als ik zo op een feed bent op Insta en ik scrol gewoon en ik zie zo een foto van een meisje of zo. Ik zeg zo van, "oh jij hebt een mooie outfit aan" of "je bent echt mooi" of zo en dan they interact back and then it just like ... blooms from there. Like friendship blooms. And it's honestly so amazing, yeah.

J: Dus eigenlijk, gewoon omdat je dezelfde interesse hebt, dan ga je met mensen beginnen praten en dan stuur je opeens die persoon en blijft het wel een tijdje duren dat je met die persoon praat. [...] Op Instagram zijn er zo bepaalde accounts die dan zo een bepaald thema hebben. En dan zien mensen daar vaak 'reageer erop' en dan zie je ook van: het zijn dezelfde mensen. Dus dan zie ik, allee, heb ik de neiging om ook te communiceren. Of anders maken ze ook soms groepen van mensen die dan erin rollen en ontmoet ik ook mensen. En ja ...
[...]
I: En dat gaat dan over de gedeelde interesse dat ge daar dan eerst over praat, of... ?
J: Ja, het begint daarmee en dan gaat het verder naar andere onderwerpen.

Wanneer noem je iets een vriendschap? Zodra je voelt dat je goed kunt praten met elkaar.

I: Wanneer zegt ge van die persoon die ik online heb leren kennen, die is nu echt een vriend of een vriendin van mij geworden?
J: Ik ben meestal snel van 'hé, we zijn vrienden', dus het is van zodra dat goed gaat, zodra we gemakkelijk kunnen praten.

Niet elke jongere vertrouwt het meteen volledig, zo'n online vriendschap.

I: Kunt gij door alleen online met iemand in gesprek te gaan ook een vriendschap opbouwen met die persoon?
J: Ik heb dat wel één keer gehad, niet zo lang geleden. Dat ik zo een online vriendschap had. Ik had die nog nooit in het echt gezien, allee, ik wist wel hoe die eruitzag, maar dus wij konden echt goed met elkaar praten en bellen en zo, maar ik vertrouw dat nooit helemaal 100%.

Voor sommige jongeren is het belangrijk om pas van vriendschap te spreken wanneer je elkaars echte naam kent.

J: Toen ik een meisje had ontmoet op mijn fanaccount. Op mijn fanaccount heb ik geen echte naam en toen hebben we lang gepraat en toen vroeg ze of ze mijn echte Instagram mocht en ik de hare en zo zijn we meer gaan praten.
I: Ah ja, oké, en is het dan het moment dat je echt veel van die persoon weet dat je denkt 'dat is een vriendschap' of vanaf dat je gelinkt bent via je privé-account?
J: Ja, vanaf dat je elkaars echte naam weet en al veel over elkaar weet.

Ook vriendschappen met mensen die je wel al offline gezien hebt, kunnen zich online ontwikkelen.

> *Ik denk dat ik misschien wel eens gewoon iets naar hem sturen of zo en misschien een beetje mee chatten of zo, ja, ik denk dat ik er dan gewoon wat mee ga chatten of zo en zo wel contact zoeken en die dan beginnen volgen of zo en al en dan kijken of er contact is maar ook gewoon en dan kijken als die wat... Eigenlijk eerder het eerste contact online dan in het echte leven omdat dat ook soms gemakkelijker is omdat je dan weet van ja, oké, dat is ik tegen hem en soms is dat moeilijker om als je tegen die spreekt is die persoon waarschijnlijk vaak in een vriendengroep of zo en het dan misschien minder gemakkelijk is.*

Voor sommige jongeren vallen de vriendschappen met mensen die je enkel online kent wel in een andere categorie.

I: Ja, maar het zijn ook wel echt vriendschappen dan?
J: Ja, ik noem dat gewoon internet-vriendschappen omdat ik ze dan in 't echte leven niet echt ken. Dus dan hou ik het gewoon voor wat het is.

ONTSTAAN ONLINE ROMANTISCHE RELATIES

Online ontstaan niet alleen vriendschappen. Het is ook een manier om romantische relaties te laten groeien of ontstaan.
Flirten kan online ontstaan of kan verdergezet worden na contact in de offline wereld.

Flirten kan ook op verschillende manier online, bijvoorbeeld via sturen of chatten.

I: Stel dat ge echt iemand leuk vindt, hoe laat ge dat dan online zien?
J: Dan is dat beter dat gij gewoon 1-op-1 praat.
I: Ah ja, en ook via Instagram of?

J: Instagram, of elkaar nummer geven en dan praten via WhatsApp of Snapchat.
I: En als er iemand hartjes stuurt dat gij denkt 'oh dat is leuk, die vind ik wel echt heel interessant', wat gebeurt er dan?
J: Dan stuur ik gewoon dankuwel en dan meestal begint een gesprek.
I: Dus gij zegt dankuwel en dan verwacht ge van hem dat hij iets...?
J: Meestal is dat wel als iemand iets stuurt, een hartje, dan denk ik toch wel dat dat om een gesprek is, om een gesprek te starten. En als ik dankuwel zeg, dan sturen die meestal terug iets...
I: Wat zijn dan zo goede zinnen dat jongens soms zeggen na een hartje, dankuwel en dan?
J: "Je bent een mooi meisje." Meestal zeggen die dat.

Afhankelijk van het moment waarop je stuurt, toon je of je romantische interesse hebt.

J: Zeker zo wanneer het zo best laat is, zo ik weet niet, twaalf uur of zo, en dat die op een andere manier stuurt, dan ziet gij wel een beetje zo low key dingen.
I: En wat bedoelt ge met 'op een andere manier sturen'?
J: Zo, meer aandacht geven of zo. En dat die meer zijn of haar innerlijk meer toont, zeg maar. Allee, da's denk ik bij iedereen wel.

Het is een manier om te tonen dat je aan iemand denkt of om ervoor te zorgen dat de andere aan jou denkt.

I: Als gij iemand ziet zitten, welke stappen zet ge dan online?
J: Online? Elke dag sturen. Iets. Zodat die aan mij denkt, zeg maar.

I: En via Snapchat of Instagram of?
J: Allebei. Als ik bijvoorbeeld een leuk filmpje heb gezien op Insta stuur ik dat door naar haar. Of ik ga naar Snapchat en dan stuur ik ja, "hoe gaat het", bijvoorbeeld, en vertel ik "wat heb je vandaag gedaan", gewoon een conversatie blijven houden. Da's niet altijd gemakkelijk, want soms is de andere persoon moe of heeft die geen zin, of ziet mij niet zitten.

Flirten kan je ook door het liken van foto's.

I: En als iemand waar gij een oogje op hebt uw foto liket... Wat zegt dat dan?
J: Dat zegt gewoon eigenlijk dat die persoon dat heeft gezien. En dan denk ik zo van ja, ze heeft gewoon gedacht aan mij effe, ook al zijn dat maar een paar seconden.
I: En is dat dan een signaal dat die persoon u ook leuk vindt of niet per se?
J: Niet per se.

Flirten doe je ook via het antwoorden op posts.

> *Ik kwam die gewoon tegen. En ik had die gestuurd. Ik had zo geantwoord op iets dat hij had gepost, op een story. En dat had die daarop geantwoord en dan begonnen wij te praten. En dan begonnen wij, ja, zo te praten en zo van 'oh my god'. Dan zijn we zo vrienden geworden, zeg maar. En dan begon ik zo een beetje een crush te krijgen. Maar dan bleek dat die een vriendin had. Maar we zijn nu nog altijd wel vrienden.*

J: Oh, dus die... ik heb die ontmoet via Snapchat. Ik heb die niet in het echt ontmoet. Maar ja, dus ik heb die ontmoet in Snapchat, ik had zo een foto geplaatst en zij heeft mij dan toegevoegd via die foto en zo begon die conversatie over die foto.
I: Wat stond er op die foto?
J: Gewoon over mezelf. Toen ik net een vlucht had gehaald. Gewoon, die vond dat mooi en gewoon een conversatie erover en daarna gewoon zijn we zo verder gegaan. Over haar interesses praten, over mijn interesses aan het praten en zo'n dingen.

Chats kunnen ook overgaan in spraakberichten na een bepaalde tijd.

> *Goh, in het begin is dat meestal gewoon chat, maar erna... Als mensen meer met elkaar beginnen te babbelen, dan worden dat wel spraakopnames, ja. Maar in het begin is dat altijd chat.*

Jongeren passen wel op wat ze sturen. Foto's sturen naar iemand die je niet echt goed kent, is riskant.

> *Foto's zou ik nooit sturen, maar echt nooit. Dat zou ik echt iedereen afraden, want da's echt het domste dat je kan doen, vind ik. Omdat, je weet niet wat er daarmee gebeurt. 't Is dan gewoon één screenshot...*

I: En als ge iemand heel leuk vindt, hoe gebeurt dat dan online?
J: Ge stuurt gewoon met elkaar, en dan misschien gewoon afspreken samen. Maar niet... Geen naaktfoto's of zo versturen.

Online conversaties gaan ook hand in hand met offline conversaties. Maar daar zijn volgens jongeren ook wel ongeschreven regels voor.

I: En als ge dan na uw afspraakje, ge zijt weg terug. Hoe snel verwacht ge dan... Zegt gij dan iets, moet die andere persoon dan iets zeggen? Of hoe zit dat dan?

J: Meestal ... Dus, voor die afspraak waart ge dan met elkaar aan 't sturen. En dan ziet ge elkaar. En gewoon, degene dat 't laatste niet heeft gereageerd, degene die heeft gestuurd, die andere persoon moet dan antwoorden.
I: Ah ja, oké. En verwacht ge dan als uw afspraak gedaan is, dat ge binnen de zoveel tijd iets teruggestuurd hebt, of ...?
J: Dat hangt ervan af hoe 't is gegaan. Als 't slecht was, verwacht ik misschien geen antwoord meer. En als dat gewoon was, misschien wel snel.
I: En wat is snel dan voor u?
J: Als ge terug thuis zijt of zo. Als die tijd heeft.

Online conversaties kunnen ook een bron zijn van jaloezie of geïnterpreteerd worden als flirtgedrag.

> *Eén keer, ik had gereageerd op een jongen zijn foto en daarom zeg ik: 'jongens zijn echt bezitterig'. Want ik reageerde gewoon erop, omdat dat mijn beste vriend is en die andere jongen werd helemaal boos. En ik dacht van... Het is niet dat ik iets doe met die gast, hé. Ik reageer gewoon met hartjesogen van: die foto is mooi. Daar is niks fout mee, vind ik toch.*

CHATS

Of het nu gaat over de ontwikkeling van vriendschappen of van romantische relaties, chats staan vaak centraal.
We vroegen jongeren naar de inhoud en de toon van die chats.

I: Waarover babbelen jullie zoal?
J: Vooral over andere mensen. Als mensen ons irriteren of zo, dan moeten we zo effe ons gedacht zeggen, zo effe 'ranten', zo onze gevoelens uiten, zo van: dat is onze mening daarover. En dan praten we daar zo over. Vooral dat eigenlijk. Of als we iets gaan doen, dat we via daar dan afspreken.

I: Wat is zo de groepschat waar gij het meeste in leest en in post?
J: Zo van ik en twee beste vriendinnen. Wij praten gewoon over alles. Over jongens, over wat wij gaan doen... Of bijvoorbeeld nu, wij gaan onze Sweet Sixteen organiseren. En dan zijn we zo helemaal daarmee bezig.
I: En hoe vaak wordt er iets gepost in die groepschat?
J: Elke dag wel. Altijd. Als er iets is dat die moeten vertellen of zo.

I: Wat wordt er dan zoal gezegd in zo'n gesprekken?
J: Soms vertellen we gewoon grappige verhalen aan elkaar dat we hebben meegemaakt of vakanties of gewoon dinges die je al hebt meegemaakt.
I: Zijn dat soms ook serieuze gesprekken?
J: Ja, soms is dat dat die bijvoorbeeld vertellen ... euh, ik heb eentje gehad die zijn moeder is overleden en die had verteld wat er is gebeurd en zo van ... Dus ja, soms is dat wel serieus.

I: Wat voor dingen zijn dat dan dat je met je beste vriendin stuurt?
J: We praten eigenlijk echt over alles. Over alles wat we doen. Zo van: 'ja, ik ga vandaag dat doen' en zo ja, over alles eigenlijk. Wat we gaan doen en dat zeggen we dan tegen elkaar. Die dingen.

I: Heb je deze morgen al in contact gestaan met mensen? Naar wie heb je zoal gestuurd? Die vriendin die jarig was?
J: Jaja, die. Ik heb ook gestuurd met iemand van mijn klas, want die komt vandaag niet. Maar toch wel, maar pas op de middag. Heb ik ook gestuurd naar mijn beste vriendin dat ik stress had voor het interview. En ook naar mijn andere vriendin, die ook in mijn klas zit, dat ik vandaag later ging zijn in de les. Via Messenger.

De inhoud van de gesprekken hangt ook soms af van het moment van de dag waarop het gesprek plaatsvindt.

I: Hebt ge vaak serieuze gesprekken via het internet?
J: Euhm, even denken. Ik denk het best wel, ja. Maar zeker zo laat, wanneer het zo twaalf uur is, of elf uur.
I: Hoe komt het dat dat met die tijd zo samenhangt?
J: Omdat er minder mensen op hun gsm zitten en dan kan ik mij meer focussen op minder personen, zeg maar. En dan gaan de conversaties ook veel vlotter.

Voor sommigen is eindeloos chatten op een bepaald moment echt saai.

> *Chat is zo, niet meer zo leuk. Dat is zo... ja, saai. Ik heb geen zin in mensen gewoon. Dat begint dan... Ge begint dat beu te worden als gij zo blijft praten met die mensen.*

I: Dus 's avonds na het eten gaat gij in uwe zetel zitten en verschillende gesprekken starten met mensen, of hoe moet ik dat zien?
J: Nee, het gesprek start eigenlijk al de hele

dag gewoon. Zo van 'hallo, alles goed' en ja... dan gewoon antwoorden.

Volgens sommige jongeren hou je het best oppervlakkig. Want miscommunicaties kunnen tot ruzies leiden.

> *Als, we dan praten op de app, dan is het vaak... Gewoon, allee, niet te diepe gesprekken. [...] Ik vind dat online, da's zo altijd een beetje oppervlakkig want ik heb geleerd dat via tekst dat je 't verkeerde kan overnemen. [...] Dan pak je dat verkeerd aan en kan het uitlopen tot als een ruzie dat gewoon via tekst is gebeurd.*

RUZIES

Sociaal contact online brengt niet alleen mooie vriendschappen met zich mee maar kan ook leiden tot onbegrip en ruzie. Bijvoorbeeld door door het online gedrag dat vrienden stellen.

I: En werd gij dan boos over dingen van zijn online gedrag?
J: Ja, bijvoorbeeld hij volgde zijn ex en ik vond dat niet oké. Ik vond zo, gij moet dat niet doen. Waarom? Waarom zou gij die überhaupt volgen, ge hebt daar toch niets mee te maken, met hun? Maar blijkbaar toch wel want een week later was hij met zijn ex samen.
I: Ah ja, oké.
J: Dat was met terecht dat ik boos was dus ik weet niet waarom hij mij niet snapt, ma ja.

Of door de toon in groepen.

J: Ik vind de laatste tijd dat er groepen worden gemaakt alleen om ruzie.
[...]
I: En dat is dan omdat die mensen eigenlijk gewoon in het dagelijkse leven al ruzie hebben en dat dan daar uitvechten? Of is dat: we maken een groep om dan ervoor te zorgen dat er ruzie komt of zo?
J: Uitvechten daar en dan zeg maar elkaar uitdagen van "ja, wanneer we elkaar zien, ga ik jou slaan en dit en dat".

Of bijvoorbeeld door miscommunicaties in chats.

I: Over wat maakt ge dan zoal ruzie dat het dan ook nog verder online gaat?
J: Meestal gewoon over iets stoms of zo over gewoon omdat ge bijvoorbeeld iets gezegd hebt maar dat was niet zo bedoeld maar hij pakt dat verkeerd op of zo en dan stuurt die dat naar u en dan hebt ge bijvoorbeeld ruzie maar dat maakt het ook soms gemakkelijker om op te lossen.
[...]
I: En spreekt ge daar dan ook nog over als ge elkaar terugziet in het echt?
J: Nee, dan proberen wij dat gewoon te vergeten en we gaan gewoon verder en proberen iets leuks te doen of zo.
I: Ja. En zegt ge dat dan ook online, van: "Is het nu oké tussen ons of afgesloten of ...?"
J: Nee, niet echt. Als ge gewoon elkaar terugziet en zo, dan soms verwijder je dan al die berichten en stuurt ge gewoon dat, stuurt ge gewoon terug over iets dat ge gaat doen of zo.

NADENKEN OVER ONLINE GEDRAG

		Count	Column N %	Total %
Ik denk na over wat ik online zet (in comments, foto's, video's, ...)	regelmatig	283	31.5%	81.3%
	heel vaak	447	49.8%	
Ik denk na over wat ik naar mensen stuur (chat, DM's, ...)	regelmatig	319	35.6%	67.1%
	heel vaak	283	31.5%	

- Het percentage van de jongeren dat aangeeft heel vaak na te denken over wat ze online zetten, neemt licht af met de leeftijd (60,8% van de 14-jarigen tegenover 34,5% van de 18-plussers).

Jongeren geven aan bewust bezig te zijn met wie ze toelaten om hen te volgen.

I: En als er iemand u wilt volgen, op basis van wat baseert gij u om te zeggen 'ja, da's goed' of 'nee, gij moogt mij niet volgen'?
J: De naam of profielfoto. En als ik de persoon dan wel herken of niet. En als ik de persoon niet herken, dan zie ik de mensen die de persoon volgt. Dan vraag ik dat aan de persoon die die persoon volgt om te weten wie dat is. En vaak zeggen ze dan van "ja, da's die persoon", en weet je van 'ah' of heb je een foto.

Sommige jongeren denken ook na op welke account ze wat posten, afhankelijk van de hoeveelheid volgers.

> *Ik heb er nog eentje en da's m'n privé-account. Daar zitten maar, daar heb ik maar 200 volgers of zo. Daar post ik echt zo de domste dingen ooit. [...] Ik heb precies meer vrijheid op mijn account waar ik minder mensen op heb. Omdat ik daar echt zo de mensen goed ken en ik heb ook geen nood om iets te posten op mijn normale account.*

Op privéverhalen kan je ook meer 'lelijke' dingen posten.

J: Mensen praten veel. Als ik bijvoorbeeld... Ik plaats bijvoorbeeld iets lelijks, maar dat boeit niet, want da's zo privéverhaal en iemand antwoordt erop dat dat niet mooi is, dan antwoord ik van ja: "Dat boeit niet, want da's toch privéverhaal." En dan is dat van 'ah ja, da's waar.'. Da's anders, privéverhaal.
[...]
I: Aja, als ik dan iets post voor meer mensen, dat dat dan wel echt goed moet zijn. En dat dat dan spannend is?
J: Gewoon als er veel... Als ik weet dat veel mensen dat gaan zien, dan moet dat wel goed zijn. Dan kijk ik echt naar alles.

Er lijkt ook voor sommige jongeren veel belang te hangen aan het nadenken over het plaatsen van foto's.

J: ik wil wel dat mijn foto's er een beetje deftig uitzien, dat 't toonbaar is, maar goh, eigenlijk echt niet zo bewust mee bezig. In Instagram heb je zo je bio, waar dat je zo bij je account zo een paar dingen kan bij zetten. Daar staat er bij mij, denk ik, nog steeds hetzelfde als drie jaar geleden of zo. Dus 'k ben daar eigenlijk echt niet zo mee bezig. Ik bekijk dat eigenlijk vooral graag om te zien wat andere mensen aan het doen zijn.

I: Deelt ge soms ook foto's van uzelf waar ge niet opgemaakt zijt, online?
J: Ik ga eerlijk zijn: nee. [...] Als gij iets op uw profiel doet, dan blijft dat voor altijd en als ge zo geen mooie foto hebt, dan ... 'k weet niet, dan is dat zo raar, vind ik.

Soms vragen ze daarvoor ook advies van vrienden.

> *Soms moet ik weleens denken van bij de foto's: oké, is dat een goede foto, zet ik dat erop of niet? Maar dat is niet dat dat heel erg bij mij is, dat is gewoon als ik het niet mooi genoeg vind, dan doe ik het gewoon niet en als ik het echt goed vind, dan zet ik het erop.*

> *Soms vraag ik dat ook weleens aan mijn vriendinnen, wat zij ervan vinden. Soms hangt dat ook een beetje af van dag tot dag, denk ik. Als ik echt moe ben of zo dan denk ik dat ik eerder de foto's minder mooi vind en het eerder niet ga doen en als ik echt een goeie dag, een leuke dag heb gehad, dan ga ik dat eerder wel doen maar ook meestal als ik echt twijfel, dan vraag ik het een keer aan mijn vriendinnen: zou ik het erop zetten of niet, of welke van de twee, deze of deze? En dan helpen zij mij een beetje bij die keuze.*

I: Hoe uit zich dat, dat gij uw uiterlijk online wel belangrijk vindt? Gaat gij lang nadenken over foto's of daar filters op zetten, of hoe moet ik dat zien?
J: Nee, geen filters maar wel zo ... Soms is dat wel zo lastige keuze om tussen uw profielfoto te kiezen. Dus dan vraag ik gewoon vaak aan mijn vriend van: "Ja welke zou jij kiezen als gij mij zou zijn?"

J: Ik ga nooit een slechte foto posten die ... die slecht kan komen bij mij. Ik ga nooit een foto, een negatieve foto ... waar mensen negatief op kunnen reageren.
I: Dus ge zijt er ergens wel mee bezig?
J: Een soort van, ja.

Andere jongeren zijn daar dan weer minder mee bezig.

I: Hoe hard denkt ge daarover na voor dat ge iets stuurt?
J: Niet zo... Nee. Meestal neem ik gewoon een foto. Het maakt niet echt uit of dat ... dat maakt mij niet zo veel uit.

Sommige jongeren posten foto's maar maken zichzelf onherkenbaar.

J: Overal verberg ik mijn gezicht op, behalve op Facebook. Op Instagram verberg ik mijn gezicht.
I: Hoe komt het dat je je gezicht verbergt op Instagram?
J: Ik weet dat eigenlijk niet. Dat is gewoon gewoonte. Ik zie veel kinderen dat ook doen en dan hebben die dat op een andere foto niet, maar ik wil gewoon mijn gezicht niet laten zien.
I: En hoe verberg je dat dan, hoe doe je dat dan?
J: Mijn hand ervoor zetten.

Dingen online zetten kan best kwetsbaar voelen. Zeker als dat dingen zijn die je zelf maakte.

I: En is dat iets waar ge nu ook bewust mee bezig bent? Dat je zegt: "Ik zou graag ook wel iets van eigen creatie, muziek online zetten om dan wat volgers en wat likes te hebben."
J: Ja, maar dan komt onzekerheid erbij dat eigenlijk dat niet veel gaat komen. Weinig likes of dat ik mensen niet bereik. En zo'n dinges. Het lijkt gewoon eng om jezelf dan zo open te stellen. En dat er dan ofwel negatieve reacties of dat mensen je dan wel zien, maar eigenlijk weinig interactie vindt.

I: Mocht je dat inderdaad niet krijgen, weinig reacties of niet zoveel likes. Wat zou dat dan doen met u?
J: Het ding is, dan moet je normaal gezien doorzetten. Dan ga ik waarschijnlijk nog meer onzekerder worden en dan ga ik zo weinig creëren en weinig posten. Dus dat kan dan slecht aflopen en dan gaat er niets meer gebeuren. Op dat moment ga ik dan waarschijnlijk mezelf moeten pushen om steeds verder te doen.

VERTROUWEN EN KWETSBAARHEID ONLINE

PERSOONLIJKE DINGEN DELEN, SCREENS MAKEN EN VERTROUWEN IN ANDEREN

I: Hoe makkelijk of hoe moeilijk is het om mensen te vertrouwen in 't echt en online?
J: Ik vertrouw echt weinig mensen, dus 't is wel... Allee, 't is wel makkelijk want in 't echt leven, maar online vertrouw ik echt weinig mensen.
I: En wat maakt dat ge in 't echte leven meer mensen vertrouwt dan online?
J: Want online kunt gij zo screenshots nemen of zo, en dat kun je gewoon doorsturen naar iemand zonder dat jij dat doorhebt.
I: Gebeurt dat vaak?
J: Yep. Heel vaak.

Jongeren zijn dus bezig met wat ze al dan niet online zetten.
In gesprekken verwezen jongeren naar een gevoel van wantrouwen. Ze vertelden over het risico dat er 'screens' (screenshots) zouden gemaakt worden, die daarna weer doorgestuurd kunnen worden. Of dat ze soms wel oppasten wat ze deden om te vermijden dat er beeldmateriaal van hen online zou verschijnen.

Via de vragenlijst leerden we dat 63,7% van de jongeren erop vertrouwt dat vrienden geen beelden van hen online zullen zetten zonder dat ze dat willen. Dat daarentegen maar 55,5 % van de jongeren erop vertrouwt dat vrienden geen screens maken en doorsturen van hun berichten, zonder toestemming. En dat slechts 10% van de jongeren persoonlijke dingen vertelt tegen mensen die ze alleen online kennen.

		Count	Column N %	Total %
Ik vertrouw erop dat mijn vrienden geen foto's of filmpjes van mij online zetten zonder dat ik dat wil.	regelmatig	249	27.8%	63.7%
	heel vaak	322	35.9%	
Ik vertrouw erop dat mijn vrienden geen screens doorsturen van berichten/posts van mij zonder dat ik dat wil.	regelmatig	243	27.1%	55.5%
	heel vaak	255	28.4%	
Ik vertel zeer persoonlijke dingen (bv. over hoe ik me voel) tegen mensen die ik enkel online ken.	regelmatig	58	6.5%	10.0%
	heel vaak	31	3.5%	

		Count	Column N %
Ik heb al eens persoonlijke dingen over mezelf gepost (bv. over hoe ik me voel) zodat een grote groep mensen dat kon lezen.	ja	137	15.9%

Het al dan niet vertrouwen van vrienden en kennissen blijkt een thema waar jongeren bewust mee bezig zijn.

> *Allee, als ik iets vertel en dat niet mag doorgestuurd worden, dan zeg dat meestal, van "niet doorsturen". En nu ook, zo heel persoonlijke dinges stuur ik alleen naar mensen van wie ik weet dat die dat niet gaan doen. Mensen die ik echt vertrouw. Maar anders, ja, soms bijvoorbeeld als een persoon een vraag heeft over school, ik antwoord daarop, die screent en stuurt dat door, dat vind ik niet erg. Maar als het persoonlijk is, dan zeg ik dat ook alleen maar tegen mensen die ik vertrouw.*

Volgens sommige jongeren is dat een vanzelfsprekendheid, dat dingen tussen hen blijven. Zeker tussen mensen die ze ook offline kennen.

> *Bij mij hoef je niet, tegen mij te zeggen, "dat blijft tussen ons". Dat blijft sowieso tussen ons, ik ga dat niet doorvertellen of doorsturen. Maar ik vind dat wel erg, dat ge dat door gaat zeggen of door gaat sturen, vind ik wel heel erg. Want ik heb jou vertrouwd, jij moet mij terug vertrouwen, dus dat moet tussen ons blijven. Ik hoef niet altijd tegen jou te zeggen: dees is tussen ons. Dat hoeft niet. Dat moet gewoon zo.*

I: Die twintig mensen met wie gij dat deelt, zijn dat ook de mensen die gij dagdagelijks het meeste ziet?

J: Ja, zo mijn vriendinnen en nichten en zo. Zeg maar, mensen die gij ook vertrouwt en want ja, gij moet die vertrouwen om alles te kunnen plaatsen. Als gij zoiets plaatst, dat gij weet van: 'Nee, ik wil niet dat diegene dat ziet of doorvertellen of ik weet niet wat...'. Ja, daarom, alleen mensen die gij vertrouwt.

Mensen die ze alleen online kennen, kunnen bijvoorbeeld ook helemaal iemand anders blijken.

> *I don't know if you know this but a lot of weird guys will be like, "hi beautiful". I'm like, "Who the hell are you? I wouldn't know if you're a serial killer or like you're a thirty-year-old. I'm like seventeen. No! Distance, distance!".*

I: Je zegt van dat het gemakkelijker is dan als je online iemand niet moet terugzien, maar kan je dan ook die makkelijker vertrouwen als dat online is?

J: Het is makkelijker te vertrouwen, maar ik doe dat niet, want je weet nooit wie er achter het scherm zit, dat kan altijd zo'n raar persoon zijn met rare intenties. Voor ik echt iemand online vertrouw, moet ik die al lang gekend hebben, tenzij dat die een vriend is van iemand die ik ken, dan is dat zo van ja, maar over het algemeen is dat zo ongeveer hetzelfde, op school als ik iemand ken, ja. Je vertrouwt mensen in het echt wel sneller, want je weet hoe die eruitzien, dat is echt al een grote stap. Online gij weet niet hoe die persoon eruitziet, dat kan iemand zijn die een stemveranderaar aan heeft, snapt ge, het kan zo'n man zijn van 50 maar hij gebruikt dan een stem van een 18-jarige of een 20-jarige.

Jongeren testen af en toe of iemand wel effectief 'echt' is.

> *It was like, "Is she like a real person?". Dus ik was eerst zo cautious ervan. But we ... the test I do if they're actually real, I'll be like, "can you take a photo of yourself with this spoon on your head and a white shirt?". And if it's actually done it's like, "Okay, we can be friends".*

Of er wordt rondgevraagd of iemand anders die persoon kent.

> *If it's like a stranger I don't know, there's this thing on Instagram where you see 'followed by'. And some of my friends follow that person, I would ask them, "Oh who the hell is this?". And they were like, "Oh it's a nice person, you can talk with it". So I ask more on like, to control who it is. So they're like, "Oh you can talk with them". And if they're like, "no don't talk with them", I wouldn't talk with them.*

Sommige jongeren hebben dan ook de ervaring dat je iemand ook niet altijd goed kan inschatten van in het begin.

J: You can't trust everyone. Toen was ik er wel zo echt zo van "Oh jij bent echt aardig. Ik zou echt met jou vrienden zijn." En dan after a while, they start acting different and I'm like... I thought like, it's like I've painted the picture with someone I knew but it wasn't really them. Which is like... Okay, well.
I: Zo echt catfishing?
J: Not really catfishing. But like the personality changes the longer you know them. And I struggled with that because I had a friend and I thought she was like sweet and a real friend. Oh it was... She turned out horrible.

Of ze hebben de ervaring dat vertrouwen al eens misbruikt geweest is.

> *Omdat een paar jaar geleden... Ik dacht dat ik iemand vertrouwde en diegene heeft dat toch naar ... aan veel mensen laten zien, en ook naar veel jongens. En ik vind dat geen enkele jongen van mijn klas – ik ken die niet – zou moeten weten wat ik doe in mijn dagelijks leven of wat ik post op Snap, dus... ja.*

> *The thing is, it's like trust. Trust is really hard to find. And it's rare to find it in social media because ... back then, I get attached easily. And if the person turns on you, it's like your world crumbles. You'll be, like, in deep sadness and shit and stuff. It's just really hard to find someone else's trust.*

Ruzies met andere jongeren kunnen ook spannend zijn, want eerder gedeelde persoonlijke informatie kan dan ook misbruikt worden.

I: Wat zou zij dan doen als ge daar een ruzie mee start?
J: Bijvoorbeeld, zij weet zowat al mijn geheimen. Veel dingen. Zij kan gewoon effe teruggaan naar chat, screenen en overal doorsturen. Dan weet iedereen over dingen en zo.
I: Hoe realistisch is dat, dat zij dat zou doen?
J: Heel veel realistisch. Ik zou dat echt nog verwachten van haar. De dingen die zij al gedaan heeft, zijn misschien zelfs ergere dingen. Dus... ja.

Nieuwsverslaggeving kan ook het gevoel van vertrouwen of wantrouwen beïnvloeden.

I: 't Is niet dat als ge iemand online leert kennen die ge nog niet kent, dat ge daar ook echt een vriendschap mee opbouwt?
J: Voor mij niet, want vertrouwen is moeilijk deze tijden. Ik vertrouw makkelijk niet zo veel, man.
I: Ah en hoe komt dat?
J: Gewoon hoe dat, allee, er wordt veel gezegd in het nieuws dat dat niet goed is en dat er veel kinderen worden gekidnapt door een vreemde die ze hebben leren kennen op Instagram of Snapchat en zo. Daarom ik doe niet aan zo'n dingen mee.

Voor sommige jongeren moet vertrouwen dan ook verdiend worden.

I: Ge moet zo een aantal periode en een periode met elkaar in contact staan en als ge zo niks te weten komt van "ah, daar is iets doorverteld", dan is dat oké dan, dan hebt ge wel vertrouwen?
J: Ik zou het niet gelijk vertrouwen noemen, maar gewoon wel zou ik denken van: ja, zo met die persoon kan ik wel iets meer delen dan andere.
Dus ja, da's niet bijvoorbeeld van online mensen, ik ga niet direct persoonlijke dinges naar hun sturen. Da's zo echt nadat ik zo een jaar met hun heb gesproken en dan pas we kennen elkaar al lang dus.

> *Online, I can't trust you though. Unless I meet you in real life and then I get to know you. But online talking to people, just ... The ones I don't know, I'm like kinda still cautious. I can't trust you though.*

DEPRESSIEVE GEVOELENS DELEN

In de gesprekken met jongeren werd er regelmatig gepraat over het delen van depressieve gedachten en gevoelens.
85,0% van de jongeren gaf via de vragenlijst aan dat ze het al eens zagen dat andere jongeren online deelden dat ze zich depressief voelen of slecht in hun vel zitten.

		Count	Column N %
Ik heb al gezien dat andere jongeren online delen dat ze zich depressief voelen of heel slecht in hun vel zitten	ja	730	85.0%

Het is opvallend dat jongeren het in de gesprekken voornamelijk over getuigenissen van andere mensen hadden en dat zelf minder deelden. Sommige jongeren spreken zich ook heel negatief uit over mensen die gevoelens delen met een grote groep. Een manier van aandacht zoeken, noemen ze het.

J: Ja, sommige meisjes plaatsen zo dinges dat ze aan het huilen zijn en zo, maar snapt ge? Dat is meer zo voor aandacht, meestal is dat voor aandacht, want... Ja, dat is zo van: "Kijk, ik voel mij niet goed." Dus zij wil dan dat andere mensen gaan zeggen van: "Oh, hoe is het en zo en moet ik helpen?" en bla bla.
I: En ja, hoe wordt daar dan voor de rest op gereageerd, als iemand post dat hij zich superslecht voelt of een foto van iemand die aan het huilen is?
J: Ja, dan gaan mensen zeggen van: "Ja, dat is een aandachtzoeker." Of sommige mensen reageren: "Da's zo erg", bla bla. Dat is zo helft-helft.

J: Ge moet niet zo, als ge depressief bent, dat gij dat plaatst. Da's zo meer ook zo voor aandacht te zoeken. Sommigen redeneren dat je online altijd de beste versie van jezelf moet tonen.
I: Ge vindt niet dat dat iets is dat andere mensen online mee moeten volgen, hoe slecht dat ge u voelt?
J: Ja, daarom. Ge moet gewoon altijd het beste laten zien.

Er bestaat ook het gevaar dat anderen dat kunnen misbruiken.

I: Ah ja, dus ge moet best wel altijd de positieve kant laten zien, omdat dat beter is online?
J: Nee, da's gewoon... Mensen moeten niet weten dat gij jou niet goed voelt, want die gaan dat juist tegen jou gebruiken.

Sommige jongeren delen wél bewust online dat ze zich soms niet goed voelen omdat het juist belangrijk is om te tonen dat niet alles altijd perfect kan gaan.

I: Post je ook dingen over uzelf als het niet goed gaat?
J: Soms wel. Dat is dan zo op Twitter, dat ik soms zo post van "ik ben zo klaar met sommige mensen" of zo. Op mijn Finsta, dat ik dan post van zo: "ik wil hier weg". Zo die dingen. Ik ga niet alleen de dingen posten die goed zijn. Ook wel zo laten weten: "Het is niet altijd goed." Zo die dingen.

Of omdat de anonimiteit van het internet ook een meerwaarde kan bieden.

J: Soms zijt ge ook bang om het aan mensen te vertellen die ge kent omdat die dat anders doorvertellen, denkt ge.

Of om door je peers bevestigd te kunnen worden.

J: Als ik dat dan post op mijn Finsta, als ik dan post dat ik het moeilijk heb thuis of dat ik geïrriteerd ben of zo, dan sturen mensen wel van 'dat is kut' en zo. Niet over mij, maar over de mensen dat mij hebben geïrriteerd of zo. En 'ik snap wel dat gij u zo voelt' en van die dingen.

I: En hoe voelt dat dan als mensen daarop reageren?

J: Soms wel zo 'reassuring'.

Sommige jongeren passen juist weer op om dat te delen met mensen die ze niet echt goed kennen en houden die persoonlijke informatie voor hun vrienden.

I: Zo die periode dat het moeilijker ging of gaat, deelt ge daar ook iets van online?

J: Niet per se zo echt op mijn verhaal, maar ik zeg dat dan wel zo tegen mijn vrienden. Omdat ik dan zo steun van hun wil. Zo van 'dit is er gebeurd' en dan steunen die mij en zeggen die 'dat komt wel goed'. Zo die dingen. Maar zo echt heftige dingen, dat ga ik niet op mijn verhaal posten. Als ik dan een probleem heb of zo, dat stuur ik dan wel zo privé naar mijn vrienden.

I: Eén-op-één of ook in dat vriendengroepje van vijf?

J: Soms in de groep, soms één-op-één. Hangt ervan af, denk ik. Soms.

Ook dan is die afstand en 'anonimiteit' weer laagdrempelig voor sommige jongeren.

I: Dus als ge met iets zit, dan zoude dat ook via chat sturen, niet per se alleen offline?

J: Ja, sommige dinges kunt ge niet echt face-to-face zeggen tegen iemand, of je durft niet echt naar iemand te gaan, dus je stuurt jouw vriend, bijvoorbeeld. Gewoon wanneer je thuis bent, dan ziet hij jou niet, dus da's wel zo'n beetje makkelijker.

[...]

I: En dat is dan makkelijker om dat online te delen dan hier op school?

J: Gevoelens uiten, ja, da's makkelijker.

I: Kunt ge zeggen waarom?

J: Want voor mijzelf, ik schaam mij makkelijk. Dus als ik zo met iets zit en ik zit op school, hou ik dat meestal in en dan thuis stuur ik met mijn vrienden of m'n beste vriend.

BESTE VERSIE VAN ZICHZELF TONEN

I: Als mensen die u niet kennen u online leren kennen, krijgen die dan een echt goed beeld van wie je bent als persoon?
J: Soms wel, soms niet echt.
I: Wanneer wel en wanneer niet?
J: Als ik mij goedgezind voel wel en als ik niet goedgezind ben niet.

Er is dus discussie over het al dan niet moeten tonen van de beste versie van jezelf. Mag je tonen dat je je niet goed voelt? Mag je 'lelijke' foto's online zetten? De meningen zijn verdeeld. Dat zien we ook in de cijfers. 53,8% van de jongeren zegt dat hun leeftijdsgenoten regelmatig of heel vaak online enkel de beste versie van zichzelf tonen. Aan de andere kant geeft 'maar' 31,5% van de jongeren zelf aan dat ze regelmatig of heel vaak online de beste versie van zichzelf tonen.

		Count	Column N %	Total %
Mijn leeftijdgenoten tonen online de beste versie van zichzelf	Regelmatig	301	34.0%	53.8%
	heel vaak	175	19.8%	
Ik toon online de beste versie van mezelf.	Regelmatig	195	21.7%	31.5%
	heel vaak	88	9.8%	

Onopgemaakt op de foto staan is voor sommigen dan ook een no-go.

J: Ik heb een paar foto's dat ik in een park ben en euh, iets moois aan heb en zo. Dan trek ik foto's of ook gewoon selfies waar ik ben opgemaakt.
I: Deelt ge soms ook foto's van uzelf waar ge niet opgemaakt zijt, online?
J: Ik ga eerlijk zijn: nee.

Er worden ook filters of fotobewerkingstools gebruikt om er mooier uit te zien.

> *Nu begin ik oké te worden om geen filters meer te gebruiken. Ik probeer echt geen, niet op Instagram, geen filters meer te gebruiken. Maar nog steeds ga ik wel mijn foto's bewerken op een manier dat dat nog steeds mooi is.*

Ook selecteren jongeren bewust wat ze al dan niet online zetten.

> *Ik ga wel kijken of de foto's er oké uitzien of niet. Meestal ook op mijn toernooien: als ik een goed toernooi heb gespeeld, zet ik het erop. Heb ik echt gewoon een slecht toernooi gespeeld of gewoon niet veel erop bereikt of zo, dan zet ik dat er meestal niet op.*

J: Bwa, ik begrijp dat wel aan de ene kant, dat als ge u niet goed voelt, dat ge er dan minder op zet. Maar aan de andere kant, ge moet niet alleen het goeie laten zien. Ze laten alleen maar dingen zien als het goed gaat. Maar sommigen overdrijven daar ook in.
I: Ja, deelt ge zelf soms ook dingen van uw leven als het niet zo goed gaat?
J: Nee.

Voor sommige jongeren gaat het niet over de beste versie van zichzelf tonen, maar een *juiste* versie van zichzelf.

I: Zijt ge ook zo online heel hard bezig met uw ... zo'n beetje uw imago, of wat dat ge uitstraalt online? Of zijt ge daar eigenlijk niet zo heel hard mee bezig?
J: Eigenlijk wel. Ik wil geen slecht imago tegenover de mensen. Dat ze iets gaan denken wat dat ik totaal niet ben en zo. Dat wil ik echt niet.

J: Ik zet sowieso niet veel foto's van mezelf online. Maar ik denk dat dat wel een beetje overeenkomt met hoe ik echt ben als ik een foto online zet.
I: Heb je dat met sommige leeftijdsgenoten waarbij je merkt dat dat anders is?
J: Ja, ik vind dat er sommige zijn dat te goeie foto van hun zelf erop zetten met filters. En voor mij moet dat niet echt, zoiets.

Anderen zijn er dan weer helemaal niet mee bezig.

I: Hoe bewust zijt ge bezig met hoe dat ge online zijt en overkomt voor anderen?
J: Dat valt wel mee. Dat maakt niet uit wat ze van mij vinden, eigenlijk.

Het delen van ideale beelden en ideale lijven heeft volgens sommige jongeren een impact op hun zelfbeeld.

J: De standaard die ze daar laten zien, bijvoorbeeld op Instagram, van schoonheid. Da's ook echt heel... Dat heeft heel veel invloed op jongeren. Ze zien dan modellen van Instagram en dan gaan jongere meisjes ook zo willen eruitzien omdat het standaard is van schoonheid. Dus die druk zit ook echt wel op de jongeren.
I: En hebt gij daar zelf ook een impact van? Kunde gij daar ook onzeker van worden?
J: Ja maar ik probeer het dan... ik denk dan altijd: het is maar Instagram, die foto's zijn meestal bewerkt en dat is niet de realiteit. Maar nog steeds heeft dat nog wel invloed.
I: Heeft dat dan invloed op wat dat ge dan zelf van uzelf post? Of hoe dat je naar uw eigen lijf kijkt?
J: Dat heeft invloed hoe ik dan over mezelf denk. Dan zie ik meer de ... dus bijvoorbeeld naar mijn uiterlijk kijk en dan zie ik meer dat het zo verschillend is van de standaard schoonheid en dat kan invloed hebben op bijvoorbeeld filters ga beginnen gebruiken want dat maakt je mooier enzovoort. En al die dingen.

> *Bodyshaming, it's a thing, it's a huge problem.*

I: Zijn er nog dingen waar je druk in ervaart?
J: Het uiterlijk, wat als mooi wordt beschouwd. Want het is altijd wel een probleem. Bijvoorbeeld iemand waarvan je weet dat ze operatie heeft gedaan, maar alsnog is ze nog een persoon die 120 miljoen volgers heeft of zo en dan denk ik van ja, maar waarom wordt dat als mooi beschouwd als dat niet eens echt is? Dingen die echt zijn worden niet zo goed opgevat.
I: Want dat is wel altijd online dat de perfecte levens, lijven, dat dat voornamelijk belangrijk is?
J: Ja.

I: Wat vind je niet leuk aan sociale media?
J: Dat dat zo fake is. Zo de 'influence' dat dat heeft op sommige mensen. Want sociale media kan echt heel machtig zijn en zo overtreffend. Zo dat kan heel veel meningen veranderen en dat kan iemand ook heel onzeker laten voelen door bijvoorbeeld zo modellen als die er iets in plaatsen. Alsof die zo het perfecte leven hebben. En dan gaan tieners zich daarmee vergelijken en dan denken 'waarom heb ik dat niet' of 'waarom ben ik dat niet'. En ik vind dat wel een beetje stom. [...]

I: En wat voor invloed heeft dat op u?
J: Euh, dat hangt ervan af, denk ik. Soms denk ik echt zo. Dan denk ik zo bij mezelf: dat is niet echt. Dat is gewoon bullshit, maakt niet uit. Maar soms denk ik wel zo, dan word ik wel zo jaloers. Maar dan kan ik zo nog wel in mezelf denken: die hebben het waarschijnlijk ook wel slecht, iedereen heeft zo slechte momenten. Dat is ook niet perfect en zo.

NAAKTFOTO'S STUREN EN ONTVANGEN

Het ontvangen en (door)sturen van naaktfoto's komt vaak aan bod in de interviews. Niet verwonderlijk, want het gebeurt ook veel.

I: Ge zei ook naaktfoto's. Is dat iets wat dat vaak gebeurt?
J: Ja, heel vaak. Bijvoorbeeld hier op school tussen de jongeren... "Ja check, heb je die naaktfoto gezien dat die persoon mij heeft gestuurd" of van "Ja, zij heeft mij een naaktfoto gestuurd" en iedereen komt dat te weten.

> *Dickpics? Zo bijna elke dag. Vooral in het weekend. Da's echt zo... Misschien vijf jongens tegelijk. Da's echt niet normaal.*

		Count	Column N %
Iemand stuurde al eens een naaktfoto van zichzelf naar mij	ja	389	45.3%
Iemand stuurde al eens een naaktfoto van iemand anders door naar mij	ja	351	40.9%
Ik heb al eens een naaktfoto van mezelf verstuurd	ja	122	14.2%

- Op de stelling 'Iemand stuurde al eens een naaktfoto van zichzelf naar mij' antwoordde 51,8% van de meisjes ja, tegenover 33,4% van de jongens.
- 16,3% van de meisjes zegt al eens een naaktfoto van zichzelf te hebben verstuurd, tegenover 11,0% van de jongens.
- Als het gaat over naaktfoto's, dan stijgen alle percentages met de leeftijd:
  - Ooit eens een naaktfoto ontvangen: 33,3% van de 14-jarigen tegenover 64,3% van de 18-plussers
  - Ooit al eens een naaktfoto van zichzelf verstuurd: 6,1% van de 14-jarigen tegenover 35,7% van de 18-plussers
  - Iemand stuurde al eens een naaktfoto van iemand anders door naar mij: 30,6% van de 14-jarigen tegenover 60,7% van de 18-plussers

Of jongeren al dan niet naaktfoto's van zichzelf sturen, daar hoorden we verschillende meningen over. Sommige jongeren zouden dat nooit doen, terwijl andere (14,2% van de bevraagde jongeren, volgens de enquête) dat (onder voorwaarden) wel doen of overwegen.

> *Ik heb dat nog nooit van mijn eigen gedaan. Veel vrienden zeggen dan van: "Ja, doe dat gewoon, dat maakt toch niet zoveel uit of laat uw gezicht niet zien." Ja, dan maakt dat niet zo veel uit maar ik ga dat niet doen.*

> *Foto's zou ik nooit sturen, maar echt nooit. Dat zou ik echt iedereen afraden, want dat is echt het domste dat je kan doen, vind ik. Omdat, je weet niet wat er daarmee gebeurt. 't Is dan gewoon één screenshot...*

Na afweging kan het zijn dat een jongere beslist om toch geen foto te sturen.

I: Ervaart ge soms een druk om iets online te doen of niet te doen of te liken of te delen of te posten of ...?
J: Vooral seksuele dingen... Als gij een jongen leuk vindt en die wilt dat, dan is dat zo een druk van 'als ik dat niet doe, dan gaat hij boos worden', of... Dan hebt gij wel zo een druk en da's niet zo leuk, want gij weet zelf: da's fout. Maar ge denkt van: da's één keer, die zal het toch niet uitmaken? Maar het gaat gewoon verder naar meerdere keren en ergere dingen gaan doen.

I: Hoe gaat ge daar dan mee om, met die druk?
J: Als er een jongen is, ik vind die leuk en die blijft daar om vragen... Vroeger was dat gewoon: oké, ik ga dat gewoon sturen, dan is hij blij. Maar nu denk ik van: als hij niet normaal tegen mij kan praten zonder dat te krijgen, dan moet ik helemaal niet met hem praten, dan is hij dat niet waard. Want, nu is dat ook zo ... Eens dat ge nudes stuurt naar een jongen, zal die u bezien ... Niet per se als een slet, maar zo 'zij is makkelijk'. Ik ga haar niet als vriendin willen, want zij is toch makkelijk. Dus als ge dat niet wilt, misschien zal die boos zijn, maar het kan later zijn dat die u gaat accepteren, omdat ... Jongens willen misschien een paar pleziertjes, maar die willen ook wel een goei meisje. Iemand die niet zo'n dingen gaat doen, dus ...

Of jongeren maken een afweging en besluiten vervolgens om een foto te sturen. Omdat ze de andere vertrouwen of ook naaktfoto's van die andere hebben.

> *Eerst zei ik zo van: "Nee, ik doe dat niet, ik heb al te veel dingen meegemaakt dat ik dat gewoon niet meer wil." Maar uiteindelijk ja, gebeurt dat dan toch, maar ik vertrouw hem er wel mee. Ik weet niet... Het kan zijn dat hij dat ook plots gaat plaatsen. [...] Ik heb ook zijn foto's met zijn hoofd [n.v.d.r. haar partner] erop, dus ... Als hij dat plaatst, dan verneukt hij zijn eigen, want ... Allee, snapt ge? Hij is ook meerderjarig, dus hij kan zo ... Ik kan hem veel ergere dingen aandoen dan hij mij. Ik denk niet dat hij dat zelfs gaat proberen om foto's van mij te lekken of zo.*

Het versturen van naaktfoto's vindt niet enkel plaats in een relationele, flirterige context, maar ook onder (mannelijke) vrienden, voor de grap.

J: Foto's van hun kont of zo. Of van hun geslachtsdeel.
I: Zijn dat dan jongens die dat naar andere jongens sturen, in groep?
J: Ja, in groep.
I: En is dat dan een geslachtdeel dat opgewonden is? Of in slappe toestand?
J: Allebei.
[...]
I: Wat gebeurt er dan als gij zo'n foto krijgt, van het geslachtsdeel van een vriend van u?
J: Meestal gewoon lachen, ja.

Foto's worden jammer genoeg niet altijd met toestemming van wie er op staat (door)gestuurd of ergens online gepost. Ook zulke verhalen hoorden we in de interviews.

> *Niet zo lang geleden... Zo in oktober. Ik weet zelf niet wie dat heeft geplaatst, maar dat was zo op een account die mensen exposet en dan was mijn foto erbij en mijn naam erbij en mensen op school wisten dat, maar dan was dat, ja oké, na een paar maand zullen die dat wel vergeten en nu praat bijna niemand daar meer over. Ik ga ook niet zo snel in paniek gaan of zo. Ik denk: oké, da's gebeurd, da's niet leuk, maar nu weet ik dat ik echt moet oppassen.*

Jongeren benoemen in de interviews ook duidelijk de gevaren van misgelopen sexting, waarbij er zonder toestemming naaktfoto's verspreid worden.

> *Bijvoorbeeld een naaktfoto, als iemand dat stuurt... Binnen één dag is heel Antwerpen, heeft die gezien. Dan sturen ze dat door. En ja, Antwerpen is klein. De meesten kennen elkaar en zo en ja, die sturen dat door.*

J: Er is wel een meisje op deze school... Ik ken haar gezicht alleen maar, maar ik ken haar naam niet.
I: En zij had een naaktfoto gestuurd naar...?
J: Geen idee, maar dat was wel doorgestuurd naar andere mensen.

In deze context benoemen jongeren vaak dat het vertrouwen geschonden wordt. Bij het initiële sturen van de foto is er nog wel vertrouwen, maar als er iets misloopt in de relatie, gebeurt het dat dat vertrouwen geschonden wordt door het doorsturen van naaktfoto's.

> *Als je dat wil doen, ja oké, maar als die ene persoon nu echt kwaad op je is, ja, dan weet je, dan kan die dat doorsturen of zo dus ...*

J: Tegenwoordig worden mensen echt snel geëxposed. Dat maakt mij echt een klein beetje bang.
I: Ja en één deel is dan wat dat ge zei van die screenshots, zijn er zo andere manieren waar dat dat ook nog gebeurt? Zo dat mensen eigenlijk ...
J: Met naaktfoto's.
I: Ja? Dus iemand stuurt een naaktfoto ...
J: ... naar iemand in vertrouwen, maar die persoon screent of slaat op en plaatst dat.

Maybe sexting. I don't... It's a big problem these days, especially for the youth. It's ... You can't trust anyone with your photos, basically. For me personally I don't do it, but I know people that did it and it got out there. And it made their life a mess. And it's scary how you can't really trust anyone with it. Because you have to do whatever the hell you want, as long as you have the respect towards that person. If they send you a picture that's showing their body, it means they trust you so much. But then you decided to fuck them over and put it on all over social media and it's forever in there. And it's like ... It's like scary for that.

Waarom zou je een naaktfoto van iemand opslaan op jouw gsm of doorsturen naar anderen? We hoorden er twee redenen voor. De ene noemden we eerder al: om iets achter de hand te hebben als argument. Als iemand van wie je naaktfoto's bezit grof doet tegen jou, kan je ermee dreigen ze online te zetten of te verspreiden. De andere reden die genoemd wordt: jongeren die een crush hebben op iemand, en weten dat hun vriend(in) in het bezit is van een naaktfoto van die persoon. Nieuwsgierigheid, dus.

I: Waarom hebt ge zoveel naaktfoto's bijgehouden, of waarom screent ge die, of waarom slaat ge die op?
J: Soms denk ik zo ja, misschien later als die grof gaan doen tegen mij, dat ik kan zeggen: "Ja, ik ga gewoon doorsturen." Om de persoon bang te maken als die mij echt zo boos maakt, bijvoorbeeld. Maar ik stuur dat nooit door.

Ik heb dat expres bijgehouden omdat hij zei: "Ik heb dat weggedaan." Maar ge weet nooit, dus ... Stel, hij exposet mij, dan kan ik hem ook exposen.

Als een vriend echt zo'n crush heeft op iemand waar ik een naaktfoto van heb en die overtuigt mij om te sturen of die pakt gewoon soms mijn gsm en die stuurt dat naar zichzelf en ja, dan wel. Maar da's toch niet echt m'n bedoeling want ik heb echt respect voor mensen die dat doorsturen. Want da's wel, allee, ik vind dat wel eng om zo gewoon naaktfoto te sturen naar iemand.

45,3% van de jongeren geeft aan dat iemand al eens een naaktfoto van zichzelf naar hen stuurde. Wat vinden ze daarvan? Sommige jongeren vinden dat fijn, anderen vinden dat *awkward* of helemaal niet fijn.

I: Ja, wat doet dat met u als een meisje die ge wel ziet zitten een naaktfoto naar u stuurt?
J: Dan vraag ik altijd als ik dat mag opslagen of soms slaag ik dat gewoon op, als die niet zegt dat ik die niet mag opslagen. En dan schrijf ik zo "oehh x" bijvoorbeeld, aan het einde van het zinnetje die ik schrijf. Of soms beginnen wij te sturen met emoji's.

Zo van iemand die ik ken bijvoorbeeld en die wilt wel iets met mij, dan stuurt die zo naakfoto maar ik wil dat niet bijvoorbeeld, dan is dat zo van "Oei, beetje awkward" zeg maar.

I: Vindt gij dat ook soms leuk om zo een uitdagende foto van iemand te krijgen?
J: Nee, dat is niet dat ik dat leuk vind, nee.
I: Hoe reageert ge dan als een jongen een foto stuurt van zichzelf in onderbroek naar u alleen in een privéchat?
J: Soms doe ik gewoon zo een duim, zo een emoji van een duim of soms zeg ik gewoon niets.

40,9% van de jongeren zegt dat ze al eens een naaktfoto ontvingen die iemand doorstuurde van iemand anders. We vroegen ons daarom af hoe jongeren omgaan met foto's die ze ontvangen, aangezien doorsturen blijkbaar een fenomeen is dat vaak voorkomt. Hierover hoorden we echter weinig getuigenissen.

I: Als gij een naaktfoto ontvangt van iemand die al doorgestuurd is, dus niet rechtstreeks naar u gericht, wat doet gij daar dan mee?
J: Niks. Ik doe daar niks mee.

I: En wat doet dat met u dan, als ge dat ziet? Wat denkt ge dan?
J: Ik vind dat erg voor dat meisje en 't feit dat mensen dat nog reposten, vind ik het ergst. Van "jullie hebben dat wel gezien, laat het rusten", maar niet zelf gaan reposten. Dat blijft doorgaan.

SCHENDINGEN VAN DE INTEGRITEIT

Het wantrouwen dat jongeren soms hebben, heeft zoals gezegd soms een grond in eerdere ervaringen.
We vroegen jongeren via de vragenlijst of anderen al effectief eens screens genomen hebben van berichten en posts zonder dat ze dat zelf wilden en of anderen al eens foto's of video's online gezet hebben van hen zonder dat ze dat wilden. 38,8% van de jongeren zegt op de eerste vraag ja, 34,6% van de jongeren zegt ja op de tweede vraag.

		Count	Column N %
Iemand heeft al eens screens doorgestuurd van berichten/posts van mij zonder dat ik dat wou	ja	333	38.8%
Iemand heeft ooit van mij al eens een foto of video online gezet zonder dat ik dat wou	ja	297	34.6%
Ik heb ooit al eens een foto of video van iemand online gezet zonder dat die persoon dat wou	ja	96	11.2%

11,2% van de bevraagde jongeren geeft aan zelf al eens foto's of video's van iemand anders zonder toestemming online gezet te hebben.

In de gesprekken vroegen we naar de kwetsende ervaringen van jongeren online. Dat ging onder andere over het doorsturen van screens, het ontvangen van kwetsende filmpjes en online haatspraak.

GEEN ERVARING MET ONLINE INTEGRITEITSSCHENDINGEN

Deze jongere zegt nog geen kwetsende ervaringen meegemaakt te hebben. Dat is volgens deze jongere te danken aan voorzichtig online gedrag.

> *Ik denk dat ik eigenlijk nog nooit mij iemand heeft aangevallen of gekwetst online, want ik ben natuurlijk ook gewoon heel voorzichtig.*

'SCREENS' DOORSTUREN

Sommige jongeren zijn niet zo bezorgd over het risico's van het nemen van screens.

> *Ik vind dat niet zo erg als hij dat screent, want ... Allee, als er zo'n foto... Als hij dat plaatst, mij maakt dat niet veel uit, want ik schaam mij niet zo snel om zo'n dingen.*

Sommigen kregen ook al screens van anderen door.

I: Is er de laatste tijd iets of iemand die u online gekwetst heeft?
J: Nee, nee. Allee, jawel eigenlijk. Ik had een nicht en ze was verkeerd over mij aan het praten met mijn broer, en ik heb screens gekregen anoniem, ik weet niet wie. Ma dat heeft mij wel gekwetst een beetje.
I: En wat deed zij dan?
J: Ja, ze was verkeerd over mij aan het praten. Gewoon, dat ik altijd boos kijk en altijd serieus ben en ja.

J: En wat hebt ge dan gedaan met die screens?
J: Ik heb die bijgehouden en met haar gepraat maar zo in 't echt. En ik vroeg zo waarom zij zo deed en waarom ze dat zei en zo.

Foto's van jongens worden, als ze 'lastig' doen, door deze jongere altijd gescreend en doorgestuurd.

I: Zo de gesprekken die gij voert, met uw vriendinnen in de groepschat, gaat dat dan ook soms over foto's die ge stuurt naar jongens? Of foto's die ge krijgt van jongens?
J: Ja. Ik stuur dat naar hen. Als ik foto heb, ik screen dat en ik stuur dat altijd naar hun.
I: Van uw vriendje of van andere jongens?
J: Nee, niet van mijn vriendje, dat doe ik niet. Maar bijvoorbeeld, jongens vallen mij lastig, sturen hun dingen en dan van "En nu gij", bijvoorbeeld. En dan screen ik dat gewoon, ik blokkeer hun en dan deel ik dat met mijn vriendinnen.

> *Als er zo... in een gesprek iets wordt gezegd over die ene en iemand anders screent dat en die stuurt dat dan naar die persoon. Dat wordt dan doorgestuurd en zo en dan heeft iedereen dat.*

Via bepaalde applicaties krijg je een melding als iemand een screenshot neemt. Een jongere vertelt dat die er dan wel durft naar te vragen.

I: En wat doet ge dan? Als iemand ne screenshot pakt van iets van u?
J: Dat gebeurt niet vaak, maar dan vraag ik bijvoorbeeld waarom die dat heeft gedaan of zo. Maar er zijn ook soms zo... Als ge zo een raar gezicht of zo hebt gestuurd, gewoon om te lachen, dat die dat dan screent en dan zo tijdens uw verjaardag of zo ergens op te zetten zoals "gelukkige verjaardag" of zo.
I: En wat vindt ge daarvan?
J: Ik vind dat niet erg.

Screens nemen en die dan online plaatsen voor anderen om te zien, noemen jongeren ook wel: 'exposen'.

J: Elkaar exposen.
I: Want wat doen ze daar dan mee, denkt ge, met die screens?
J: Op privéverhalen plaatsen, waar de persoon zelf niet in zit. En dan lacht iedereen ermee.

> *Tegenwoordig worden mensen echt snel geëxposed. Dat maakt mij echt een klein beetje bang.*

		Count	Column N %	Total %
Screens maken van wat anderen zeggen/posten	regelmatig	160	17.0%	26.6%
	heel vaak	90	9.6%	

38,8% van de jongeren zegt dat anderen al eens screens van hen gemaakt en doorgestuurd hebben. 26,6% van de jongeren geeft aan zelf regelmatig of heel vaak screens te maken van wat anderen zeggen/posten.

Sommige jongeren nemen alleen screens van eigen gesprekken om er daarna nog even opnieuw mee te kunnen lachen. Als het grappige gesprekken waren, bijvoorbeeld.

I: Neemt ge soms screens van gesprekken?
J: Ja, maar dan gewoon omdat wij dan iets grappigs hebben gezegd. Als wij zo heb gepraat met mijn vrienden en daar zitten zo heel grappige tussen dan neem ik daar een screenshot van om zo later op terug te kijken van 'wij zijn zo dom' of 'wij zijn zo grappig'. Dat vooral.

Screens nemen is ook soms een manier om wraak te nemen op iemand. Dat kan ook op zo'n manier dat anderen dat niet doorhebben.

J: Ik screen dat niet of zo. Allee, als ik wraak wil nemen, ga ik dat wel screenen, maar op een manier dat hij dat niet kan zien.
I: Hoe is dat dan?
J: Bijvoorbeeld, ge kunt gewoon een app downloaden waarmee ge screens kunt nemen zonder dat die dat ziet.

Sommige jongeren zeggen nooit screens te maken. Dat is een schending van het vertrouwen.

> *Als er iets persoonlijks wordt gezegd tegen mij, zeg ik dat nooit of maak ik geen screens en dat allemaal echt gewoon puur uit respect, omdat die persoon mij vertrouwt.*

Als je iets persoonlijks deelt, deelt de andere ook vaak persoonlijke dingen. Dus je loopt allebei evenveel of even weinig risico.

I: Ge zegt dat ge wel soms diepe gesprekken hebt, of serieuze gesprekken hebt online, hebt ge dan geen schrik dat er daar screens genomen worden?
J: Nee, want vaak vertelt dat persoon ook iets dat hij of zij niet wilt dat iedereen dat weet. Dus als ge daar een screen van zou nemen, zou ik ook een screen kunnen nemen van dat moment zelf, ma gewoon een beetje naar boven scrollen en dan staat er wat zij of hij daarover dacht.

FOTO OF VIDEO ONLINE GEZET ZONDER TOESTEMMING

Jongeren passen ook op welke dingen op foto of video staan, uit bezorgdheid dat het ergens online kan verschijnen.

> *Zo de eerste keer dat ik had geprobeerd om te roken, was gefilmd. Maar ik wou dat niet en hun hadden dat al op een verhaal gepost en ik was zo van: "What the fuck, ik wil niet dat mensen weten ... Da's een keislecht voorbeeld. Die gaan verkeerd denken over mij, terwijl ik dat gewoon wou proberen." Daarom, ik ga dat nooit doorsturen dat ik aan het roken ben of een keer wiet rook of zo. Allee, niet dat ik dat doe hé, maar ik zou dat nooit doorsturen.*

ONLINE BEDREIGINGEN

Soms gaat het ook best ver en resulteert het in bedreigingen.

> *Voorbeeld, één keer was dat zo, werd ik bedreigd door gasten omdat ik zogezegd iemand zijn naam tegen de politie had gezegd, maar dat was totaal niet waar en toen kreeg ik berichten: "Ik weet hoe je moeder eruitziet." Met beschrijving en dat was echt zij. Als ik dan hoor bij de rest, ja, als er iets met mijn moeder gebeurt, wat ga ik doen, snapt ge? [...] Dan kreeg ik foto's van de achterkant van mijn huis, mijn kamer, van: "Doe je raam maar eens terug open, ik ga een vuurwerk erin gooien", "Ik ga een raam kapot gooien", dit dat.*

GRUWELIJKE OF ONGEPASTE FILMPJES DOORGESTUURD KRIJGEN

Niet alleen zien jongeren soms foto's of video's van zichzelf verschijnen, ook krijgen ze soms nogal expliciet beeldmateriaal van anderen doorgestuurd.

J: Soms worden zo... Mensen worden zomaar geslagen en zo, maar die persoon filmt dat dan en plaatst dat dan [...] Dus die persoon die slaagt, die filmt dat dan gewoon en vindt dat zo grappig en dan wordt dat zo doorgestuurd, maar die persoon vindt dat grappig en allee, sommige personen vinden dat ook grappig, maar ja, da's zo erg, want ja, da's zo zomaar. Zonder reden.
I: En hoe wordt daar dan mee omgegaan? Als in: dat wordt gewoon verder doorgestuurd?
J: Dat wordt doorgestuurd en mensen geven daar commentaar op en blablabla. Maar daar kunnen ze niks aan veranderen.
I: En hoe reageert gij daar dan zelf op als ge zegt 'ja, dat kwetst mij'?
J: Ja, gewoon... Ik reageer... Ik kan daar ook niks aan doen, snapt ge? Dus dat is zo van: ik vind dat gewoon erg. En ik ga dat zelf ook niet doorsturen, maar ik kan daar moeilijk... Ik kan moeilijk zelf naar die persoon gaan en zeggen: "Wat doet gij?" en zo.
I: Waarom niet?
J: Omdat ik die persoon niet ken. Als ik die persoon ken, ja, dan ga ik dat sowieso wel doen hé.

J: Gewoon, soms is er zo bijvoorbeeld dan, een vriend stuurt iets dat ... en dan gij klikt daarop en dan gij ziet iemand anders die vermoordt iemand anders ... Da's toch niet leuk om te zien? Maar Instagram heeft jou daarvoor gewaarschuwd, maar soms kijken die toch, net zoals ik, ik kijk soms, maar 'k weet niet ...

I: En dat zijn dan echt gruwelijke filmpjes?
J: Dat zijn echt serieuze video's. Geen namaak of 'k weet niet. Dat zijn echt serieuze video's die echt gebeuren in de wereld.
[...] Of dat er een mens een kat in brand steekt, zo van die dingen, of een man pleegt zelfmoord, echt veel van die dingen.
I: En wie stuurt u dan zo'n dingen door?
J: Meestal zijn dat gewoon vreemden of domme vrienden van mij.

J: Ma er is ook nog veel meer zo slechte dinges zo. Met vechten en zo, dat vind ik ook, er is veel meer vechtdinges met bloed en zo dat doorgestuurd wordt. Of dierenmishandeling.
I: Kijkt gij die video's wel gewoon uit tot het einde dan? Of klikt gij snel door als ge die ziet?
Jij: Ik kijk dat meestal gewoon tot het einde.

PESTEN/HAATSPRAAK

		Count	Column N %
Ik heb al online haatspraak gelezen of gehoord (bv. harde, racistische opmerkingen)	ja	755	87.9%

Foto's doorsturen kan ook in het kader van pestgedrag voorkomen.

J: Ja, als er zo ongepaste foto's zijn of dat ik weet dat iemand wordt gepest op sociale media en zo van die slechte dingen zo. Dat vind ik niet leuk.
I.: Gebeurt dat vaak in uw omgeving?
J: Nee. Ik heb wel één keer meegemaakt dat een vriendin van mij werd gepest op sociale media. Ja, dat is eigenlijk gewoon omdat zij een taak moest maken van iemand maar ze had dat niet gemaakt dus zij hadden ruzie en zij werd gepest via sociale media en zo.

> *I posted a picture of me looking to a specific way. And it was just half of my head. And she was like, "Oh cute neckrolls!'. I'm like, "What? Cute neck rolls? How do I have neck rolls?" I'm a 40 kilograms girl. How can I have neck rolls? And it was more as a body shaming type of thing. That's also crazy because it's more like, women to women.*

> *Soms beginnen ze ook online ook bij gamen, er zijn veel mensen die geïrriteerd zijn, misschien is er dan thuis iets gebeurd of zo, en dan beginnen die zo hate te gooien in het teamspel. Bijvoorbeeld, dan beginnen die bij een teamspel zo haat te gooien op hun team, dat is zo als mensen dat bij mij doen, of ik demp hun en dan negeer ik hun gewoon, of als die mij echt irriteren, dan zeg ik iets terug, maar dan stopt het daar. Het is niet dat ik hen dan nog daarna heel de tijd stuur. Want soms gaan die ook een stap te ver, of die beginnen dan te irriteren op één van mijn vrienden. En dan denk ik van oké, hij heeft niet echt iets gedaan, je moet gewoon spelen en rustig blijven, en als die het niet leuk vindt, waarom speelt die het, snapt ge?*

I: Als gij online gemene conversaties ziet, of pestgedrag, of mensen die iets slechts doen tegenover iemand anders, wat doet ge daar dan mee?
J: Niks. Ge kunt daar niks mee doen online. Ik hou me daar ... Ik bemoei me daar niet bij. Ge kunt er toch niets voor doen, het is gewoon online. Een tekst gaat hem niet helpen.

> *Als iemand bijvoorbeeld iemand pest op school en je gaat naar hem, dan gaat die niet bijvoorbeeld blijven pesten, want ja, iemand is al gekomen, en die gaat niet voor die persoon blijven pesten. Maar online, ja, je ziet die persoon niet, dus ja, die kan jou niets aandoen, wat gaat die jou aandoen?*

Online is het volgens sommige jongeren echter niet zo makkelijk om dat pestgedrag een halt toe te roepen. Ook geeft maar 12,6% van de jongeren aan dat ze reageren op online haatspraak, terwijl 87,9% van de jongeren aangeeft dat ze al online haatspraak gelezen of gehoord hebben.

		Count	Column N %	Total %
Negatieve reacties van anderen verwijderen	Regelmatig	35	3.7%	6.5%
	heel vaak	26	2.8%	

FAKE ACCOUNT AANMAKEN

In de gesprekken vertelden jongeren ook soms over het aanmaken van fake accounts. Jongeren doen dan alsof ze iemand anders zijn en posten dan in naam van de andere. Vaak om die persoon uit te lachen.

Jongeren praten erover alsof het regelmatig voorkomt. Als we hen echter vroegen of ze dat zelf al eens gedaan hadden, antwoordde maar 7,9% positief.

		Count	Column N %
Ik heb al eens een fake account gemaakt van iemand die ik ken	ja	68	7.9%

I: Wat gebeurt er dan met mensen die fake accounts maken? Wat proberen die dan te doen?
J: Die mensen zeg maar zwart te maken. Voor iedereen.

I: Hoe zie je dat het een fake account is of niet?
J: Mensen die zo seksistische dingen op hun account zetten en zo. [...] Met vrijen en seks en dit en dat. Die verwijder ik direct.

J: Een vriend van mij, die wordt wel vaak gestalkt met fake accounts.
I: Oké, hoe gaat dat dan?
J: Dan krijgt die, dan gaat die op Facebook en dan kijkt die en dan is dat zo een vriendschapsverzoek van mensen die hij niet kent en dan gaat die op dat profiel kijken en dan zijn dat zo foto's, zo naaktfoto's en zo.

WACHTWOORDEN MISBRUIKEN

Jongeren geven ook soms hun wachtwoord door aan vrienden of aan ouders. Slechts een minderheid van de jongeren geeft aan dat dat ooit eens gebruikt is op een manier die ze niet leuk vonden.

		Count	Column N %
Ouders aan wie ik mijn wachtwoord gaf, hebben het al eens gebruikt op een manier dat ik niet leuk vond	ja	89	10.4%
Een vriend(in) of lief aan wie ik mijn wachtwoord gaf, heeft het al eens gebruikt op een manier die ik niet leuk vond	ja	87	10.1%

WAT ZET JE ONLINE?

Jongeren zijn er bewust mee bezig wat ze online zetten. Ze denken ook vaak na over welke vorm gepast is voor de inhoud die ze willen posten: of iets een verhaal is of gewoon een post, een foto of tekst. Ze kiezen ook welk kanaal ze gebruiken voor de inhoud die ze willen delen.

MENINGEN

Het online platform geeft voor sommige jongeren in eerste instantie veel vrijheid.

> *Online je echt zo, allee, moet je je bijna niet verbergen. Je kan echt precies zijn wie je wilt zijn.*

> *I just post what I think or based on what I care. I don't care anymore what you think. If you don't agree with it, you don't agree with it. I can't do anything about that. It's more like opening up to my opinions and voicing it out.*

Een post of een verhaal plaatsen, dat vraagt om een andere inhoud volgens deze jongere.

J: Als ik zo een foto maak, dan vraag ik aan anderen of dat goed is voor Instagram voor te plaatsen of gewoon op verhaal. Want, snapt ge? Verhaal en post zelf is anders.
I: Dat moet ge mij toch eens uitleggen wat dat het verschil is.
J: Verhaal is zo 24 uur, snapt ge? Mensen zien dat maar 24 uur en als gij dat plaatst, moet dat echt goed goed zijn. Ja. Dat blijft.

Elk kanaal heeft ook zijn eigen regels en geplogenheden.

> *Ik denk dat als ik het op Instagram of zo zet, dan trekt meestal iemand anders het wel als het van mezelf is. Echt van mezelf selfies zet ik meestal niet op Instagram of zo, wel op Snapchat om zo vlug iets te versturen naar iemand of zo, maar op Instagram of Facebook niet echt, zelf een selfie of zo maar eerder getrokken bij iemand anders.*

FOTO'S

Sommige jongeren posten erg makkelijk foto's online. Anderen zijn daar dan weer meer onzeker over, of hebben daar minder behoefte aan. Deze jongere post bijvoorbeeld nooit foto's van het gezicht, uit angst voor slechte commentaren.

J: Ik zet nooit foto's van mijn gezicht erop.
I: Nee, dus op het hele internet is geen enkele foto van uw gezicht te vinden?
J: Wel op Facebook, als ge naar mijn account gaat en naar beneden scrolt naar mijn oude foto's, dan wel, maar tegenwoordig niet meer, op mijn Insta niet echt.
I: Hoe komt dat dat ge geen foto's van uzelf of van uw gezicht online hebt staan?
J: Omdat ik niet wil dat mensen iets over mijn gezicht gaan zeggen.

Ook kunnen (oude) foto's verdwijnen na een bepaald moment als ze daar onzeker over worden.

> *Ook mijn openbaar profiel, daar archiveer ik soms wel posts. Dat ik zo denk van: oh nee, heb ik dat gepost? Oude foto's waar ik zo van denk: nu is dat toch lelijk. Dan archiveer ik die. Maar op mijn Finsta laat ik eigenlijk alles erop staan. Maar ik heb dat ook nog niet zo heel lang, dus ik denk dat dat wel normaal is.*

I: Staan er selfies van uzelf op uw Instagram?
J: Some of them. But like, I look back to it I'm like, "What the hell was I doing? Delete that." Or I don't really delete it. I private it.

> *Als ik in een hyperactieve bui ben, dan kan ik zo echt alles doen en dan krijg ik echt zo 'confidence' om zo alles te posten en als ik dat dan later zo zie, als ik dan terug rustig ben, dan denk ik: dat kan ik toch beter wegdoen. Daar had ik beter over moeten nadenken of zo.*

In een goede foto nemen kruipt ook best wat werk. Te veel werk, volgens sommigen.

J: Ik plaats echt nooit meer een foto, eigenlijk.
I: Ah nee, oké, hoe komt dat?
J: Omdat ik gewoon niet zo goed ben in poseren en ik dat gewoon te veel moeite vind, dus ik laat dat gewoon zo.

Anderen voelen minder weerstand in het delen van foto's over hun leven. Zeker in privéverhalen.

> *Daar [n.v.d.r. op Snapchat] plaats ik zo echt alles over mij. Zeg maar, ge hebt een privéverhaal, daar plaats ik gewoon heel mijn dag op. Ik kies zelf wie dat erin zit of zo. En da's leuk, want dat vult jouw dag zo een beetje. Snapt ge?*

I: En dan doorheen de dag dat ge gewoon wat foto's ...
J: Ja, ge begint gewoon te snappen en tekst plaatsen. Van alles eigenlijk. Het is niet dat ik moet nadenken van: ah nee, ik kan dat niet plaatsen, want die en die ziet dat.

> *Mijn laatste post was gewoon een foto van mezelf dat ik had bewerkt met zo glittertjes en stickers op PixArt, da's een app waarop je foto's kunt bewerken.*

Sommige jongeren geven ook aan voornamelijk te posten wat anderen interessant zouden vinden.

J: Video's of wat ik ga doen, maar ik post niet echt ... maar ik post mijn hele leven daar niet op. Gewoon wat ik denk van: dat gaat wel interessant zijn voor die mensen. Dat post ik.
I: En wat is dan 'interessant'? Wanneer beslist ge 'ah ja, dees is interessant'?
J: Als ik dat interessant vind.
I: En kunt ge zo een voorbeeld geven van iets dat ge zo eens hebt gepost waarvan ge dacht 'ah ja, da's wel interessant' of 'dat vond ik wel tof'?
J: Wat dat ik heb gegeten.
I: En is dat dan iets speciaal of ...?
J: Ja maar ik eet altijd lekker. Dat sturen mensen altijd. Dat vind ik grappig.

I: En zo'n verhaal [n.v.d.r. op Snapchat] over wat dat gij doe doorheen de dag, wat zit daar dan allemaal in?
J: Bijvoorbeeld, uhm, hoe ik bijvoorbeeld mijn gezicht doe, hoe ik mijn gezicht reinig. Uhm, hoe ik studeer. Want veel mensen vinden dat leuk om naar te kijken.

I: En als je dingen op social media zet, hoe bepaal je dan wie wat mag zien? Wanneer stuur je een foto naar één iemand of naar een groep of naar iedereen?
J: Gewoon als ... Als bijvoorbeeld die niets weet over wat ik aan het plaatsen ben, bijvoorbeeld... Als ik een foto aan het plaatsen ben over een auto of zo, als ik weet dat dat hun niet gaat interesseren, plaats ik dat gewoon naar een paar mensen. Maar als iedereen dat mag zien voor mij, dan plaats ik dat gewoon voor iedereen.

Enkele jongeren hadden het ook over samen foto's nemen met vrienden. In de vorm van een ***challenge*** of gewoon omdat je samen ergens op een leuke plaats bent.

J: Op mijn Finsta was dat een ... Ik had een foto gevonden van anderhalf jaar geleden dat ik met twee vrienden had gemaakt. En die hadden we dan zo hermaakt, van nu. En dat heb ik dan gepost. [...] Vrienden dan dat dan zo zeggen van 'haha grappig' of zo. En dan heeft iemand dat ook gecomment van 'amai, glow-up'.

I: Van amai wat?
J: Zo een glow-up, jullie hebben een glow-up gedaan.
I: Wat is dat?
J: Een glow-up is zo als je ... goh, hoe moet ik dat uitleggen? Dat is zoals je meer, als je zo kijkt naar foto's van vroeger, dat je denkt van: amai, nu zie ik er veel beter uit. Zo, dat is een glow-up. Er beter uitzien dan vroeger, zeg maar.

J: Gewoon foto's van mezelf en een paar vrienden of zo.
I: Als jullie iets specifieks aan het doen zijn of ...?
J: Ja, of zo vorige keer waren er een paar vrienden bij mij komen slapen en we hebben zo een foto getrokken en dan hebben we die daarna gepost.

Ook de goedkeuring van vrienden is volgens sommigen nodig.

I: Het lijkt dat ge daar wel bewust mee bezig zijt dan voordat ge iets post?
J: Ja, ik vraag dan ook aan mijn vrienden of het wel Instagram-worthy is.

REAGEREN, LIKEN

LIKES EN REACTIES OP EIGEN POSTS

		Count	Column N %	Total %
Likes/reacties checken als je iets van jezelf online gepost hebt	regelmatig	187	19.9%	31.5%
	heel vaak	109	11.6%	
Foto's of posts verwijderen van jezelf als je te weinig likes of positieve reacties krijgt	regelmatig	45	4.8%	6.8%
	heel vaak	19	2.0%	

- 36,5% van de meisjes checkt regelmatig of heel vaak likes en reacties als ze iets van zichzelf online gepost hebben, tegenover 22,5% van de jongens.

Sommige jongeren houden zich dus helemaal niet bezig met de hoeveelheid likes of reacties.

I: En als gij dan een foto online zet, wat verwacht ge dan van uw vrienden of uw volgers?
J: Niet per se iets. Dat ik gewoon, dat die dat zien en dat is het. Voor de rest boeit mij dat niet zoveel, als die liken, commenten,...

I: Vindt ge dat ook belangrijk dat als ge iets post dat mensen daar ook wel op reageren, of commenten of liken?
J: Nee nee, helemaal niet. Ik plaats dat gewoon voor mezelf. Niet per se voor de likes of zo.

I: Dus als ge een foto die ge zelf heel mooi vindt, ge voelt u heel goed, ge post die voor iedereen... En daar komen nul likes en nul reacties op.
J: Mij maakt dat niet uit.

I: Verwacht je dat je vrienden, van je vrienden, dat zij iets commenten op een foto dat jij post?
J: Ik verwacht dat niet, maar ik weet wel dat de meesten dat wel gaan doen, maar voor mij hoeft dat niet dat die daar allemaal op reageren, dat hoeft niet.

Andere jongeren zouden daarentegen wel impact van weinig likes ondervinden en die foto of post verwijderen.

I: Als ge nul likes en nul reacties zou krijgen? Wat dan, op ne foto waar ge supergraaf op staat?
J: Dan zou ik mijn Instagram verwijderen.
I: Ja?
J: Ja, of toch zeker die foto.
I: En hoeveel tijd geeft ge dat dan, voordat ge die foto of uw Instagram verwijdert?
J: 20 minuten of zo.

I: W at als ge een foto online zou zetten en daar komen bijna geen reacties of likes op?
J: Normaal gezien zou ik die er gewoon terug af halen.

I: Stel dat ge een foto post, uwe negende foto op Instagram, en daar komen bijna geen likes en bijna geen reacties op. Wat doet dat dan met u?
J: Dan is dat omdat gij geen mooie foto hebt geplaatst, denk ik. Meestal doe ik dat dan weg omdat ik denk als dat geen like heeft dat niet mooi is. Dus dan doe ik dat weg.

Foto's worden dan ook niet voor niets gepost.

> *Maar als dat iets zo van mijn gezicht is en ik wil echt dat dat mooi is en ja, dan wil ik wel reacties omdat ik dat met een reden heb geplaatst.*

I: Dus als ge uzelf, een foto van uzelf of iets anders, dan hoopt ge wel dat mensen daar positief op reageren of dan is dat wel echt om te zeggen dat ge er goed uitziet of... Wat hoopt ge dan van reacties te krijgen?
J: Gewoon leuke reacties dat mij goed gaan laten voelen. Dat, ik post er niet voor niks, zeg maar.

De vraag dringt zich dan natuurlijk op: wat is voldoende likes?

I: Wat is genoeg likes op een foto, voor u?
J: 106.
I: 106? Waarom dat getal?
J: Omdat dat is wat ik het minste heb op mijn ... het minste likes die ik heb, zeg maar.
I: Dus het moet boven het minimum gaan?
J: Ja, maar ik vind dat niet zo erg als dat minder is.

Foto's posten kan je dan ook zelfzeker of eerder onzeker maken.

I: Als ge een foto post en er komen heel veel reacties op, wat doet dat dan met u?
J: Ja, dat maakt je dan wel blij. Ik denk dat iedereen wel een beetje blij wordt als gij veel reacties krijgt en likes.

J: Ik had een tweede video geplaatst die dan minder likes of reacties had gekregen dan de eerste en dan begint de onzekerheid te komen: doe ik het eigenlijk goed, of moet ik iets anders doen? En ook uzelf vergelijken met anderen. Mensen die dan meer volgers hebben en bijvoorbeeld hetzelfde doen, maar die hebben dan meer likes en meer interacties en al die dinges. Dan ga je zelf onzeker worden.
I: Hoe zijt ge daar dan mee omgegaan?
J: Dan denk ik altijd van: iedereen heeft zijn eigen weg die die moet afleggen. En niet iedereen gaat op hetzelfde moment hetzelfde succes hebben. Dus je moet eigenlijk een beetje zoeken wat het beste is voor jou want de tijd gaat wel komen. Da's in het begin wel moeilijk.

Voor sommige jongeren is het eerder dubbel. Ze geven aan dat ze het wel merken wanneer vrienden hun foto's niet liken maar anderzijds zeggen ze ook dat dat niet zo belangrijk is.

J: Als ik weet dat ze vaak actief zijn en het dan niet liken, dan heb ik een raar gevoel. Maar dan weet ik ook: sommige vrienden zijn eigenlijk ook niet zo veel actief op Instagram en gaan dat niet echt liken. Omdat ze dat niet hebben gezien.
I: Ge schat een beetje in of dat dat logisch is of niet dan? En pakt dat dat iemand is die superveel online zit en die liket ne post van u niet. Word je daar dan ambetant van?
J: Even wel. Maar dan ga ik het gewoon laten, denk ik. Ik ga niet echt aanspreken: "Zeg, waarom heb je dat niet geliket?" Dat lijkt echt ... Kweenie. De likes bepalen niet zoveel.

De impact van een reactie of like is ook afhankelijk van degene die hem al dan niet geeft.

I: Wat doet dat met u als iemand uw foto liket?
J: Dat hangt ervan af welke persoon. Als dat echt zo iemand is waar dat ik een oog op of zo, dan is dat wel speciaal ma voor de rest maakt dat niet zo veel uit. Ik verwacht wel wat reacties, vooral van mijn beste vrienden. Van de rest, zo ja... Als dat kennissen zijn, verwacht ik niet altijd reacties. Ik doe dat ook niet altijd bij hun. Dus dan verwacht ik dat ook niet terug. Maar van mijn beste vrienden verwacht ik wel dat die iets zeggen.
I: Ja, wat is het verschil?
J: Awel, moest ik daar nu niet close mee zijn, moest ik die niet zo goed kennen, dan zou ik die dus ontvolgen. Maar moest dat zo mijn beste vriendin zijn of zo, dan zou ik zeggen van: "Hé, komt mijn post niet meer op uw tijdlijn of zo want jij liket niks meer?" Ja, da's wel het verschil.

Soms zijn de reacties fijner dan de hoeveelheid likes.

> *O ja, ik kijk wel een beetje naar likes of zo maar het is niet echt dat ik ga vergelijken: bij welke foto heb ik meer likes, meer bij die foto's? Ik kijk gewoon likes en de reacties zijn ook altijd wel leuk om te lezen en mijn vriendinnen die er iets leuks op antwoorden, dat is altijd wel leuk maar echt zo het aantal likes en hoeveel likes en zoveel, nee, daar ben ik niet echt mee bezig.*

I: En die weinige foto's dat ge op Instagram zet of die verhalen die ge af en toe post, wat verwacht ge dan van reacties of wat hoopt ge dan?
J: Meestal hoopt ge gewoon dat mensen en vrienden schrijven dat dat leuk is en zo en gewoon dat ze dat cool vinden en zo.

J: Dan heb ik dat zo gespeeld en dan is er een replay-modus en dan laat dat de game u het spel zien. [...] En dan had ik dat op mijn Insta gepost.
I: En wat voor reacties komen er dan zoal op?
J: "Amaai ge bent echt goed!" Dat krijg ik vooral, reacties krijg ik niet echt.
I: Krijg je daar dan een goed gevoel van of veel zelfvertrouwen van 'ik ben eigenlijk wel een goede gamer' of hoe kijk je daarnaar naar die reacties?
J: Omdat ik veel reacties heb gekregen van 'je bent zo'n goede gamer', heb ik op mijn account gezet, van 'ja, ik ben zoveel jaar en ik ben een goede gamer'. Soms vind ik dat wel leuk als mensen dat zeggen.

Eén jongere geeft aan het heft in eigen handen te nemen als iemand niet liket.

J: En ja, mensen die... sommige reageren. En mijn broertje reageert niet, maar liket gewoon.
I: En mocht die niet liken, zelfs niet. Zou je dat dan erg vinden?
J: Dan zou ik echt gewoon naar zijn Instagram gaan en mijn eigen foto liken.
I: Echt?
J: Ja, echt waar. Ik ken zijn code. Ik heb zijn Instagram. Echt waar.

LIKEN EN/OF REAGEREN VAN/OP POSTS VAN ANDEREN

We vroegen jongeren ook naar wat ze zelf liken of waar ze zelf op reageren.

> *Grappige filmpjes of zo filmpjes da 'k gewoon mooi vind, of mensen die mooie dingen zeggen over iemand anders of zo. Soms ook sportfilmpjes, dat like ik ook wel. Gewoon filmpjes die mij, die ik leuk vind of die mij raken.*

> *Als ik dat echt echt mooi vind, dan reageer ik. Meestal like ik gewoon. Als ik iets reageer, is dat omdat ik dat echt wel mooi vind.*

J: Wanneer iemand iets post, dan ga ik vaak wel willen liken of iets reageren.
I: En ook als dat iets is waar dat je niet akkoord zijt?
J: Dan ga ik niet reageren. Misschien wel liken.
I: Zelfs als ge dat niet leuk vindt, zou je dat dan liken. Gewoon uit beleefdheid dan?
J: Dat hangt af want vaak zijn dat gewoon foto's die ze plaatsen van zichzelf en dan like ik dat wel. Maar als het dan meer hun mening is en als ik dan niet akkoord ga, dan ga ik het gewoon negeren of zo.

34,9% van de jongeren geeft aan dat ze ook wel foto's liken die ze niet mooi vinden, gewoon omdat het vrienden zijn. Reacties geven voelt daarentegen minder verplicht. Slechts 12,7% van de jongeren zeggen dat te doen.

		Count	Column N %	Total %
Ik like foto's van vrienden die ik eigenlijk niet mooi vind, gewoon omdat ze van een vriend(in) zijn	regelmatig	154	17.4%	34.9%
	heel vaak	155	17.5%	
Ik voel me verplicht om een reactie bij een foto van een vriend(in) te plaatsen	regelmatig	67	7.6%	12.7%
	heel vaak	45	5.1%	

- 16,6% van de meisjes voelt zich regelmatig/heel vaak verplicht om een reactie bij een foto van een vriend(in) te plaatsen tegenover 5,6% van de jongens.

Posts liken is je vrienden steunen.

I: Zijn er ook mensen van wie dat je standaard alles liket of profielen?
J: Ja. Van mijn vrienden vooral. En van mijn familie.
I: En wat als je dat niet leuk vindt wat je vrienden of familie posten?
J: Dan like ik het toch [lacht]. Om mijn support te showen.
I: Ah ja, toch zo steunen van 'goed bezig'.
J: Uhu, ja.
I: Ga je daar dan ook eerlijk over zijn tegen die mensen of tegen anderen van 'ja, ik heb dat geliket maar eigenlijk vond ik dat maar stom'?
J: Goh, nee. Dat zou ik niet zeggen.

> *Maakt eigenlijk niet zo veel uit, maar ik reageer wel omdat dat mijn vrienden zijn. Zo van ja "echte leuke foto", om hun klein beetje van een zelfzeker soort van blij te maken. Omdat ik weet dat ik mij ook zo zou voelen, van: als ik comments krijg, dat voelt wel goed. Dus voel jij ook bij andere mensen.*

Niet reageren of niet liken is betekenisvol. Dan is er misschien iets aan de hand.

> *Van vriendinnen like ik dat altijd, want ik vind dat onbeleefd als ge dat niet gaat liken, maar ge zijt wel beste vriendinnen. Ja, da's meteen zo ... Die gaat zo een conclusie trekken van: "Ja, is er iets of zo?" Als bijvoorbeeld mijn beste vriendin online is en zij heeft dat gezien, maar zij liket dat niet, dan ben ik ook zo van: "Is er iets of zo?" Of: "Bent gij boos op mij?" Want zo komt dat wel een beetje over.*

> *Als dat vrienden zijn die bijvoorbeeld gewoon een leuke foto posten, dan like ik dat altijd.*

> *Op vrienden like ik dat sowieso altijd, ook al vind ik dat niet zo mooi, maar ...*

Liken kan dus, zelfs wanneer je ergens niet mee akkoord gaat. Een reactie geven daarentegen gebeurt minder.

J: Wanneer iemand iets post, dan ga ik vaak wel willen liken of iets reageren.
I: En ook als dat iets is waar dat je niet akkoord zijt?
J: Dan ga ik niet reageren. Misschien wel liken.

I: Zelfs als ge dat niet leuk vindt, zou je dat dan liken? Gewoon uit beleefdheid dan? Ah ja. Oké ...
J: Maar reageren dan weer niet. Als ik dat wel een mooie foto vind, dan reageer ik er wel op.
I: Ik vind dat wel bijzonder dat ge zegt 'Zelfs als ik datgene mooie foto vindt, dan like ik dat toch omdat dat vrienden zijn'. Hoe komt dat?
J: Gij verwacht ook dat die van jou... zo jouw foto's liken, dus dan moet je dat ook liken van hun.

Foto's van vrienden worden door die jongere eerder geliket dan een mening van vrienden.

> *Dat hangt af want vaak zijn dat gewoon foto's die ze plaatsen van zichzelf en dan like ik dat wel. Maar als het dan meer hun mening is en als ik dan niet akkoord ga, dan ga ik het gewoon negeren of zo.*

> *'t Is niet dat mijn vrienden naar mij gaan en zeggen: "Ga dat liken." Da's zo meestal als ik iets zie van mijn vrienden, ik like dat gewoon want ja, die zijn mijn vrienden. Da's zo: "Een foto? Ah ja, like!" Maar voor de rest: nee, die gaan daar niet om vragen, zeg maar. Ma ge hebt wel zo sommige mensen die dan op hun stories ook gaan posten van: "Ah, ik heb iets gepost, ga dat liken."*

I: En als iemand van uw vrienden ne foto online zet en ge vindt die echt niet mooi, wat doet ge dan?
J: Gewoon liken.
I: Waarom?
J: Goeie vraag. Ik weet dat ni. Ik weet niet waarom. Da's gewoon zoiets dat ge automatisch doet, vind ik. Gij ziet een foto en gij liket dat gewoon of gij plaatst een reactie. Gij denkt er niet echt over.

Sommige jongeren hebben echter helemaal niet het idee dat je alles van je vrienden moet liken.

I: Heb je het gevoel dat als je foto's op Instagram liket, dat dan ook heel betekenisvol is in de vriendschap die je hebt of dat dat belangrijk is om op tijd dingen te liken?
J: Nee, dat doet er niet toe.

IMPACT VAN SOCIALE MEDIA

MEERWAARDE VAN SOCIALE MEDIA

In dit onderzoek vroegen we jongeren ook naar de meerwaarde van sociale media. In de gesprekken ging het voornamelijk over een sociale, een maatschappelijke en een creatieve functie.

		Count	Column N %
Via sociale media leer ik nieuwe mensen kennen	waar	465	53.4%
Via sociale media leer ik de wereld beter kennen	waar	389	44.7%
Via sociale media leer ik mijn vrienden beter kennen	waar	193	22.2%
Via sociale media kan ik mijn talenten ontdekken	waar	146	16.8%

43,1% van de jongeren die aangeven dat ze meer dan 8 uur per dag met sociale media bezig zijn, zegt hun vrienden beter te leren kennen via sociale media. Ter vergelijking: van de jongeren die aangeven tussen 0 en 1 uur per dag bezig te zijn met sociale media geeft maar 18,6% aan dat ze zo hun vrienden beter leren kennen. 63,2% van die groep jongeren (8 uur of meer op sociale media per dag) geeft ook aan dat zij regelmatig/heel vaak chatten of sturen met mensen die ze enkel online kennen.

46,6% van de jongeren zegt regelmatig/heel vaak online op de hoogte te blijven van het nieuws of de actualiteit. Dat ligt in lijn met de 44,7% van de jongeren die zegt via sociale media de wereld beter te leren kennen.

DE WERELD EN MENSEN BETER LEREN KENNEN

In de interviews vertelden jongeren ons dat ze via sociale media te weten komen hoe mensen van over de hele wereld denken en leven, dat ze er mensen leren kennen en contact kunnen houden met elkaar.

> *Ge kunt zien wat er in anderen hun leven gebeurt. En ge kunt altijd wel contact met elkaar houden, da's het belangrijkste, denk ik.*

> *Het feit dat je, dus dat je met iedereen verbonden bent over heel de wereld. Je ziet echt, je kan met iemand praten die helemaal in Azië is of in Amerika. En ook het feit dat je eigenlijk open kan zijn en als een voordeel kan gebruiken. Dus bijvoorbeeld als je interesse hebt, als je bekend wilt worden voor je muziek, dan kan je het delen. Dan zijn er veel mensen dus ga je mensen ontmoeten die eigenlijk dezelfde interesse hebben en zo kan je dan jouw platform laten groeien. Dat is ook wel interessant.*

> *Zo mensen van Engeland en van Amerika die denken anders dan wij denken. Als we zo discussiëren over zo rare dinges, waar dat we hier niet over zoude praten, want hier zo gewoon zo'n onderwerp die bijvoorbeeld, dat hier in België zeg maar ongeveer hetzelfde over denkt, maar bijvoorbeeld in Ierland of Portugal, die denken daar helemaal anders over.*

> *De updates, anders zou ik dingen niet weten, want niet alles wordt via het nieuws verteld en dan kom je dat sneller te weten op Instagram dan op het nieuws. En ook dat ik mijn tijd kan verdoen.*

INSPIRATIE VINDEN

Online vinden jongeren duidelijk ook inspiratie. Het gaat dan om artistieke inspiratie, maar ook om informatie te weten komen over bepaalde gevoelige topics of over hoe de jongere zich beter kan voelen.

> *It's not really like searching up specifically about the topic, but I follow a lot of influencers or like, artists who raise awareness of this and that. I try to educate through them because I get inspired by them.*

J: Ik ben, allee ja, ik ben nogal actief op Snap en Insta, maar ik heb wel een privé account. Bij de, ja bij de social media's. En ik post niet zoveel, maar allee, ik ben er wel vaak op. Dus om naar andere mensen bijvoorbeeld inspiratie te zoeken of zoiets.
I: En inspiratie zoeken, wat wil dat dan zeggen?
J: Bijvoorbeeld ik teken heel graag. Dus ik kijk heel graag naar, uhm, grote merken bijvoorbeeld. En daar inspiratie over te krijgen.

J: Meer zo als ik zo op Instagram ben, en ik zie zo... Of ja, overal eigenlijk, er zijn zo veel teksten, quotes en zo, die jou meer... Soms mij persoonlijk, mij hebben ze wel vaak geholpen. Als ik zo, als ik me niet goed voel, dan lees ik zo teksten, quotes en zo. En dan gewoon zo van die quotes zo die zeggen van: "Gij moet zo zo en zo doen en dan gaat dat wel goed komen."
I: En dat helpt wel?
J: Ja, dat helpt wel.

SOCIALER KUNNEN ZIJN

Sociale media kunnen zelfvertrouwen geven en geven ruimte om socialer te zijn dan offline.

I: Wat vindt ge zelf het allerleukste aan social media?
J: Ik ben socialer met mensen, vind ik.
I: Hoe bedoelt ge, 'socialer'?
J: Als wij chatten of bellen, zeg maar, vind ik echt dat ik meer open ben dan als we elkaar zouden zien in het echt.

J: Gamen heeft mij ook, zeg maar, puberteit zo, begin dat heeft mij echt veel geholpen. Ja, zonder dat zou ik helemaal anders zijn nu, denk ik.
I: Echt? En dan voornamelijk op dat vlak van sociaal zijn of ...?
J: Sociaal zijn ook. Zeg maar puberteit een beetje moeilijker, zeg maar, zo ook van, ik ging gewoon thuis een beetje in andere wereld, zeg maar. Zo effe alles vergeten, dat helpt echt.

VERVELING TEGENGAAN

Soms zijn de voordelen wat passiever. Sociale media helpen ook tegen de verveling.

J: Ja, meestal wel verveling. Dat ik niets te doen heb, dat ik gewoon op sociale media ga.
I: En als gij wel iets te doen hebt, hoe hard zijt gij dan met uw gsm bezig?
J: Als ik bijvoorbeeld mijn moeder help met koken, dan ben ik niet eens op mijn gsm bezig en zo, dan denk ik er niet eens aan.

> *Dat ge eigenlijk nooit verveeld kunt geraken, want er is altijd wel iets nieuws om te zien. Vooral Instagram, dan heb je zo'n 'explore page' en dan komen daar zo dingen in die je leuk vindt, zo gebaseerd op wat je vroeger – een paar jaar geleden of zo – hebt geliket, en dan komen daar zo dezelfde dingen in en dan kan daar echt zo uren op scrollen en altijd nieuwe dingen zien. Op Twitter is dat eigenlijk hetzelfde, dat heeft zo geen einde, daar komen altijd nieuwe dingen bij. Dat vooral.*

I: Kunt ge u inbeelden dat er een tijd bestond zonder sociale media?
J: Ja.
I: Hoe kijkt ge daar dan naar?
J: Heel saai. Ge kunt nog steeds evenveel doen als vroeger, maar nu gewoon nog meer. Dus ...

VOORDELEN OF NADELEN?

Sociale media hebben natuurlijk ook een keerzijde. Dat geven jongeren ook mooi aan.

I: Heb je over 't algemeen toch het gevoel dat online dan meer voordelen heeft dan nadelen?
J: Ik vind toch wel dat dat veel voordelen heeft. Dat heeft eigenlijk beide, maar het hangt gewoon van af hoe je het zelf gebruikt. Als je dan vaak gewoon zit te scrollen en naar anderen kijkt, dan ga je meer nadelen hebben. Maar als je zelf iets creëert, plaatst, het deelt en dan weggaat van social media, dan heb je er meer voordelen aan, denk ik.

I: Zijn er momenten waarop ge afgelopen tijd, dat je dacht 'amai, sociale media heeft mij wel echt een goede boost geven qua zelfvertrouwen'?
J: Ja toch wel. Er zijn echt mensen die gewoon goede motivatievideo's plaatsen. En dat kan echt wel helpen om dan iets te doen. [...] Bijvoorbeeld een motivatievideo om te studeren. Dat gebruikte ik soms. En dan ging ik niet studeren dus dan helpt het eigenlijk niet.

> *Voordeel is ... It's a great place to be. You can connect with people, and you can know what's happening in the world in a second because it's trending or something. You can meet a lot of amazing people. But you just have to make sure they're actually who they tell you to be. Nadeel ... Everything but like ... It's a scary place to be. Definitely. It scares me even now. What the hell.*

I: Wat vindt gij leuk aan sociale media?
J: Ik kan daar uren achter zitten en je gaat dat niet door hebben. Da's wel leuk soms maar soms is dat ook wel een beetje gevaarlijk, want ja bijvoorbeeld vandaag had ik 's nachts dat ik gewoon op mijn gsm zat, ik denk van 11 uur en dan kijk ik terug weer op de tijd en dan is het ineens 3 uur.

DRUK/STRESS DOOR SOCIALE MEDIA

Sociale media hebben niet alleen voordelen. In de gesprekken hoorden we dat ze ook soms een bron van stress kunnen zijn. We vroegen daarom via de vragenlijst aan de jongeren of sociale media hen stress geven. 16,1% van de jongeren zei dat dat regelmatig of heel vaak het geval is. In de interviews gingen we na waar die stress dan vandaan komt, daar komt ook het woord 'druk' aan te pas.

		Count	Column N %	Total %
Sociale media geven mij stress	regelmatig	80	9.0%	16.1%
	heel vaak	63	7.1%	

- 20,6% van de meisjes zegt dat sociale media hen regelmatig/heel vaak stress geven, tegenover 7,5% van de jongens.

Communicatie online is niet makkelijk en kan voor druk zorgen bij sommige jongeren. Hoe geef ik geen foute indruk? Hoe zorg ik ervoor dat wat ik bedoel online ook juist overkomt? Dat is iets wat voor jongeren een bron van stress kan zijn.

> *Als ik met mensen praat die ik nog niet zo goed ken. Dan let ik zo op mijn woorden. Dan let ik zo op wat ik zeg en wat ik doe, omdat ik geen foute indruk wil geven. Omdat ik dat moeilijk vind om me uit te drukken online. Omdat ik niet weet hoe dat die andere persoon dat dan zou opvatten. Ja, ik vind dat moeilijk. Om zo echt te zeggen wat ik echt wil zeggen, om dat zo te laten overkomen. Ik vind dat moeilijk. Dus ik krijg daar wel stress van.*

Jongeren vertellen ons in de interviews dat ze een druk voelen om het goed te doen, om te 'presteren', zeker in vergelijking met anderen. Want vergelijken, dat is heel makkelijk online. Ze willen graag zoveel likes, of meer reacties op een post dan iemand anders.

> *And there's also a lot of pressure on the internet. Like you have to go on stage, you have to be that, you have to be someone else. And I was like ... my anxiety was really bad.*

> *Ik had wel momenten, dus bijvoorbeeld, ik had een tweede video geplaatst die dan minder likes of reacties had gekregen dan de eerste en dan begint de onzekerheid te komen: doe ik het eigenlijk goed, of moet ik iets anders doen? En ook uzelf vergelijken met anderen. Mensen die dan meer volgers hebben en bijvoorbeeld hetzelfde doen, maar die hebben dan meer likes en meer interacties en al die dinges. Dan ga je zelf onzeker worden.*

> *En dan geeft 't ook wel druk op mensen [n.v.d.r. om veel likes op Instagram te halen]. Ook het feit dat je gewoon, als je de hele tijd scrolt, dan zie je de hele tijd andere mensen, je vergelijkt je met hun en wordt de druk groter.*

Hiermee hangt ook de druk van perfecte beelden samen. Jongeren beseffen wel dat beelden online niet per se realistisch zijn, maar ze spiegelen zich er toch aan. Die perfecte beelden worden geliket en gebruikt als vergelijkingspunt.

> *Ja, Instagram, daar is wel zo'n druk van. Ik zie constant foto's en berichten. Ik weet dat het nep is, maar alsnog wordt het geliket door heel veel mensen en mensen vinden dat leuk, terwijl ik denk: dit is niet echt.*

> *De standaard die ze daar laten zien, bijvoorbeeld op Instagram, van schoonheid. Da's ook echt heel ... Dat heeft heel veel invloed op jongeren. Ze zien dan modellen van Instagram en dan gaan jongere meisjes ook zo willen eruitzien omdat het standaard is van schoonheid. Dus die druk zit ook echt wel op de jongeren.*

Uiteraard hoorden we ook veel jongeren die zeiden dat ze online geen stress of druk ervaren. Die online wereld? Die is er voor ontspanning.

> *Hm, niks eigenlijk, ik ken niks van stress. Meestal is dat gewoon om te ontspannen.*

Als we kijken naar de onderwijsvorm en dat koppelen aan de vraag of sociale media jongeren stress geven, zien we dat jongeren uit het kso veel vaker stress ervaren dan jongeren uit aso, tso en bso.

			Sociale media geven mij stress		
			regelmatig	heel vaak	Total
Wat volg je op school?	Kso	Count	6	8	
		%	10.9%	14.5%	25.4%
	Aso	Count	53	36	
		%	10.1%	6.9%	17.0%
	Tso	Count	14	6	
		%	9.9%	4.3%	14.2%
	Bso	Count	7	13	
		%	4.2%	7.9%	12.1%

ONLINE FRUSTRATIES EN COPINGMECHANISMEN

We vroegen aan de jongeren of ze bepaalde situaties vervelend vinden online. Ze konden antwoorden met 'ja', 'nee' of 'heb ik nog niet meegemaakt'. Hier geven we alle ja's weer.

		Count	Column N %
dat iemand niet antwoordt terwijl ik kan zien dat die het toch gelezen heeft	Ja	714	83.6%
als ik afgeleid word door mijn smartphone wanneer ik met iets anders bezig ben	Ja	612	71.7%
dat iemand mij onder druk zet om te antwoorden (bv. je contacteren via een andere app, vraagtekens terugsturen, de vraag nog eens sturen)	Ja	426	49.9%
als ik veel meldingen krijg op mijn smartphone	Ja	424	49.6%
als ik online zie dat vrienden hebben afgesproken zonder mij	Ja	364	42.6%
als ik veel ongelezen berichten heb	Ja	310	36.3%
als ik een langdurige streak/snapreeks verlies (Snapchat)	ja	203	23.8%
als ik iets post en weinig likes krijg	ja	160	18.7%
als ik niet getagd word op een foto die vrienden gepost hebben	ja	72	8.4%

- Meisjes zeggen in vergelijking met jongens vaker dat ze de volgende dingen vervelend vinden:
  - Dat iemand niet antwoordt terwijl ze kunnen zien dat die het toch gelezen heeft
  - Dat iemand hen onder druk zet om te antwoorden
  - Dat ze langdurige streaks/snapreeksen verliezen
  - Dat ze online zien dat vrienden hebben afgesproken zonder hen
  - Dat ze veel ongelezen berichten hebben
  - Als ze iets posten en weinig likes krijgen
  - Als ze afgeleid worden door hun smartphone wanneer ze met iets anders bezig zijn
  - Als ze niet getagd worden op een foto die vrienden gepost hebben

Wat volg je op school?		aso	tso	kso	bso
als ik een langdurige streak/snapreeks verlies (Snapchat)	Count	111	35	9	48
	% ja	22.0%	25.4%	16.7%	30.8%
als ik veel meldingen krijg op mijn smartphone	Count	268	62	30	63
	% ja	53.1%	44.9%	55.6%	40.4%
als ik online zie dat vrienden hebben afgesproken zonder mij	Count	231	55	32	46
	% ja	45.7%	39.9%	59.3%	29.5%
als ik iets post en weinig likes krijg	Count	99	14	10	37
	% ja	19.6%	10.1%	18.5%	23.7%
als ik afgeleid word door mijn smartphone wanneer ik met iets anders bezig ben	Count	407	79	35	90
	% ja	80.6%	57.2%	64.8%	57.7%
als ik niet getagd word op een foto die vrienden gepost hebben	Count	53	3	3	13
	% ja	10.5%	2.2%	5.6%	8.3%

Als we kijken naar wat jongeren online vervelend vinden, zien we enkele verschillen op basis van hun opleidingsvorm.

- Jongeren die bso volgen, vinden het in vergelijking meer vervelend als ze een langdurige streak verliezen op Snapchat en als ze weinig likes krijgen op een post.
- Jongeren die aso volgen, vinden het in vergelijking meer vervelend als ze afgeleid worden door hun smartphone als ze met iets anders bezig zijn en als ze niet getagd worden op een foto die vrienden hebben gepost.
- Jongeren die kso volgen, vinden het in vergelijking meer vervelend als ze veel meldingen krijgen op hun smartphone (percentage ligt in lijn met aso) en als ze online zien dat vrienden afgesproken hebben zonder hen.

We kunnen hieruit concluderen dat jongeren die aso volgen het vooral heel vervelend vinden dat ze meldingen krijgen en afgeleid worden door hun gsm, in vergelijking met andere opleidingsvormen. Als het gaat om sociale dingen die online vervelend kunnen zijn, is er minder een lijn in te trekken op het vlak van onderwijsvorm.

49,9% van de jongeren vindt het vervelend dat iemand hen onder druk zet om te antwoorden op een bericht. Daarentegen geeft 50,9% van de jongeren aan dat ze dat zelf al eens gedaan hebben.

		Count	Column N %
Ik heb al eens iemand onder druk gezet om te antwoorden op een bericht (bv. via een andere app contacteren, vraagtekens sturen, de vraag nog eens sturen)	ja	437	50.9%

J: Ja, vooral zo ... Mensen ... Als ge kunt sturen na een tijdje, of als ik mij verveel of zo. Dan zeggen die zo van: "Ah, nu pas stuurt gij en bla bla." En dan zeggen die: "Gij deed altijd gemeen tegen mij." En dan: "Nee, ik ben nooit ... Da's nooit mijn intentie om gemeen te zijn of om u te kwetsen, maar blijkbaar wel."

I: Oké. Is dat dan makkelijk om te zeggen? "Ik bedoelde dat eigenlijk echt niet zo." Of geloven mensen je dan niet zo snel?

J: Ja, ik kan wel zeggen: "Dat was helemaal mijn bedoeling niet." Maar die kunnen zeggen van: "Ah, oké, da's niet erg." Maar ge weet niet of die u echt vergeven hebben of...

VERVELEND AAN SOCIALE MEDIA

Als we in de gesprekken verder vroegen naar wat ze als vervelend ervaren, kregen we heel uiteenlopen antwoorden.

Soms ging het over de snelheid van sociale media. Dat nieuws zich snel verspreidt. En soms krijg je nieuws het beste live te horen.

J: Wat ik niet zo leuk vond, is ... ik was op school en ik was aan het scrollen en ik zag dat mijn neef een foto had geplaatst dat de oom van mijn vader was gestorven. Dus ja, dat was ook weer niet zo leuk.

I: Dus ge komt ook echt wel nieuws uit uw familie te weten via sociale media?

J: Ja, normaal is dat ... Dat was rond de middag en normaal zeggen mijn ouders dat altijd tegen mij maar ik was aan het scrollen en dan zag ik dat, dus dat was echt een shock.

Die snelheid zie je ook in het commentaar geven. Soms wordt er te snel gereageerd en dat kan tot frustraties leiden.

J: Misschien dat mensen wel heel snel commentaar op dingen geven waar ze eigenlijk niets van afweten [...] Mensen reageren gewoon soms zomaar zonder dat ze er iets van afweten. Dan denk ik dat ze soms een beetje beter een beetje zwijgen, denk ik dan, want dan zeggen ze daar iets over dat eigenlijk totaal niet waar is.

Jongeren geven ook aan dat mensen online soms weinig mild en vergevingsgezind zijn.

> *Mensen die echt zoeken naar van: "Hé, die zegt nog maar het kleinste fout. Ik ga die aanvallen, ik ga die aanvallen ermee." Dat haat ik gewoon.*

J: Ja. Goh, hoe moet ik dat uitleggen? De mensen die dat commentaar geven op alles vind ik niet leuk. Die, ja, haatcomments geven op elk ding dat ze tegenkomen, zeg maar. Voor geen reden. Of zo bijvoorbeeld mensen dat commentaar geven op andere mensen, daar kan ik echt niet tegen. Zo ja, haat geven voor geen reden eigenlijk. Gewoon zo om hun zelf ... om andere mensen neer te halen voor niks, zeg maar. Daar kan ik echt niet tegen.

I: En wat doet dat dan met u?

J: Ik word daar boos van. Ik word daar echt heel boos van. Maar meestal merk ik dat zelf niet op omdat ik zelf zo heb van 'be the bigger person, ga gewoon verder'. Maar ik word daar wel heel boos van.

> *There was ... some of my friends. She posted a video for singing. It was on Twitter and someone ... Someone was like, "You're really ugly!" I'm like, "Do you really have to take the time to scroll all the way from her media and say you're ugly?" So I was like ... I hate how women and men treat like ... Have to bring each other down on social media, instead you can hype them up instead. It's crazy. 't Enige wat me soms wel irriteert, is zo mensen die zo voor van die dwaze onderwerpen zo heel hun mening geven online. Zo voor echt zoiets stoms dat ze hebben meegemaakt of gewoon weer zo een stom onnozel onderwerp dat niet zo'n groot probleem is, daar zo een heel probleem van maken, op Facebook of zo is dat meestal, en dan denk ik: ja goh, pff. Dan denk ik: ik heb daar toch niet zo om gevraagd om heel jouw verhaal te horen over dat onderwerp?*

J: Die racistische dingen, opmerkingen op mensen.

I: En komt ge dat vaak tegen?

J: Uhu.

I: Waar komt ge zo'n dingen eigenlijk het meeste tegen?

J: Die reactie of wat mensen posten, ja.

Een jongere voegt toe dat miscommunicaties dan ook wel heel makkelijk gebeuren. Een juiste toon overbrengen is niet evident via tekst.

J: Er was iets op Reddit, iets dat ik had gezegd. Ik weet niet meer exact wat het was, maar iemand was zo van "Dit is echt niet cool, wat bedoel je eigenlijk echt?" En dan heb ik dat wat uitgelegd, en dan was het van "Ah ja, oké'".
I: En dan was het veel zachter en milder bedoeld dan dat het geïnterpreteerd werd?
J: Ja, ik ben niet goed met tekst met een toon overbrengen. Ik lijk altijd heel gemeen.

> *Ik vind dat online, da's zo altijd een beetje oppervlakkig want ik heb geleerd dat via tekst dat je 't verkeerde kan overnemen. Dus dan begrijp je niet per se wat die persoon echt wil zeggen. Dan pak je dat verkeerd aan en kan het uitlopen tot als een ruzie dat gewoon via tekst is gebeurd. Dus dan denk ik ... terwijl je iemand voor je hebt, dan ga je meer kunnen begrijpen wat die bedoelt. Ik vind dat gewoon makkelijker, eigenlijk.*

Online kunnen ruzies soms snel uit de hand lopen.

> *We hadden gewoon ruzie en dat maakt het wel gemakkelijker om het terug op te lossen langs de ene kant maar meestal ... maar meestal kan ... maar soms kan die ruzie dan nog verder uit de hand lopen.*

Jongeren ergeren zich ook soms aan de posts van anderen.

J: Soms om te begrijpen waarom mensen zo een rare foto posten of zo of over hun vakantie begrijp ik niet waarom alle mensen dat altijd doen.
I: Wat bedoel je met een rare foto?
J: Ja gewoon over hm, mensen hun vakantie of zo of gewoon sommige mensen trekken een foto van de vloer of zo en dan posten die dat. Of gewoon van hun schoenen of zo.
I: Waarom zouden ze dat doen?
J: Dat weet ik niet. Soms is dat gewoon om aandacht te krijgen of zo meestal, soms is dat gewoon om grappig te doen of zo.
I: Vind je dat grappig?
J: Ik niet, nee, gewoon een foto van de vloer vind ik verschrikkelijk.

En ze ergeren zich ook aan de naïviteit van anderen.

> *Mensen die, als er iets online gezegd wordt, iedereen gelooft dat meteen. Zonder erbij na te denken van: "Kan dat überhaupt wel? Verwacht gij dat van die persoon?" Want, voorbeeld ... We hadden zo een sleepover bij een beste vriend, bij appartement en zo met nog andere mensen, en mijn vriendin had iets met die vriend gedaan. Ik had niks gedaan, want... Gewoon, ja, ik wou dat niet. En later werd er op die school gezegd dat ik hem had geneukt, waar helemaal niks van waar was. Niemand had zelfs met hem geneukt. [...] Zelfs mijn beste vriendin zei niet van: "Nee, da's niet waar." Allee, die zeiden gewoon van ... Die verdedigde mij niet. Die zei: "Ja, da's waar."*

REAGEREN OP ONLINE VERVELEND GEDRAG

De meeste jongeren negeren anderen als die vervelend doen. Anderen blokkeren is de tweede meest populaire actie. Slechts een minderheid zal een harde tegenreactie doen.

Als iemand online vervelend doet...

		Count	Column N %	Total %
Als iemand online vervelend doet, negeer ik die	regelmatig	268	30.2%	57.7%
	heel vaak	244	27.5%	
Als iemand online vervelend doet, blokkeer ik die	regelmatig	160	18.1%	40.8%
	heel vaak	201	22.7%	
Als iemand online vervelend doet, antwoord ik op een harde manier terug	regelmatig	94	10.6%	18.7%
	heel vaak	72	8.1%	

- Als iemand online vervelend doet, gaan meisjes in vergelijking met jongens die persoon vaker negeren of blokkeren, terwijl jongens in vergelijking met meisjes vaker op een harde manier terug antwoorden.

In de gesprekken met jongeren hoorden we naast deze strategieën ook andere mogelijkheden: er met vrienden over praten, het je gewoon niet aantrekken of zelf wraak nemen door screens te nemen (of daar toch mee te dreigen). Die jongeren vertellen ons dat ze de ander blokkeren of weggaan uit een gesprek als er een vervelende situatie is.

I: Wat doe je nu als er botte of stomme reacties komen?
J: Dan blokkeer ik die mensen. Dan kunnen die niks meer zeggen.

> *Ja, zeg maar zo, de meest recentste was zo van ja, heu, zeg zo hoeren dit dan, jullie dragen sexy kleren gewoon omdat de jongen jou moet zien, dan denk ik van: ik kleed mij gewoon voor mijn eigen, wat ik zelf mooi vind. Ik kleed mij niet voor een jongen. [...] Daarom is dat ook dat ik meeste jongens verwijder omdat als die zoiets plaatsen, dan, dat maakt mij echt boos. Ik wil dat niet zien, dat moet gewoon weg. Snapte?*

> *Ik heb hem gewoon geblokkeerd. Ik heb hem gezegd: "Waarom zit gij dat tegen mijn vriendje te zeggen?" Hij zegt ineens van dingen over mijn geloof, dingen over mijn afkomst... Dat ik denk van: "what the fuck ..."*

> *Ja, de laatste keer dat ik werd gekwetst, ik weet het niet meer, want ik neem alles voor de grap. Want als iemand mij echt probeert te kwetsen, dan boeit mij dat echt ni, want ja, dan block ik die persoon of ga ik gewoon weg van die chat.*

> *Ik had laatst nog zo'n groep waar ik eruit ben gegaan. Mensen waren een aantal mensen aan het betrekken die er niks mee te maken hadden en waren aan het bespringen op één persoon. En dat vond ik erg, dus ben ik er gelijk uit gegaan.*

Jongeren kunnen op een moment dat ze iets vervelend vinden er bewust voor kiezen om (al dan niet) te reageren. Dat kan op een rustige manier, maar ook fel.

> *Ik heb wel al eens gereageerd onder een dinge, een reactie van iemand die ik niet kende. Dat was in de tijd van Vlaams Belang en zo. Dan was er iemand echt een racistische opmerking aan het maken en ik vond echt van: "Oké, stop, da's kinderachtig." Ik wou die persoon op z'n plek zetten, dus had ik gereageerd. [...] Ik voel me er eigenlijk een klein beetje goed bij, omdat ... ik kreeg echt veel steun van mensen die ik niet kende.*

> *Ik had ruzie en in plaats dat ik, zeg maar, dat heb opgelost in het echte leven, heb ik gewoon via Instagram beginnen schelden en zo. Dat vind ik dat ik dat niet had moeten doen, gewoon. Ik had moeten praten.*

> *Meestal ik probeer ik, ik kijk of iemand daar al iets heeft over gezegd. Als dat zo is, dan probeer ik er een beetje uit te blijven, want anders wordt dat weer een beetje te veel voor die persoon. Dan gaat die echt hard aanvallen. Lijk een rat in de val. En als daar nog niks over is gezegd, dan probeer ik gewoon rustig wat te zeggen.*

Met vrienden praten over een vervelende gebeurtenis online is ook een optie.

> *Meestal ga ik gewoon zo tegen mijn vrienden of zo erover praten, zo ranten, zeg maar.*

Een andere optie is om je voor te bereiden om eventueel wraak te nemen, door screenshots te nemen.

J: Allee, als ik wraak wil nemen, ga ik dat wel screenen, maar op een manier dat hij dat niet kan zien.
I: Hoe is dat dan?
J: Bijvoorbeeld, ge kunt gewoon een app downloaden waarmee ge screens kunt nemen zonder dat die dat ziet. Ik zeg dan zo: "Ik ga dat plaatsen als gij nog zo doet." Maar ik doe dat niet. Want, snapt ge? Ik heb dat zelf meegemaakt, dus ik ga dat ook niet iemand aandoen. Ik wil gewoon dat die een beetje schrik heeft en het zo rustig gaat aan doen.

Er zijn, ten slotte, ook jongeren die niks doen als ze online iets vervelend vinden.

> *Wat mensen doen kunt ge niet echt beïnvloeden. Bijvoorbeeld, stel dat iemand zegt: "Ik ga vandaag online en ineens beginnen mensen uit te schelden." Ge kunt daar niet echt iets aan doen, want ja, je kunt dan misschien zijn account verwijderen maar hij kan gewoon een nieuwe maken. Het is niet echt dat je daar iets aan kan veranderen. Het is gewoon ... de mensen moeten veranderen, zeg maar. Het is niet echt online en social media z'n schuld dat mensen zo zijn.*

WAT JONGEREN WILLEN VERANDEREN AAN SOCIALE MEDIA

We vroegen jongeren ook of ze iets zouden willen veranderen aan sociale media. En zo ja, wat dat dan zou zijn.
Naast haatspraak zouden jongeren onder andere ook de likes willen elimineren, de 'fakeheid' van sociale media willen aanpakken en ook meer controle willen over hun privacy.

Deze jongeren vertelden ons over online haatspraak of grove reacties.

I: Wat zou jij willen dat jongeren anders deden op sociale media?
J: Niet meer zo'n stomme reacties geven of zo. Of dat die dan naar uw account gaan en dan zetten die zo allemaal botte reacties en ja, dat is het zowat.

> *Gewoon die mensen die elkaar voor geen reden, zeg maar, naar een post gaan van iemand en slechte comments zetten, zeg maar. Er is geen reden.*

J: Gewoon minder haat, dat heb ik gemerkt, mensen haten nog meer online op elkaar dan in het echt, mensen gaan in 't echt zo misschien beetje schijnheilig doen en zo lief doen tegen je en zo, maar op z'n minst, ze schelden je niet echt zo uit of zoiets, want dat kan iemand zijn dag echt verpesten als iemand zo voor geen reden of zo tegen je begint te roepen of als je iets fout doet. [...]
I: En hoe zou je dat best doen?
J: Dat is zo, dat is echt iets van de persoon zelf, persoonlijk kiezen om haat op andere mensen te doen, dus je kunt niet echt iets specifiek doen aan de online wereld zelf, het is de fout aan de mensen zelf [...]

Een andere jongere vertelde ons dat die graag de likes zou willen weghalen van sociale media, zodat mensen er minder op gefocust zijn.

> *Zo die likes en dislikes. Ge kunt dat gewoon weg doen, zeg maar. Dan gaan mensen minder geobsedeerd zijn met de likes, zeg maar.*

Fake accounts, fake volgers kopen, het is iets wat volgens jongeren online gebeurt. En dat vinden ze niet oké.

I: Stel, je bent de baas van alle sociale media, wat zou je veranderen?
J: Ik zou een programma maken tegen fake accounts.

> *Wat zou ik willen veranderen? Ik zou alle zo fake volgers, zo celebrities die volgers kopen, ik zou dat allemaal verwijderen. Zodat zo mensen zo zien van: zoveel volgers hebben die echt. Ik zou zo alles realistisch maken en niets zo fake. Zo ja.*

Wat ook in lijn ligt met het tegengaan van fakeheid is het feit dat jongeren zich ergeren aan de perfecte levens en lijven die online te zien zijn. Dat zouden ze liever anders zien.

> *Dat al je foto's perfect moeten zijn om dan veel mensen aan te trekken of zo'n dinges. Dat je, ja, bepaalde regels moeten volgen om zodat iedereen jou kan accepteren.*

> *Ik denk toch wel die editen van foto's want soms zie je personen en dan denk je: oh die is zo mooi! Maar dan als gij die in het echt ziet, denk je: iets klopt niet. Dat moeten ze wegdoen, vind ik. Zo dat mensen hun foto's kunnen bewerken, dat wel, maar voor de rest niet echt.*

> *Er moet meer werkelijkheid zijn online. Niet mensen die al op hun 18 een villa hebben, alles. Mensen in Amerika die villa's kopen op hun 18, da's zo... Dat komt de hele tijd dat gij denkt dat dat normaal is. Dan denk ik van: sorry, maar ik denk dat ik op mijn 25e nog steeds niet alleen ga wonen, denk ik.*

Controle hebben over wat er (nog) online staat over jou, dat zouden jongeren beter vinden.

J: Meer controle hebben, denk ik. Over wat er allemaal gebeurt. Voor de rest niks, eigenlijk.
I: Wat bedoelt ge met 'meer controle hebben over wat er gebeurt'?
J: 'k Weet niet. Dus bijvoorbeeld ... Ooit, als ge een foto plaatst op sociale media, gij kunt dat nooit meer wegkrijgen. Ik vind dat, als ge een foto plaatst en dat weg wilt, dat dat gewoon volledig weg kan gaan, bijvoorbeeld. Zoiets.

> *Misschien dat dat iets meer privé is. Bijvoorbeeld, bij Snapchat is dat nu als ge een screenshot neemt, kan je ook zien of iemand dat heeft gescreenshot. Bij Instagram is dat niet. Bij Snapchat wel en dat vind ik eigenlijk wel beter.*

> *Hm, ja ik zou niet echt misschien iets willen veranderen aan sociale media maar eerder aan de mensen die ermee omgaan, dat die er iets bewuster mee omgaan omdat die soms zo dingen doorsturen of zo naar elkaar [...]*

Iets veranderen aan sociale media? Nee, niet nodig, volgens deze jongere.

J: Niets eigenlijk. Alles is leuk voor mij.
I: Alleen maar goeie kanten?
J: Ja.

PRATEN OVER SOCIALE MEDIA

Jongeren praatten vlot over sociale media in de interviews. Maar we vroegen hen ook in hoeverre dat ze daar met andere mensen over praten. Worden er met vrienden ook gesprekken gevoerd over wat er online gebeurt? Zijn ze er ook transparant over naar hun ouders toe?

MET VRIENDEN

Wat betreft praten met vrienden over sociale media is er volgens sommige jongeren een verschil tussen praten over serieuze dingen of over grappige dingen die gebeurd zijn. Sommige jongeren leven met het adagium: 'What happens online, stays online.' Anderen pakken sommige onderwerpen mee naar de offline wereld.

I: Heb je andere gesprekken online, via welk kanaal dan ook, dan offline met je vrienden?
J: Ja, als we iets online bespreken, dan hangt het er ook van af wat, maar meestal als je iets online zegt, zit je daar de volgende dag niet over te praten.
I: Echt? En hoe komt dat dan?
J: Het is eerder zo dat wat online blijft, blijft online. Maar behalve als het een serieus onderwerp is met je vriendin, daar kan je wel verder over praten, maar op zich wordt er niet veel gepraat over wat er online gebeurt.

> *Over serieuze onderwerpen kan je er wel verder over praten de dag erna met je vrienden in het echt, maar bijvoorbeeld als iemand mij een meme heeft gestuurd gisteren, ga ik er niet naartoe of er verder over praten.*

Als er grappige dingen gepost of gezegd worden online praten sommige jongeren daar offline over met elkaar.

I: Praat je soms met je vrienden over sociale media? Niet via social media?
J: Soms wel ja, maar niet echt. Gewoon af en toe.
I: Ja en over wat gaat dat dan?
J: Over mensen die zoiets doen dat ... TikToks die zo helemaal cringe zijn. Gewoon dingen die echt lachwekkend zijn om naar te kijken. We lachen hen eigenlijk een beetje uit.

> *Als er iets gebeurt online, dat vonden we echt grappig, meestal gaat die grap dan ook mee naar het echt en blijven we die grap maken.*

Of als ze iets tegenkomen online waarvan ze denken dat anderen het interessant kunnen vinden.

> *Goh, soms wel, ja. Soms praten wij daar wel over maar het is niet dat dat alles is waar wij over praten. Maar als wij zoiets tegenkomen wat ons doet denken aan de andere of wat wij denken dat die andere ook interessant gaat vinden, dan zeggen we dat wel tegen elkaar.*

Hot topics en actuele thema's worden offline ook besproken.

> *We praten dan vooral wat we hebben gezien dan. Zo van nieuws of hot topics.*

> *Bijvoorbeeld dat Trump coronavirus had, dat wordt wel gedeeld hier op school. Ja, zulke dingen gewoon.*

Als er online iemand iets zegt wat echt niet kan, kan je er offline ook bij vrienden voor terecht.

> *Meestal ga ik gewoon zo tegen mijn vrienden of zo erover praten, zo ranten zeg maar. [...] Gewoon zo dat je een keer echt zo alles, dat je je woede er zo uithaalt, zeg maar. Dat je echt zo aan het roepen bent van: "Ja, en dit en dit en dit!" Zo dat.*

Vrienden aanspreken over wat ze online deelden, kan soms ook. Of bevragen of je al dan niet iets zou delen/posten.

> *Als ik zo post, als ik iets ga doen of zo, dan wordt er wel over gepraat van: "Ah dat is keitof!" Of zo. Over iets dat ik heb meegemaakt en dat ze me erop aanspreken van: "Oh my god, wat heb jij nu weer gedaan?!" Of zo.*

J: Soms is dat wel zo lastige keuze om tussen uw profielfoto te kiezen. Dus dan vraag ik gewoon vaak aan mijn vriend van: "Ja, welke zou jij kiezen als gij mij zou zijn?"
I: En aan wie vraag jij dat dan?
J: Als ik met iemand ben in 't echt, dan aan die persoon. Of als 't zo echt zo laat is, dan vraag ik dat aan mijn beste vriend. [...] Die zijn expres heel kritisch.

MET OUDERS/VOOGD

Met je ouders of andere volwassenen over sociale media praten? Nee hoor, zij weten er toch niks van, volgens deze jongere.

> *Ik denk onderling onder elkaar, maar niet zo met leerkrachten of volwassenen. [...] De meeste volwassenen kennen er niks van of snappen er niks van. Dus da's makkelijker om erover te praten met mensen die daar wel ervan weten, ja.*

Slechts 17,2% van de bevraagde jongeren geeft aan regelmatig of heel vaak met hun ouders of voogd te praten over hun socialemediagebruik.

		Count	Column N %	Total %
Ik praat met mijn ouder(s)/voogd over wat ik doe online	regelmatig	106	12.0%	17.2%
	heel vaak	46	5.2%	

- 21,0% van de meisjes praat regelmatig/heel vaak met hun ouder(s)/voogd over wat ze online doen, tegenover 10,1% van de jongens.

In de gesprekken horen we uiteenlopende meningen. Sommigen houden de online wereld graag zo ver mogelijk weg van hun ouders. Anderen checken ook dingen af met hun ouders of hebben gesprekken over wat correct online sociaal gedrag is.
Sommige jongeren hebben nog nooit met ouders of volwassenen gepraat over hun socialemediagebruik.

J: Meestal praat ik niet met volwassenen over online dingen.
I: Zou ge dat wel willen?
J: Ik denk dat ni. Ik heb nog nooit met een volwassene gepraat over online, eigenlijk.
I: Hoe komt da?
J: Soms is ... Dat boeit me ook niet veel soms wat die ervan vinden, eigenlijk.

I: Wat weten uw ouders over uw online gedrag?
J: Niks. Die gaan dat ook nooit begrijpen. Mijn vader zou dat nooit begrijpen. Mijn moeder wel, maar mijn vader niet.
I: Waarom denkt ge dat uw moeder dat wel zou begrijpen en uw vader niet?
J: Omdat mijn moeder meer bezig is met internet en online en mijn vader helemaal niet.
I: Zijn er bepaalde regels bij u thuis over uw online gedrag?
J: Nee. Niks.
I: Wat zou gij willen dat uw kind niet doet wat ge nu wel ziet gebeuren bij jongeren? Online.
J: Wat zou ik willen dat mijn kind niet doet, wat ik andere jongeren wel zie doen? Gewoon nadenken voor die iets gaan doen. Ik zou hem gewoon goed opvoeden, dus ik heb daar geen stress over.

Voor sommigen jongeren is het dan weer fijn om te weten dat ouders geïnteresseerd zijn in hun leven, ook hun online leven.

I: En ge vindt dat fijn dat die dat inderdaad allemaal kan zien en kan volgen?
J: Ja, ik vind dat heel fijn dat zij luistert naar wat er gebeurt op school, hoe het met mij gaat. En dat ze ook blijft bij mijn social media-account heeft. Want heel veel meisjes vinden, allee ja, die ouders die weten dat niet. Ik ben daar echt wel oké mee. Ik vind dat raar dat de ouders dat niet weten of niet akkoord mee gaan of zo. Ik vind dat echt raar.
I: Waarom vind je dat raar?
J: Omdat, ik vind persoonlijk, allee ja, de connectie met jouw moeder, die moet gewoon alles over u weten. Echt alles. Mijn moeder weet ook echt alles.

Sommige jongeren checken content ook eerst af bij hun ouders.

I: En heeft je mama ooit al eens commentaar gegeven op iets wat dat ge dan online had gedaan?
J: Neen, want ik laat eerst altijd zien van: "Mag ik dat doen?"
I: Echt? Dus jullie denken daar wel echt samen over na, van: is dat wel oké om te delen?
J: Als dat van haar mag, dan doe ik dat. Maar als zij er wel over twijfelt, dan hoef ik dat niet te doen...

Sommige ouders verbieden bepaalde socialemedia-applicaties of bepaald online gedrag.

> *Snapchat, dat mag ik niet van mijn ouders, zij vinden dat ik niet moet overdrijven en zo want ... en soms is dat ook niet goed voor mensen dat u haten of zo en die misschien slechte dingen sturen en op Instagram weet ge zeker dat ge die kunt blokkeren.*

I: Zijn er bij u thuis afspraken of regels over wat dat gij online wel of niet moogt doen of hoe vaak gij online moogt of ...
J: Nee, soms wel, soms ni. Soms zijn die daar echt serieus op, soms vergeten die dat, laten dat zo.
I: En als ze daar echt streng op zijn, wat doen ze dan?
J: Dan zeggen ze: "Dit mag jij ni." Bij mij hoeft dat ni, maar da's alleen voor de kleintjes. Ik weet wat ik niet en wel mag kijken, die nog ni.

J: Ja ja, die weten ongeveer wat ik doe. Die weten dat ik game, dat ik met mensen praat die ik niet echt ken, dus die weten dat. Oké, er is een risico dat die persoon zeg maar catfisht. Da's zo'n oude man van 30 of 40 jaar. Ja, die weten da. Die weten dat ik, zeg maar, niet domme dinges ga doen, niet mijn gegevens ga doorgeven naar mensen die ik niet ken.
I: Ja, ze vertrouwen u daar wel in, of wordt er thuis wel veel over gepraat?
J: Nee niet echt. In het begin zei mijn moeder gewoon: "Gij ga deze dinges niet doen en als ik merk dat jij dat niet doet, dan laat ik u gewoon doen wat jij wilt." Ze vertrouwt mij.

Ouders volgen ook weleens de socialemedia-accounts van hun kinderen op. Sommige jongeren geven alleen toegang op een openbare account en hebben nog een geheime account waar ze andere dingen posten.

J: Mijn ouders en zo, die weten ook wat ik allemaal doe daarop en da's, ja, da's zo ... Bijvoorbeeld, mijn moeder heeft ook Snapchat en dan weet ... Dus zij ziet ook alles wat ik plaats, wat ik doe ... Ook Instagram. Ze ziet alles.
I: En da's oké voor u?
J: Euh, meestal pas ik haar ook wel aan ...
I: Ah echt? Ah, ge hebt een aangepaste ...
J: Ja.
I: Echt? En weet ze dat?
J: Nee.

Andere jongeren zijn dan weer blij dat hun ouders op bepaalde socialemediaplatformen niet aanwezig zijn.

> *Mijn ouders zijn daar heel slecht in dus ik ben daar wel blij in. Want als ze dan bijvoorbeeld op Instagram zijn en op mijn foto's reageren, wordt het ongemakkelijk voor mij. Ik vind het gewoon raar want ik ben het niet gewoon. Normaal houden ze zich dan bezig met Facebook, verder niets. Dus ja.*

Er worden ook bepaalde restricties gegeven wat betreft het delen van bepaalde inhoud.

J: Mijn vader controleert mij wel.
I: En wat vind je ervan?
J: Ik vind dat eigenlijk niet zo erg, die is gewoon bezorgd over wat ik ga doen en zo. [...] Hij heeft niet graag dat ik iets over familie of zo post en zo, maar dan doe ik dat ook niet.
I: Zou je dat zelf ook willen soms, of niet?
J: Soms wilt ge dat echt zo graag maar dan doet ge dat niet omdat ge weet dat dat niet mag of zo en als ge dat doet, dan wordt dat ineens afgepakt dus.

Andere jongeren vinden het een prima idee dat ouders de sociale media van hun kinderen controleren, zolang het die van hen niet is.

I: En vindt ge dat volwassenen meer op de hoogte van moeten zijn van wat er op social media gebeurt met hun kinderen of juist dat het goed is zoals het is?
J: Dat ze weten wat er is, dat ze hun kind kunnen helpen en zo.
I: Dus als uw ouders mee uw Snapchat zouden controleren, zou dat dan oké zijn?
J: Nee, dat is anders.
I: Hoezo?
J: Nee, ik bedoel met kinderen die zo worden geplaagd en zo, wil ik echt dat die ouders dat weten. Maar mijn ouders mijn DM's laten zien, nee.
[...]

Jongeren zijn zich ervan bewust dat ze misschien wel een andere kant tonen online dan offline. Die delen met hun ouders is dan misschien ook wel wat spannend of raar.

J: Ik denk dat dat een kant gewoon is van mij dat ze niet echt goed kennen.
I: En dat ge ook liever hebt dat ze die niet kennen.
J: Nee, misschien later, maar nu niet.

I.: Wat zou ge ervan vinden moesten uw mama en uw papa u toevoegen en volgen?
J: Dat is een beetje schaamtelijk maar ik accepteer dat wel.
I.: Waarom is dat schaamtelijk?
J: Dat is gewoon raar dat die zien hoe je eigenlijk op sociale media bent en zo. En als ik een foto plaats: "X. Waarom heb je die foto geplaatst, waarom was dat? Wanneer was dat?" Dus dat is een beetje raar.

I: Zijn er jongeren van wie er ouders op hun privé account kunnen of niet?
J: Nee, dat zou echt heel raar zijn. Ma echt heel raar. Mijn vader heeft, 'k weet niet, een maand geleden of zo mijn privé account gevonden maar die mag daar niet op want die ziet mij dan roken, bijvoorbeeld.

Of de feedback van ouders op de inhoud van online posts nu effectief een impact heeft, is niet altijd duidelijk.

J: Mijn moeder volgt mij op Instagram, die is bevriend met mij op Facebook. Dat doet die zodat die ook kan zien wat ik allemaal doe, eigenlijk. Dat ik ook niet verkeerde dingen ga plaatsen.
I: Pas je je gedrag daarop aan, op het feit dat je mama meekijkt?
J: Soms boeit mij dat eigenlijk niet echt. Soms eigenlijk wel, dan denk ik: dat is misschien wat grof. En dan vraagt mijn moeder: 'Waarom zeg je dat?" En dan zeg ik: "Dat is gewoon een foto." En dan begrijpt die dat.

J: Dan zeggen mijn ouders wel: "Stop eens met ruziemaken." En dan roep ik altijd terug: "Ik maak geen ruzie!" Ik was wel eens met veel kinderen aan het spelen, [...] en ik was dood gegaan en ik was commentaar aan het geven op de andere, want soms doe ik dat, en mijn moeder riep van: "Roep niet zo!" En ik zel: "Ik ben commentaar aan het geven!" En iedereen ging stuk.
I: En snapt je moeder dat dan?
J: Nee, die snapt dat niet. Dan denkt die nog steeds dat ik aan het roepen ben, maar dan praat ik gewoon luid.

Volgens sommige jongeren zouden volwassenen toch ook wel best schrikken van het socialemediagedrag van hun kinderen.

I: Waar zouden uw ouders echt van verschieten als ze u toch echt zouden mogen volgen 24 uur?
J: Ik denk dat ik met zoveel meisjes stuur. Ik stuur echt met overdreven veel meisjes.

I: Ge zegt overdreven. Waarom overdreven?
J: Omdat dat soms zo echt 20 meisjes zijn. En ja, ik vind dat soms zelf raar omdat ja, ik ben pas, 'k weet niet, sinds dit nieuwjaar, dit jaar, dit schooljaar, pas zoveel beginnen sturen met meisjes.

WAT WETEN VOLWASSENEN NIET OVER SOCIALEMEDIAGEBRUIK?

We stelden de jongeren die we interviewden de vraag wat volwassenen volgens hen niet weten over de online wereld van jongeren. Daar kwamen heel wat verschillende antwoorden uit.

DEPRESSIE EN ONLINE HULP

Jongeren beschreven dat leeftijdsgenoten online uiten dat ze *sad* of depressief zijn. Er wordt soms wat lacherig over gedaan, maar andere jongeren nemen dat wel serieus.

J: Heel veel jongeren tegenwoordig, heel veel jongeren zijn zo echt zo 'sad' en depressief precies en ik weet niet dat dat komt door sociale media, maar ik merk dat wel dat iedereen zo is van, dat iedereen zo precies depressief is of zo. En dat is wel iets dat volwassenen niet begrijpen, denk ik. Want die meestal ... meestal zijn die zo gewoon van: "Je bent een jongere en dat is een fase en dat gaat wel over" en zo. Die begrijpen niet dat zo mental illness echt zo een ding is bij jongeren, dat echt veel jongeren dat nu hebben.
I: Hoe merk je dat online dat veel jongeren daar mee strugglen?
J: De dingen dat wij tweeten, dingen dat ze posten. Zo sad quotes of zo. Of zo retweets van ja, gewoon zo sad dingen dat die tweeten of retweeten. Iedereen heeft dat hier precies wel als veel mensen dat liken of retweeten. Is iedereen hier ziek of zo? Ja, zo van die dingen vooral.
I: Hoe wordt daar dan bij jongeren onderling op gereageerd?
J: Sommigen zijn dan zo van, de meeste zijn dan van 'same' of 'me too' en anderen zijn er dan die supporten. Van 'komt wel goed' en zo. Vooral dat van 'komt wel goed' en 'je moet er niet te veel over nadenken'. Echt steun dat erop wordt gecomment zo.

I: Als leerkrachten of iemand van uw ouders zouden zien wat jij allemaal doet, waar zouden die dan van schrikken? Of wat denk je dat die totaal niet verwacht zouden hebben dat je doet?
J: Ik denk het aantal van depressieve mensen dat er op sociale media zitten [lacht]. Van jongeren dan toch.

Naast de vele signalen dat jongeren zich niet goed in hun vel voelen die online te zien zijn, zijn er ook online hulpkanalen. Van die hulp weten volwassenen volgens de jongeren niks af.

> *Ik denk dat dat dingen zijn zoals hulpgroepen. Dat volwassenen niet weten dat jongeren die hulpgroep nodig hebben en meestal omdat hun ouders dat niet willen of zo. Dat je online een hulpgroep gaat vinden.*

GAMING

Een heel grote frustratie van jongeren: volwassenen snappen niet dat je online games niet op pauze kan zetten als het eten klaar is.

> *Dat je online games niet kunt pauzeren.*

NEGATIVITEIT/POSITIVITEIT

We kregen tegenovergestelde dingen te horen. Een jongere vertelde dat volwassenen niet weten dat er zoveel negativiteit is online, een andere jongere vertelt ons dan weer dat jongeren meestal positief proberen te zijn en ze voornamelijk grapjes maken om beter te kunnen omgaan met serieuze dingen.

> *Hoe erg dat mensen zijn op sociale media, want die lachen gewoon iedereen uit en zo. Altijd negatief in alles. Zo'n dinges bijvoorbeeld.*

> *Dat wij meestal toch wel positief proberen te zijn. Of dingen die belangrijk zijn voor ons laten weten. En dat het echt, als het lijkt alsof we een grapje maken, dat het serieuze dinges, dan is dat een manier om ervoor te zorgen dat we daar beter mee om kunnen gaan.*

GRAPJES

Jongeren maken online ook veel grapjes, soms zelfs over hun ouders. Daar weten hun ouders dan natuurlijk niks van.

> *Ze maken soms ook sketchen over hun ouders. Zo van die grapjes van "mijn vader was er nooit". Die maken daar ook echt zo grapjes van. En ook zo dat ze, uhm, allee, in het algemeen dat ze grapjes maken over hun ouders.*

> *Goh, wat weten die niet? Misschien zo bepaalde memes of grapjes. Zo vooral, ja, zo jongerentaal. Zo'n woorden dat wij gebruiken.*

DRUGS

Dat jongeren drugs gebruiken en/of verkopen, dat delen ze soms ook online.

J: Veel jongeren hebben veel privéverhalen en daar zetten die echt zo zelfs drugs op en zo.
I: Dat zij dat doen of dat ze dat verkopen of gekocht hebben of ...?
J: Dat ze dat doen. En ook gekocht hebben soms. Ze laten zien hoeveel ze hebben maar ze zetten daar niks bij. Ze zetten daar gewoon die foto, klaar.

GENDERIDENTITEIT, SEKSUALITEIT, SEXTING

Sommige jongeren verbergen in het echte leven dat ze bijvoorbeeld trans zijn, volgens een jongere.

> *Ik denk dat er heel veel jongeren zijn die, bijvoorbeeld jongeren die trans zijn, of die dat proberen te verbergen voor hun ouders, [...] maar ook om zichzelf wat meer te kunnen zijn. Ik denk dat dat de grootste dinges zijn die ze verbergen vaak.*

Ook sexting en seksueel getinte taal gebruiken is iets waarvan veel jongeren denken dat volwassenen niet op de hoogte zijn.

> *Ik denk misschien over bijvoorbeeld sexting en zo, en hm, dat dat misschien en al van die dingen en zo van die stomme dingen sturen of dat mensen die naar porno of zo kijken, dat misschien wel meer gebeurt dan anders. Ik ken heel veel mensen, eigenlijk, meer van de jongens dan, als ik eerlijk ben, die naar zulke dingen kijken of doen of zo, en dat de mensen vaak niet weten dat dat zoveel gebeurt.*

J: Ik denk dat volwassenen dat niet weten. Dat misschien uw dochter een naaktfoto heeft gestuurd naar iemand in vertrouwen en die persoon heeft dat gewoon rond laten draaien. En vaak weten die ouders dat gewoon echt niet.
I: Vindt ge dat volwassenen daar iets moeten aan doen of rond doen?
J: Ik denk dat ... volwassenen kunnen er niets aan doen, denk ik. Gewoon hun kind waarschijnlijk gewoon aanspreken, maar ik denk niet dat dat gaat veranderen.

J: Volgens mij weten volwassenen echt niet hoe close dat sommige mensen wel kunnen zijn. Zo bijvoorbeeld hoe vrienden die zo heel vaak flirten met elkaar. Dat die zoiets hebben van: "Wat doen die nu?" Maar dat dat eigenlijk gewoon voor de grap is en zo. En dat ze dat zo doen voor te lachen en zo.
I: Hoe gebeurt dat dan?
J: Elkaar zo aanleiden zo. Gewoon zo foto's naar elkaar sturen met zo hartjes en zo. You look so sexy en zo. Echt zo flirten met elkaar. Dat dat dan niet zo echt flirten is, maar gewoon vrienden die dat dan doen met elkaar en zo.

> *Maybe how they talk on social media because they would use, like, inappropriate language. For me, I curse and my parents know that. But if you go on Twitter. Like 17-, 18-, 19-year-olds talking; it's like mainly sexual things. I was like, "Holy shit, wow!"*

Een andere jongere zei dat die denkt dat volwassenen dat wel weten.

> *Die weten wel, denk ik, meer dan wij denken dat ze niet weten. Ik denk wel dat die weten dat er overal naaktfoto's zijn. Of ik denk dat die wel weten da, dat we chatten met veel meisjes bijvoorbeeld.*

BEÏNVLOEDING DOOR SOCIALE MEDIA

Jongeren vertellen dat hun ouders en volwassenen denken dat ze snel beïnvloed zijn door wat ze online zien. Dat is helemaal niet zo, volgens hen.

> *Die denken ook dat als ik Kim Kardashian zie, dat ik ook zo ga willen zijn. Terwijl dat ik denk van: ik hoef niet zo'n kont te hebben en ... een heel perfect gezicht en zo. Nee.*

> *Dat niet alles zo verkeerd lijkt ... Dat is niet zo, dat is niet per se zo. Mensen gaan niet zo snel beïnvloed geraken. Ge moet u niet zo veel zorgen maken, tenzij dat ik in 't echt gepest word of zo. Allee, dan misschien wel. Gewoon, niet te snel conclusies trekken.*

RESULTATEN DEEL 2: ONLINE VERSUS OFFLINE

In dit deel van de resultaten behandelen we alle antwoorden op de onderzoeksvraag "Wat is bij Antwerpse jongeren uit de tweede en derde graad secundair onderwijs het verschil tussen hun gedrag/identiteit online en offline?". Als we spreken over significante verbanden betreft het kruisvergelijkingen met een p-waarde ≤ 0,05.

Zowel via de vragenlijst als via gesprekken met jongeren vroegen we naar gelijkenissen of verschillen wat betreft hun online en offline gedrag. We polsten voornamelijk naar hun offline versus online zelfbeeld en vriendschapsrelaties.

ONLINE/OFFLINE ZELFBEELD

JEZELF LEUK VINDEN

We stelden aan de jongeren die we interviewden de vraag welke versie van zichzelf ze het leukste vinden: de online of de offline versie. De conclusie? Jongeren weten het niet zo goed. En tussen interviewronde 1 en interviewronde 2 was het antwoord bij sommige jongeren veranderd.

I: Welke versie van jezelf vind je het leukste? Online of de offline versie?
J: De offline, de echte. Allee, echte, de online is ook echt maar de offline.
I: Waarom?
J: Omdat dat toch zo meer mezelf is. Alhoewel ... Nu ik erover denk ... De online versie is wel zo meer zelfzeker, confident. Dus misschien vind ik de online versie wel leuker. Omdat die zo meer van zichzelf naar mensen gaat sturen of zo. Om nieuwe vrienden te maken. En de offline, ik, de offline versie zou dat niet zo makkelijk doen als ik alleen ben. Toch de online versie dan.

We bekeken hoe de jongeren zichzelf scoren op twee vragen, die we bewust op een andere plek in de enquête stelden. We analyseerden die resultaten op twee manieren. Beide tabellen zijn hieronder te vinden.

33,8%	Idem
36,3%	Offline leuker dan online
30,0%	Online leuker dan offline
100,0%	

Allereerst zie je de tabel waarin in het groen de jongeren te zien zijn die de online versie van zichzelf exact dezelfde score gaven als de offline versie. De rode cijfers zijn jongeren die de offline versie van zichzelf minstens 1 punt op 10 leuker vinden dan de online versie. De cijfers in het oker zijn jongeren die de online versie van zichzelf minstens 1 punt op 10 leuker vinden dan de offline versie.

HOE LEUK VIND JE DE OFFLINE VERSIE VAN JEZELF (OP SCHOOL, THUIS, TIJDENS SPORT, ...)? GEEF EEN SCORE TUSSEN 0 (HELEMAAL NIET LEUK) EN 10 (HEEL LEUK).

		0		1		2		3		4		5		6		7		8		9		10	
		Count	Table N %	Count	Table N %	Count	Table N %	Count	Table N %	Count	Table N %	Count	Table N %	Count	Table N %	Count	Table N %	Count	Table N %	Count	Table N %	Count	Table N %
Hoe leuk vind je de online versie van jezelf? Geef een score tussen 0 (helemaal niet leuk) en 10 (heel leuk).	0	1	0,1%	1	0,1%	0	0,0%	1	0,1%	1	0,1%	0	0,0%	0	0,0%	1	0,1%	1	0,1%	0	0,0%	3	0,3%
	1	0	0,0%	1	0,1%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	0,1%	1	0,1%	1	0,1%	2	0,2%	0	0,0%	3	0,3%
	2	0	0,0%	3	0,3%	2	0,2%	1	0,1%	1	0,1%	0	0,0%	1	0,1%	2	0,2%	4	0,5%	0	0,0%	3	0,3%
	3	2	0,2%	0	0,0%	1	0,1%	3	0,3%	3	0,3%	2	0,2%	1	0,1%	6	0,7%	2	0,2%	1	0,1%	2	0,2%
	4	0	0,0%	1	0,1%	0	0,0%	2	0,2%	3	0,3%	5	0,6%	8	0,9%	5	0,6%	6	0,7%	3	0,3%	3	0,3%
	5	0	0,0%	3	0,3%	2	0,2%	4	0,5%	7	0,8%	41	4,7%	14	1,6%	22	2,5%	21	2,4%	7	0,8%	11	1,3%
	6	0	0,0%	2	0,2%	0	0,0%	5	0,6%	9	1,0%	15	1,7%	23	2,6%	25	2,9%	24	2,8%	6	0,7%	5	0,6%
	7	2	0,2%	0	0,0%	1	0,1%	4	0,5%	6	0,7%	17	2,0%	23	2,6%	73	8,4%	48	5,5%	13	1,5%	12	1,4%
	8	2	0,2%	1	0,1%	4	0,5%	6	0,7%	3	0,3%	4	0,5%	18	2,1%	32	3,7%	66	7,6%	15	1,7%	12	1,4%
	9	0	0,0%	2	0,2%	1	0,1%	2	0,2%	4	0,5%	2	0,2%	2	0,2%	9	1,0%	19	2,2%	21	2,4%	6	0,7%
	10	1	0,1%	3	0,3%	0	0,0%	1	0,1%	1	0,1%	3	0,3%	8	0,9%	7	0,8%	10	1,1%	7	0,8%	60	6,9%
			0,9%		2,0%		1,3%		3,3%		4,4%		10,3%		11,4%		21,0%		23,3%		8,4%		13,8%

In de tweede analyse namen we een bredere marge op de groene zone. In het groen zie je hier de jongeren die zichzelf maximaal één punt verschil gaven op beide vragen (hoe leuk vind je de online versus offline versie van jezelf?). De rode cijfers zijn jongeren die de offline versie van zichzelf minstens twee punten op tien leuker vinden dan de online versie. De cijfers in het oranje zijn jongeren die de online versie van zichzelf minstens twee punten op tien leuker vinden dan de offline versie.

max 1 punt verschil	
59,8%	Idem
22,7%	Offline leuker dan online
17,5%	Online leuker dan offline
100,0%	

HOE LEUK VIND JE DE OFFLINE VERSIE VAN JEZELF (OP SCHOOL, THUIS, TIJDENS SPORT, ..) ? GEEF EEN SCORE TUSSEN 0 (HELEMAAL NIET LEUK) EN 10 (HEEL LEUK).

		0		1		2		3		4		5		6		7		8		9		10	
		Count	Table N %	Count	Table N %	Count	Table N %	Count	Table N %	Count	Table N %	Count	Table N %	Count	Table N %	Count	Table N %	Count	Table N %	Count	Table N %	Count	Table N %
Hoe leuk vind je de online versie van jezelf? Geef een score tussen 0 (helemaal niet leuk) en 10 (heel leuk).	0	1	0,1%	1	0,1%	0	0,0%	1	0,1%	1	0,1%	0	0,0%	0	0,0%	1	0,1%	1	0,1%	0	0,0%	3	0,3%
	1	0	0,0%	1	0,1%	0	0,0%	0	0,0%	0	0,0%	1	0,1%	1	0,1%	1	0,1%	2	0,2%	0	0,0%	3	0,3%
	2	0	0,0%	3	0,3%	2	0,2%	1	0,1%	1	0,1%	0	0,0%	1	0,1%	2	0,2%	4	0,5%	0	0,0%	3	0,3%
	3	2	0,2%	0	0,0%	1	0,1%	3	0,3%	3	0,3%	2	0,2%	1	0,1%	6	0,7%	2	0,2%	1	0,1%	2	0,2%
	4	0	0,0%	1	0,1%	0	0,0%	2	0,2%	3	0,3%	5	0,6%	8	0,9%	5	0,6%	6	0,7%	3	0,3%	3	0,3%
	5	0	0,0%	3	0,3%	2	0,2%	4	0,5%	7	0,8%	41	4,7%	14	1,6%	22	2,5%	21	2,4%	7	0,8%	11	1,3%
	6	0	0,0%	2	0,2%	0	0,0%	5	0,6%	9	1,0%	15	1,7%	23	2,6%	25	2,9%	24	2,8%	6	0,7%	5	0,6%
	7	2	0,2%	0	0,0%	1	0,1%	4	0,5%	6	0,7%	17	2,0%	23	2,6%	73	8,4%	48	5,5%	13	1,5%	12	1,4%
	8	2	0,2%	1	0,1%	4	0,5%	6	0,7%	3	0,3%	4	0,5%	18	2,1%	32	3,7%	66	7,6%	15	1,7%	12	1,4%
	9	0	0,0%	2	0,2%	1	0,1%	2	0,2%	4	0,5%	2	0,2%	2	0,2%	9	1,0%	19	2,2%	21	2,4%	6	0,7%
	10	1	0,1%	3	0,3%	0	0,0%	1	0,1%	1	0,1%	3	0,3%	8	0,9%	7	0,8%	10	1,1%	7	0,8%	60	6,9%
			0,9%		2,0%		1,3%		3,3%		4,4%		10,3%		11,4%		21,0%		23,3%		8,4%		13,8%

	Analyse 1	Analyse 2
Groene zone (online versie ongeveer even leuk als offline versie van zichzelf)	33,8%	59,8%
Rode zone (offline versie leuker dan online versie, met minimum 1/2 punten op 10 verschil)	36,3%	22,7%
Oranje zone (online versie leuker dan offline versie, met minimum 1/2 punten op 10 verschil)	30,0%	17,5%

In analyse 1 vinden jongeren in de groene zone de online versie van zichzelf even leuk als de offline versie. In analyse 2 komen jongeren terecht in de groene zone als er tussen de scores voor de online en de offline versie van zichzelf maximaal één punt verschil zit.

Bij de rode zone is er in analyse 1 minstens één punt verschil tussen de versie online/offline. Bij analyse 2 betreft het minstens twee punten. Hetzelfde geldt voor de oranje zone, maar dan omgekeerd (online en offline omgewisseld).

Hoe dan ook, bij beide analyses blijft er een aanzienlijke groep jongeren (30,0% in analyse 1 en 17,5% in analyse 2) die de online versie van zichzelf leuker vindt dan de offline versie.

We vroegen dit niet alleen op twee verschillende momenten in de enquête, maar ook in een stelling. Daar zien we dat 19,3% van de jongeren ja of 'eerder wel' antwoordt op de stelling "ik vind wie ik online ben leuker ben dan wie ik offline ben". Dat cijfer ligt tussen onze resultaten van analyse 1 en 2 in, maar het ligt dichter bij analyse 2.

		Count	Column N %	Total %
Ik vind wie ik online ben leuker dan wie ik offline ben.	eerder wel	93	11.0%	19.3%
	ja	70	8.3%	

Jezelf al dan niet leuker vinden online dan offline hangt niet samen met leeftijd, geslacht/gender of onderwijsvorm. Wel zien we een significant verband met het aantal uur per dag dat de jongeren aangeven bezig te zijn met sociale media. Zie eerder:

- Van alle jongeren die aangeven 8 uur of meer per dag bezig te zijn met sociale media vindt 34,0% zichzelf leuker online dan offline (eerder wel/ja). Hoe minder uren ze online zijn, hoe meer dat percentage afneemt. Opvallend: in de algemene populatie is dat dus 'maar' 19,3%.

De meningen zijn dus verdeeld. Sommige jongeren vinden de offline versie leuker omdat ze dan socialer kunnen zijn. Anderen kiezen juist om die reden voor de online versie.

IK VIND WIE IK ONLINE BEN LEUKER DAN WIE IK OFFLINE BEN. * HOEVEEL UUR PER DAG BEN JE VOLGENS JOU BEZIG MET SOCIALE MEDIA (BV. MET KIJKEN OF POSTEN OP INSTAGRAM, SNAPCHAT, PRATEN TIJDENS ONLINE GAMEN,...) CROSSTABULATION

			Hoeveel uur per dag ben je volgens jou bezig met sociale media (bv. met kijken of posten op Instagram, Snapchat, praten tijdens online gamen,...)									
			Ik gebruik geen sociale media	Tussen 0 en 1 uur	Tussen 1 en 2 uur	Tussen 2 en 3 uur	Tussen 3 en 4 uur	Tussen 4 en 5 uur	Tussen 5 en 6 uur	Tussen 6 en 7 uur	Tussen 7 en 8 uur	Meer dan 8 uur
Ik vind wie ik online ben leuker dan wie ik offline ben.	nee	Count	5	26	52	58	74	58	48	22	7	18
		% within Hoeveel uur per dag ben je volgens jou bezig met sociale media (bv. met kijken of posten op Instagram, Snapchat, praten tijdens online gamen,...)	71.4%	61.9%	61.9%	46.8%	44.3%	38.7%	39.7%	36.7%	16.3%	36.0%
	eerder niet	Count	0	6	9	23	44	32	21	13	13	4
		% within Hoeveel uur per dag ben je volgens jou bezig met sociale media (bv. met kijken of posten op Instagram, Snapchat, praten tijdens online gamen,...)	0.0%	14.3%	10.7%	18.5%	26.3%	21.3%	17.4%	21.7%	30.2%	8.0%
	iets tussenin	Count	1	5	10	22	22	35	24	10	12	11
		% within Hoeveel uur per dag ben je volgens jou bezig met sociale media (bv. met kijken of posten op Instagram, Snapchat, praten tijdens online gamen,...)	14.3%	11.9%	11.9%	17.7%	13.2%	23.3%	19.8%	16.7%	27.9%	22.0%
	eerder wel	Count	0	3	7	15	16	15	15	8	7	7
		% within Hoeveel uur per dag ben je volgens jou bezig met sociale media (bv. met kijken of posten op Instagram, Snapchat, praten tijdens online gamen,...)	0.0%	7.1%	8.3%	12.1%	9.6%	10.0%	12.4%	13.3%	16.3%	14.0%
	ja	Count	1	2	6	6	11	10	13	7	4	10
		% within Hoeveel uur per dag ben je volgens jou bezig met sociale media (bv. met kijken of posten op Instagram, Snapchat, praten tijdens online gamen,...)	14.3%	4.8%	7.1%	4.8%	6.6%	6.7%	10.7%	11.7%	9.3%	20.0%
Total		Count	7	42	84	124	167	150	121	60	43	50
		% within Hoeveel uur per dag ben je volgens jou bezig met sociale media (bv. met kijken of posten op Instagram, Snapchat, praten tijdens online gamen,...)	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%	100.0%

I: Welke versie van jezelf vind je het leukste? De online versie of de offline versie?
J: Sowieso offline, omdat ik ... Ja, dan mezelf kan zijn. Ik kom blijkbaar heel kortaf over, ook zo heel droog zo van: 'Ah, oké', of: 'Ah, leuk'. Terwijl het niet zo bedoeld is om zo over te komen.

Ik zou toch wel liever gaan voor de in 't echte leven, want ik ben meer sociaal, zeg maar. Ik kan meer socialiseren met mensen en dan zien die ook meer mijn innerlijk en ik vind mijn innerlijk best zo leuk, zeg maar. Dus ja, ik denk wel in 't echte leven.

Online zo, ik durf veel meer, ik heb veel zelfvertrouwen ook dan offline. Op school ben ik een stil persoon. Iedereen weet dat ik een stil persoon ben, maar online ben ik een van de personen die het meest praat. Echt zo een groot verschil tussen offline en online bij mij. En ik weet niet waarom, dat is gewoon ja, misschien het idee dat mensen mij niet altijd kunnen zien of dat mensen mij niet kennen ook. En dan. Maar zo offline als ik mensen echt goed ken, ben ik hetzelfde, dan praat ik wat meer, dus gewoon ja. Mensen online, die kennen mij niet, en die gaan mij na die 50 minuten ook niet meer kennen waarschijnlijk. [...] Als ik zoveel zelfvertrouwen zou kunnen hebben, zeg maar, als de online mij, dat is beter dan, want ja, niemand vindt een persoon die heel stil is of niet durft te praten leuk.

JE MENING GEVEN, ZELFVERTROUWEN

		Count	Column N %	Total %
Ik durf meer mijn mening te geven online dan offline.	eerder wel	147	17.3%	34.0%
	ja	142	16.7%	
Ik heb meer zelfvertrouwen online dan offline	eerder wel	152	17.9%	31.0%
	ja	111	13.1%	

- Van alle jongeren die aangeven tussen 7 en 8 uur per dag op sociale media bezig te zijn, zegt 46,5% dat ze online meer hun mening durven te geven dan offline (eerder wel/ja). Ter vergelijking: bij jongeren die 0 tot 1 uur per dag op sociale media bezig zijn, is dat maar 19,0% (eerder wel/ja).
- Of jongeren al dan niet meer zelfvertrouwen hebben online vertoont geen significant verband met de tijd die jongeren zeggen op sociale media bezig te zijn per dag.

Ook wat betreft zelfzekerheid is het voor sommigen belangrijker om in eerste instantie offline stevig in hun schoenen te staan. Voor anderen is het daarentegen fijn om zichzelf vooral online meer zelfzeker te voelen.

I: Zijt ge zelf meer bewust bezig over uw imago of wie ge zijt online of offline?
J: Goede vraag. Eigenlijk meer offline, dat probeer ik tenminste want dat is het belangrijkste want als je offline al veel zelfzekerder bent, dan ga je 't, denk ik, makkelijker online ook zo kunnen tonen, zeg maar.
I: Dus als ge stevig in uw schoenen staat, dan is dat ook makkelijk om dat online ook te doen?
J: Ja want vaak zijn mensen offline al onzeker. Eens ze online komen, dan wordt het nog erger.

Da's zo op de gameversie, zeg maar. Sommige spelletjes, zeg maar, moet je leider hebben en meestal doe ik dat dan want ik kan dat dan beter dan de rest een beetje en dan zeg ik van: "Ja oké, jij doet dees, jij doet dees." En da's iets dat ik in het echt nooit zou durven doen, zeg maar, mensen, zeg maar, de leiding nemen. Ik zou dat nooit durven in het echt.

J: Ik ben meer zo een stille meisje die gewoon niks zegt.
I: En online is dat dan een beetje anders?
J: Ja, dan kan ik mensen sneller aanspreken als ik dat wil.

Ik voel dat ik op sociale media een beetje meer, euh, sociaal ben. [...] Ik praat meer dan, normaal in 't echte leven praat ik weinig. [...] Online ben ik meer sociaal en in de echte wereld minder. En wat ik leuk vind aan de echte wereld is: gij kunt meer echt laten zien wat gij voelt als ge praat en in sociale media gaat dat niet.

HARDER/GEMENER ZIJN

		Count	Column N %	Total %
Ik ben harder/gemener online dan offline.	eerder wel	86	10.1%	16.5%
	ja	54	6.4%	

- Van alle jongeren die aangeven tussen 7 en 8 uur per dag op sociale media bezig te zijn, zegt 32,6% dat ze online ook harder/gemener zijn dan offline (eerder wel/ja). Ter vergelijking: bij jongeren die 0 tot 1 uur per dag op sociale media bezig zijn, is dat maar 7,1% (eerder wel/ja).

Hoewel slechts een minderheid van de jongeren aangeeft online harder/gemener te zijn, horen we in de gesprekken regelmatig dat het online wel makkelijker is om assertiever of wat scherper uit te hoek te komen. Doordat mensen zich stoerder voelen, doordat er een grotere afstand is tot anderen, ze anderen minder goed kennen of om voor hen onduidelijke redenen.

Online kunt ge echt zo alles zeggen. Want dan voelen mensen zich echt zo stoer. Want ge zit zo achter uw scherm en ge hebt zo tijd om na te denken over wat je gaat zeggen. Maar als je dan zo in 't echt zo afspreekt om het uit te praten, dan kunnen die meestal niet op hun woorden komen en dan zeggen die echt zo domme dingen. En dan heb ik zoiets van: "Ja, gisteren had je het nog gemakkelijk online praten en dan nu gaat ge hier zo verlegen zitten en kan je niets zeggen." Ik vind dat ... ja ...

Online vind ik wel dat ik een klein beetje gemeen ben. Omdat, ik krijg vaak DM's binnen, maar dan antwoord ik, zeg maar, gemeen terug tegen de mensen. Maar ik doe dat niet zo van ja, ik weet dat ik dat doe, dat gaat gewoon automatisch bij mij. Als ik jou niet ken of als jij met een rare vraag komt, ga ik wel, ja, soort van gemeen droog antwoorden tegen jou. Soms heb ik dat wel zelf door en als ik jou niet ken en jij stuurt "hey" naar mij, ga ik wel terug antwoorden met "hey", maar dan begint die persoon meer en meer informatie over mij te vragen en dan wil ik niet. Je weet nooit wie er achter die scherm zit, dus dan antwoord ik gemeen. En dan achteraf denk ik wel van "ugh, da's wel gemeen", maar ja, voor mijn eigen bestwil.

Op chat kom ik heel gemeen over. Ik had nooit door. Ook echt zo heel kortaf, maar ... Snapt ge? In mijn hoofd klinkt dat niet zo, maar voor die persoon ... In het echt ben ik wel altijd zo meer, hoe zegt ge dat? Sowieso veel liever en zo, omdat ... Ik weet eigenlijk niet waarom ik in het echt veel liever overkom.

GRAPPIGER/ENTHOUSIASTER ZIJN

Slechts 21,0% van de jongeren vindt zichzelf grappiger online dan offline.

		Count	Column N %	Total %
Ik vind mezelf grappiger online dan offline.	eerder wel	97	11.4%	21.0%
	ja	81	9.6%	

Sommige jongeren gaven in de gesprekken aan dat ze online losser of enthousiaster zijn of meer durven.

J: Online ben ik meer wild, denk ik.
I: Leg eens uit.
J: Wild als in hyperactief en excited over dingen die me interesseren. Van 'Oh my god' en dat is zo echt hypen. Zo ben ik vooral online, zo heel hyped.

> *Ik kan wel grappiger zijn online, natuurlijk. Dat wel. Ja, da's zo bijvoorbeeld, mensen vinden dat ik van die leuke jokes maak of van die memes.*

I: Hebt ge het gevoel dat er tussen uzelf, dat wie dat gij online zijt en offline zijt, dat er een groot verschil tussen is?
J: Niet groot verschil, maar er is wel een verschil. Ik ben veel meer zo actief, zeg maar. Ik durf veel meer te doen online. Want ik praat wel veel meer, in een groep zou je mij veel meer zien praten dan in een groep vrienden op school. Ik ben stiller in 't echt.

NADENKEN VOOR JE IETS ZEGT, OPENHEID

De meningen zijn echt verdeeld bij de volgende stelling. Iets meer dan de helft denkt meer na over de dingen die ze online zeggen dan offline.

		Count	Column N %	Total %
Ik denk meer na voor ik iets zeg online dan offline.	eerder wel	192	22.6%	50.5%
	ja	237	27.9%	

Sommige jongeren vinden het makkelijker om online te zeggen wat ze denken.

I: Zijn er bepaalde dingen dat je wel denkt: dat is wel heel anders bij uzelf online of offline?
J: Dat ik natuurlijk online dan opener ben dan offline. Omdat is natuurlijk makkelijker is. Maar ja, dat is het vooral.

Terwijl anderen juist minder nadenken tijdens een offline gesprek omdat ze het dan niet moeten opschrijven.

> *Als gij offline bent, dan zegt gij eigenlijk alles wat in jouw hoofd komt, dan zeg je dat gewoon. Maar als gij online praat, dan moet ge er eerst over denken: moet ik dat zeggen of niet en zo. Dus ja ...*

De vertraging die op online conversaties zit, brengt echter voor sommige jongeren ook weer een voordeel. Ze kunnen dan beter nadenken over hoe ze iets formuleren of hun emoties even laten zakken.

I: Denkt ge langer na als ge iets online stuurt of minder lang?
J: Ik doe vaak mijn berichten half open. Da's gelijk tijd om te reageren in mijn hoofd en dan pas ga ik reageren.
I: Gewoon efkes de melding opendoen om dan te reageren, bedoel je?
J: Nee, omdat op Snap kan je 'half' opendoen.
I: En dan kan je dat niet zien...
J: En dan kan de persoon niet zien dat je die bericht ervan hebt gelezen. En dan denk ik al na van oké, ik kan dat antwoord al formuleren en dan antwoord ik. Maar in het echt kan ik dat niet.

> *Als er iets dat ik niet leuk vind, dan 'k weet niet, zeg ik dat niet per se omdat ik denk, er zal een heel drama komen als ik zeg hoe ik daar echt over denk. Maar als ik dat dan wel wil zeggen, zeg ik dat meestal online, niet in 't echt. Want ik weet van mezelf dat als ik dat in 't echt zeg, ik word nogal snel boos en in 't echt ga ik dan erger reageren dan online. Online ga ik nadenken over wat ik ga zeggen. In 't echt ga ik gewoon zeggen wat in mijn hoofd komt, dus.*

UITERLIJK

In vergelijking zijn minder jongeren bezig met hun uiterlijk online dan offline.

		Count	Column N %	Total %
Ik ben meer bezig met hoe ik eruitzie online (foto's, filmpjes, ...) dan offline.	eerder wel	93	11.0%	17.7%
	ja	57	6.7%	

- Van alle jongeren die aangeven tussen 7 en 8 uur per dag op sociale media bezig te zijn, zegt 32,6% dat ze meer bezig zijn met hoe ze eruitzien online (foto's, filmpjes, ...) dan offline (eerder wel/ja). Ter vergelijking: bij jongeren die 0 tot 1 uur per dag op sociale media bezig zijn, is dat maar 7,2% (eerder wel/ja).

Nochtans geven sommige jongeren aan dat de perfecte lijven online wel meer druk genereren om er ook goed voor te komen online.

> *Ik vind dat dat offline veel minder is [n.v.d.r. druk om je te vergelijken met andere mensen] want dan zie je echt de realiteit want mensen zijn niet even perfect als online. Op Instagram gaan mensen echt vaak bewerken, dit en dat doen gewoon om het helemaal mooi te hebben. Terwijl in het echt, mensen kunnen zich minder schelen om perfect eruit te zien of al die dinges om perfect te zijn op een manier ... dus ja, offline is dat zeker veel minder, vind ik.*

En ook is de online wereld volgens sommige jongeren sowieso meer online georiënteerd.

J: Vaak boeit mij dat niet hoe ik eruitzie, maar online wel wat meer. Want dan doe ik eigenlijk vaak uit verveling of zo, wanneer ik niet kan slapen, dan doe ik wel iets aan mijn profiel of zo.
[...]
I: Hoe komt 't dat u dat online meer boeit dan offline?
J: Euhm, omdat gij offline gij ook mijn innerlijk beter kunt zien en online niet, zeg maar.

ONLINE/OFFLINE VRIENDSCHAP/RELATIES

We maakten ook de vergelijking tussen online versus offline vriendschappen of romantische relaties. Ook hier zijn de meningen weer verdeeld. Volgens sommigen gat dat allemaal makkelijker online, anderen vinden offline weer aangenamer of betekenisvoller.

> *Dat gaat niet veel de vriendschap veranderen de gesprekken, via mijn gsm. Vooral in 't echt dat 't belangrijker is.*

> *Bijvoorbeeld met mijn vriendinnen, ik kan niet praten met hun via chat omdat ik, ik zie hun al dagelijks, dus ik vind dat raar om met hun via chat te praten omdat dat zo ... Dat gaat niet.*

Online flirten? Dat gebeurt zeker, en sommige jongeren vinden het online gemakkelijker dan offline.

> *Flirten gaat makkelijker online dan offline. Allee, offline is dat ook wel leuker, zeg maar, want ge heb de persoon voor jou. Maar da's ook helemaal anders. Da's zo avontuurlijk, zeg maar. Maar op online, dat gaat simpeler, vind ik. Ik kan dan zo met meerdere meisjes tegelijkertijd hetzelfde doen, bijvoorbeeld, en dat lukt dan zo bij allemaal en ja. Ma in het echte leven, ge kunt dat niet voor meerdere meisjes tegelijkertijd want dan zien die elkaar en dan is dat van: "Wow, je bent met iedereen bezig!"*

I: En die zes meisjes van afgelopen weekend, kent ge die dan of ni? Of hebt ge er dan online ook contact mee, achteraf of voordien, of hoe ...
J: Dat kan wel gebeuren dat gij die daarvoor, of ge stuurt daarvoor: "Die fuif, ja, wilt ge mij binnen doen?" En dan zeggen die vaak wel ja.

Ook vrienden maken is iets wat zeker online gebeurt.

J: Ik maak gemakkelijker vrienden, wat ik wel tof vind. Ik vind dat zelf soms wat moeilijk.
I: En online is dat makkelijker voor jou?
J: Ja, want dan is dat zo van ah ja, als je in een groep zit met mensen die vrienden zijn, dan wil je ook vrienden worden. Als je gewoon rondwandelt of dan weet je niet of die vrienden willen worden.

Of mensen die je online leert kennen echte vrienden (kunnen) zijn? Daarover zijn de meningen verdeeld. Eerst enkele jongeren aan het woord die van mening zijn dat online vrienden geen echte vrienden zijn.

> *Mensen die ik bevriend heb online... die ik niet ken, zie ik niet als vriend, die zijn geen vrienden. Gewoon mensen die ik persoonlijk ken, in het echt, die zijn vrienden.*

> *Online is dat ja, zoals ik daarjuist al zei, die persoon weet nooit hoe jij echt-echt bent. En in het echte leven ziet die hoe gij u gedraagt en hoe gij praat en ja ... Dat wel ... [...] Een vriendschap offline is echter dan online. Online is zo een beetje geforceerd.*

> *Ge hebt bijvoorbeeld vrienden van hier op school dat ik ook online hoor. Er zijn ook wel mensen die ik niet vaak zie, maar dat ik die dan wel online nog hoor. Omdat er weinig tijd is om af te spreken of zo. Dat zijn wel mijn vrienden, maar ik hoor die enkel online.*

Dat kan ook komen doordat jongeren niet goed weten of iemand die ze online leren kennen offline ook écht zo is.

J: Stel, ge leert die persoon kennen via chat en ge denkt: die is zo. En in het echt is die helemaal anders, dat is zo van, ja... Ander persoon precies wel.

I: Ja, dat is wel belangrijk dan. En omgekeerd, als ge iemand goed kent offline, maar ge merkt dat die online eigenlijk gewoon ...

J: Dat is minder erg, want online is zo ook anders. Sommige mensen kunnen er niet mee omgaan om, hoe dat ze moeten praten via chat en zo. Want ik ken wel iemand... In het echt kan ik wel heel goed met die ene om en dan via chat is die zo anders, zo precies een ander persoon, maar omdat die niet kan, die kan niet communiceren via chat. [...] Dus, als gij online, zeg maar, leuker bent en in het echt helemaal anders, dan is dat niet goed. Maar als dat omgekeerd is, dan wel, want met die persoon gaat gij niet heel jouw leven via chat praten. Als ge die kent-kent ...

Een andere jongere is er echter van overtuigd dat online vrienden (soms) betere vrienden kunnen zijn dan offline vrienden.

I: Wat maakt dan dat online vrienden soms betere vrienden zijn dan die offline vrienden?

J: Ik weet niet. Je hebt meer zo connectie met hun door ... We facetimen bijna elke dag, daarom.

Wat enkele jongeren ons ten slotte nog vertellen over vriendschappen en hoe je die online beleeft, is dat je best geen ruzie maakt online. Offline een ruzie uitpraten is veel beter, omdat er dan geen misverstanden kunnen zijn.

J: En dan is 't precies een ruzie terwijl het eigenlijk niets voorstelde. Het was gewoon een foutje.

I: Ah, da's wel ambetant. En is dat iets dat ge dan offline terug bespreekt? "Ah amai, wat bedoelde je daar dan mee?"

J: Ja offline, niet online. Daar heb ik van geleerd.

> *Bijvoorbeeld als ik iets niet durf te zeggen, is online makkelijk. Maar als ik ruzie heb, ik doe dat niet online. Ik vind dat gewoon zielig. Ge gaat iemand uitschelden online ... Kunt ge beter in 't echt doen. Sowieso, ruzie gaat niet online. Want één keer blokkeren, ge kunt niets meer zeggen.*

ONLINE/OFFLINE DELEN

Iets over jezelf delen, dat gebeurt toch meer offline dan online. Zoals hiervoor al besproken, heerst er toch een gevoel van wantrouwen wat betreft het delen van persoonlijke dingen online.
Het risico dat die informatie misbruikt wordt, is reëel, volgens jongeren.

		Count	Column N %	Total %
Ik deel meer over hoe ik me voel online dan offline.	eerder wel	74	8.7%	17.7%
	Ja	76	9.0%	
Ik deel meer over mezelf online dan offline.	eerder wel	85	10.0%	16.8%
	Ja	58	6.8%	

- Van alle jongeren die aangeven meer dan 8 uur per dag op sociale media bezig te zijn, zegt 34,0% dat ze meer delen over zichzelf online dan offline (eerder wel/ja). Ter vergelijking: bij jongeren die 0 tot 1 uur per dag op sociale media bezig zijn, is dat maar 9,6% (eerder wel/ja).

Allee ja, mensen kunnen online veel minder, allee ja, die zien wel wat dingen over mij, maar online kan je niet echt weten wie ik ben, hé. Daarvoor moet je wel echt in 't echt met mij omgaan en zo. Omdat ik online niet zo veel over mijn persoonlijk leven vertel of zo.

			Ik deel meer over hoe ik me voel online dan offline.					
			nee	eerder niet	iets tussenin	eerder wel	ja	Total
Wat volg je op school?	aso	Count	286	92	51	33	37	499
		% within Wat volg je op school?	57.3%	18.4%	10.2%	6.6%	7.4%	100.0%
	tso	Count	68	22	16	18	14	138
		% within Wat volg je op school?	49.3%	15.9%	11.6%	13.0%	10.1%	100.0%
	kso	Count	26	8	4	6	10	54
		% within Wat volg je op school?	48.1%	14.8%	7.4%	11.1%	18.5%	100.0%
	bso	Count	78	32	15	17	14	156
		% within Wat volg je op school?	50.0%	20.5%	9.6%	10.9%	9.0%	100.0%
	buso	Count	0	0	0	0	1	1
		% within Wat volg je op school?	0.0%	0.0%	0.0%	0.0%	100.0%	100.0%
Total		Count	458	154	86	74	76	848
		% within Wat volg je op school?	54.0%	18.2%	10.1%	8.7%	9.0%	100%

		Count	Column N %	Total %
Ik heb serieuzere gesprekken online dan offline.	eerder wel	108	12.7%	25.7%
	ja	110	13.0%	
Mensen met wie ik online praat, kennen me beter dan mensen die me enkel offline kennen.	eerder wel	64	7.5%	14.6%
	ja	60	7.1%	

Ook serieuze gesprekken worden eerder offline dan online gevoerd.

- Van alle jongeren die aangeven tussen 7 en 8 uur per dag op sociale media bezig te zijn, zegt 39,6% dat ze online serieuzere gesprekken hebben dan offline (eerder wel/ja). Ter vergelijking: bij jongeren die 0 tot 1 uur per dag op sociale media bezig zijn, is dat maar 16,7% (eerder wel/ja).

JE MENING ZEGGEN

We vroegen in de gesprekken met jongeren of ze zich meer op hun gemak voelen om offline hun mening vrank en vrij te delen of eerder online. Online is het soms makkelijker om vervelende tegenreacties te negeren.

> *In het echte leven gaan er altijd mensen zijn die niet akkoord met u gaan. En op zich, da's niet erg. Maar als je dan zo heel open bent met jouw mening, dan moet je ook klaarstaan om een tegenargument of zo te krijgen van iemand. Online is dat dan, ja, iemand heeft gereageerd, je kan het gewoon negeren of blokkeren. Dat is ook nog een goed ding.*

En ook de anonimiteit online creëert vrijheid om je mening te delen.

> *Online kun je natuurlijk wat makkelijker praten want dat is allemaal anoniem.*

Maar het risico bestaat ook dat je online sneller in een discussie terechtkomt.

J: Neen, ik vind dat het wel tijdverspilling wordt [n.v.d.r. online reageren dat je niet akkoord gaat]. Ik deed het vroeger wel, maar nu niet meer.
I: Tijdverspilling? En waarom tijdverspilling?
J: Dus dan ga je een hele discussie starten. En dat nog online is. Dan kan je elkaar zo verkeerd begrijpen en kan het gewoon uitlopen. Dus ga ik het gewoon laten of ga ik ze misschien offline aanspreken daarover en vragen hoe het eigenlijk zit. In plaats van dat online te doen.
I: Ja, want wat ge daarstraks zei: "Soms kun je zo reacties online zo wel wat negeren." Maar als dat over vrienden, is dat dan moeilijker om dan die mensen te negeren?
J: Ja, als dat echt hun mening is, dan ga ik hun wel willen aanspreken maar dan niet online, denk ik.

Om dat te vermijden, houden sommige jongeren gesprekken bewust wat oppervlakkiger.

I: 't Is dat wat je gezegd, ik hou het liever oppervlakkig online, om die dinges wat te vermijden. En vrienden van u doen dat ook?
J: Meestal. Bij mij dan tenminste ook, oppervlakkig houden via tekst.
I: Wat wil dat dan zeggen, 'oppervlakkig houden'? Over wat gaat dat dan?
J: Bijvoorbeeld dus, bij vrienden van school is dat vaak zo over school praten of over kleinere dinges. Bijvoorbeeld afspreken, maar in plaats van een heel gesprek te starten gewoon afspreken en dan praten. Maar dan niet echt of zo misschien ik stuur online iets hebben gezien, maar dan niet te diep ingaan, zou ik zeggen. Dat is het vooral.

> *Ik denk dat gewoon dat ik online veel minder diepe gesprekken heb vaak met mensen. Dat online je meer algemener stuurt, gewoon een keer "hoe ist?" of "heb je dat filmpje gezien?" of "wat moeten we maken van school?" en dat je offline bij mensen, dat je veel meer lacht meestal ook, dat je een keer echt een goed serieus gesprek kan hebben. Ik vind dat online moeilijker, dus 'k denk dat dat gewoon minder diep gaat online dan offline.*

Je mening kan ook lang online blijven staan terwijl je offline om meer discretie kunt vragen.

> *Da's veel moeilijker online [n.v.d.r. je mening delen] want als ik iets, een mening online zet, dat kan echt oneindig online blijven. Maar offline, dat gaat heel gemakkelijk want vaak zeg ik van "Ja, zeg dat gewoon niet door" of zo, en dan zeggen die dat ook niet door.*

Sommige jongeren geven aan dat ze online non-verbale reacties missen.

J: Ik vind face-to-face beter en belangrijker.
I: Ja? Waarom?
J: Bijvoorbeeld als gij gewoon via WhatsApp zo gaat sturen of zo, dan wil ik wel kijken hoe jouw blik eruitziet. Meen je dat of ben je serieus? Of denk je gewoon dat ik aan 't lachen ben?

Terwijl anderen dat juist weer aangenaam vinden.

> *Sommige dingen kunt ge niet echt face-to-face zeggen tegen iemand, of je durft niet echt naar iemand te gaan, dus je stuurt jouw vriend, bijvoorbeeld. Gewoon wanneer je thuis bent, dan ziet hij jou niet, dus da's wel zo'n beetje makkelijker.*

I: En hebt ge 't gevoel dat ge online ook heel ander soort gesprekken voert dan met uw vrienden offline?
J: Een beetje wel aangezien de personen online dan mij niet kennen, dan kan ik zo heel eerlijk zijn op alle vlakken. Terwijl mijn vrienden, da's soms moet je je wel inhouden, sommige dinges mag je dan niet zeggen. Dus da's wel anders.

> *Maar verder vind ik zo dat een gesprek online kan dieper zijn dan gewoon in de realiteit. [...] Als je soms een bepaalde boodschap wilt overbrengen die je in de realiteit niet durft. Want online durf ik zo meer te praten dan offline. Allee, met typen kom ik makkelijker over dan in de realiteit. [...] Ik vind gewoon dat ik niet zo'n spraakzaam persoon ben. En ja, met schrijven, met een berichtje typen, zeg ik gewoon alles wat in me opkomt.*

DISCUSSIE

METHODOLOGIE

In totaal vulden 984 jongeren de enquête in. Dat aantal is voldoende om een uitspraak te doen over een grotere populatie Vlaamse jongeren uit dezelfde leeftijdscategorieën uit grootstedelijk gebied.
We kunnen echter niet helemaal stellen dat de gegevens blindelings transfereerbaar zijn. Dat komt voornamelijk door een eerder scheve verdeling van jongens en meisjes en de oververtegenwoordiging van jongeren uit het aso. In het vertalen van deze resultaten naar een grotere groep moet daar dus rekening mee gehouden worden.

POPULATIE

Toen we in de vragenlijst naar de achtergrond van jongeren vroegen, stelden we onder andere de vraag of ze een jongen, meisje of anders zijn. We vroegen dus niet naar hun geslacht, ze konden dat ook interpreteren als hun gender. Die openheid vinden we belangrijk. Als we in dit onderzoeksrapport verwijzen naar die achtergrondvariabele doen we dat met de term 'geslacht/gender'. We vragen de lezer om ook die openheid te bewaren om dat te interpreteren met de vraagstelling in het achterhoofd.

Door de impact van de coronasituatie waren we genoodzaakt om de enquête thuis, digitaal, door jongeren te laten invullen. Normaal gezien zou dat, georganiseerd door directie en leerkrachten, op school plaatsvinden. De deelnemende scholen hebben de link echter onder hun leerlingen verspreid met de vraag om de enquête vrijwillig in te vullen. Die vrijwilligheid heeft natuurlijk gevolgen. Niet elke jongere van de deelnemende scholen heeft daardoor de vragenlijst ingevuld. Het is daardoor ook geen volledige representatie van die school. Dat kan ook verklaren waarom meer meisjes dan jongens de vragenlijst invulden. Misschien was het engagement van de meisjes groter.

Het feit dat meer meisjes dan jongens de vragenlijst invulden, moet dan ook meegenomen worden in de interpretatie van de resultaten. We zien bijvoorbeeld dat er sterke en significante associaties zijn tussen geslacht/gender en de hoeveelheid tijd dat je bezig bent met sociale media (meisjes geven aan daar meer mee bezig te zijn).
Ook vinden bijvoorbeeld, in vergelijking met jongens, meer meisjes dat ze té veel bezig zijn met sociale media. En zo zijn er nog resultaten in het rapport te lezen waar er een sterk verband is met geslacht/gender. Dat wil zeggen dat de grote hoeveelheid vrouwelijke respondenten waarschijnlijk ook een impact heeft op het geheel van de resultaten.

De overrepresentatie van jongeren uit het aso heeft waarschijnlijk een gelijkaardige impact.

RESULTATEN DEEL 1: ONLINE GEDRAG EN IDENTITEIT

GEBRUIK SOCIALE MEDIA

HOE VAAK ZITTEN JONGEREN ONLINE EN WAT VINDEN ZE DAARVAN?

Het grootste deel van de bevraagde populatie gaf aan dat ze tussen 3 en 4 uur per dag bezig zijn met sociale media (dat betreft 20,2%). Toen we daarover in gesprek gingen met onze vormingsbegeleiders, die dagelijks in contact komen met jongeren, schrokken ze dat dat cijfer zo laag lag. We zijn ervan overtuigd dat het ene uiterste, namelijk jongeren die veel meer uren per dag online zitten, veel zichtbaarder is dan het ander uiterste. "Jongeren zijn verslaafd aan hun gsm" is een idee dat bij veel volwassenen leeft. Als we jongeren in de interviews horen vertellen over hun online gedrag krijgen we een genuanceerder beeld. We hoorden zowel jongeren die veel bezig zijn met sociale media als jongeren wie dat eigenlijk amper interesseert.

Meisjes zijn meer bezig met sociale media dan jongens. In de enquête zetten we bewust "praten tijdens online gamen" bij sociale media omdat we ervan overtuigd waren dat jongens meer gamen dan meisjes. De hypothese dat gamen meer in het interesseveld van jongens ligt, werd bevestigd: 66,7% van de jongens speelt regelmatig/heel vaak online multiplayergames, tegenover 13,2% van de meisjes. Toch zijn meer meisjes bezig met sociale media. Hebben jongens praten tijdens het online gamen niet meegerekend bij "bezig zijn met sociale media"? Of zitten meisjes effectief meer op sociale media dan jongens?

Dezelfde bedenking kunnen we ons maken bij het volgende feit: van de jongeren die aangeven dat ze meer dan 8 uur per dag op sociale media zitten, gaf 33% aan dat ze heel vaak online multiplayergames spelen. Die games spelen ze voornamelijk via andere schermen/consoles (en niet op hun gsm), dus misschien zijn ze daardoor minder afhankelijk van hun gsm. In vergelijking met jongeren die aangeven tussen 7 en 8 uur op sociale media bezig te zijn, is dat veel minder. We denken dat het daardoor komt dat de categorie 7-8 uur aangeeft het vaker moeilijk te hebben om hun gsm weg te leggen in vergelijking met die +8 uur-groep.

Bij de vraag hoe ze de hoeveelheid tijd die ze doorbrengen op sociale media inschatten, zitten de meeste jongeren die "normaal" antwoordden in de categorie '3-4 uur per dag'. Dat ligt helemaal in lijn met hoeveel tijd de grootste groep jongeren aangeeft online te zijn. Is die grootste groep jongeren zich heel bewust van de tijd die ze online spenderen, en vinden ze dat daardoor normaal? Van de jongeren die aangeven dat ze 'te veel' tijd op sociale media doorbrengen, komen de meeste uit de categorie 'ik spendeer tussen 4 en 5 uur op sociale media per dag'. Zodra jongeren aangeven dat ze meer dan 5 uur per dag op sociale media doorbrengen, geven ze minder aan dat dat volgens hen 'te veel' is.

Als we over de frequentie van socialemediagebruik praten, nemen we soms de groep '7-8 uur' en soms de groep 'meer dan 8 uur per dag'. We beschouwen beide groepen als veelgebruikers van sociale media. Daarom bekijken we soms een van beide categorieën, afhankelijk van wat het meest betekenisvol is.

Een resultaat waar we van schrokken, is dat maar 13,0% van de ouders/voogden van de jongeren die aangeven meer dan 8 uur per dag bezig te zijn met sociale media, regelmatig of heel vaak zeggen dat ze hun gsm moeten wegleggen. Over alle categorieën samen is dat namelijk 23,1%. Wat is hier de kip of het ei? Zitten jongeren zoveel online omdat niemand er iets van zegt? Of zegt niemand er (meer) iets van net omdat ze zo vaak online zitten en laten de volwassenen het dus wat los?
We vragen ons af of ouders en voogden niet genoeg mee zijn met de leefwereld van de jongere in kwestie en ze dus niet goed weten hoe vaak die jongere online ergens mee bezig is. Een andere hypothese vermeldden we hierboven al: dat die groep jongeren, die ook veel online multiplayergames spelen, vooral met hun computer online bezig zijn en niet met hun gsm. In dat geval voelden ze zich niet aangesproken door deze stelling omdat het over "gsm wegleggen" gaat.

In de interviews hoorden we dat jongeren het vaak wel nodig vinden dat hun ouders een grens trekken als het gaat om hun gsm- of socialemediagebruik, vooral op het vlak van frequentie van gebruik dan. We hadden niet verwacht dat 40,6% van de jongeren het effectief goed vindt dat ze hun gsm soms moeten wegleggen of afgeven. In de interviews vertellen jongeren ons bovendien dat ze voornamelijk positief zijn over het feit dat ze op school soms hun gsm moeten afgeven.

Jongeren die aangeven meer met sociale media bezig te zijn, geven ook meer aan heel vaak afgeleid te zijn door hun gsm. Daar vielen we niet van achterover. We merkten wel dat jongeren die aso volgen in vergelijking met de hele populatie meer aangeven dat ze regelmatig of heel vaak afgeleid zijn door hun gsm wanneer ze eigenlijk met iets anders bezig zijn. Hoe dat dan komt, dat weten we niet goed – tenzij jongeren die aso volgen het belangrijker vinden om niet afgeleid te worden als ze met iets anders bezig zijn? Bijvoorbeeld omdat ze meer resultaatgericht zijn op studievlak? Dat hoorden we in de interviews vooral van jongeren die het vervelend vonden dat ze afgeleid werden door hun gsm terwijl ze bezig waren met schooltaken. Jongeren die aso volgen, geven bovendien in verhouding ook meer aan dat ze minder afhankelijk willen zijn van hun gsm, dat ze er soms aan denken om hun socialemedia-accounts/apps te wissen, dat ze het goed vinden dat ze hun gsm moeten wegleggen of afgeven én dat ze het moeilijk vinden om hun gsm weg te leggen als het eigenlijk nodig is. Die resultaten liggen in lijn met de afgeleid-zijn-resultaten.

Als we kijken naar de resultaten over het al dan niet willen verminderen van het socialemediagebruik, zien we dat de jongeren die tussen 6 en 7 en tussen 7 en 8 uur per dag bezig zijn met sociale media het vaakst aangeven dat ze hun socialemediagebruik niet willen verminderen. Dat vonden we een opvallend resultaat. We hadden net verwacht dat jongeren die een bovengemiddelde hoeveelheid tijd per dag online zitten een nood voelen om hun socialemediagebruik te verminderen. Dat blijkt niet zo te zijn. Ze lijken er dus vrede mee te hebben dat ze zo vaak online zitten.

Het percentage meisjes die er soms aan denken om hun socialemedia-accounts/apps te wissen, is meer dan het dubbel van het percentage jongens die dat denken (52,5% tegenover 25,5%). Meisjes zitten in vergelijking met jongens ook meer op sociale media. Zijn meisjes het meer beu om zo veel met sociale media bezig te zijn? Dat lijkt alvast in contrast te staan met de vorige bedenking, waarbij het leek dat jongeren die een bovengemiddelde tijd per dag online zitten er vrede mee hebben dat ze zo vaak online zitten. We zouden dat wel kunnen verklaren doordat in vergelijking veel meer meisjes aangeven dat ze stress krijgen van sociale media dan jongens (20,6% vs.7,5%). Apps wissen omdat je er stress van krijgt, lijkt een logische piste.

WAT DOEN JONGEREN ONLINE?

Het internet biedt duidelijk voor elk wat wils. Er is geen lijn in te trekken in wat jongeren online doen. Er zijn zeker populaire apps, maar wat ze precies doen op die apps of waar ze voornamelijk hun tijd in steken, is heel persoonsafhankelijk.

Het online gedrag van verschillende jongeren kan dus mijlenver uit elkaar liggen. Dat is iets wat we wel verwacht hadden. Waar de enen uren per dag tijd in steken, zijn anderen nooit mee bezig. Voorbeelden: online multiplayergames spelen, online samen verhalen schrijven met mensen die je niet kent of updates over je dag delen in een privéverhaal. Wat we wel zien, is dat zowat alle jongeren goed weten welke app ze voor welk doel gebruiken. Het lijkt dan ook dat de appontwikkelaars goed ingespeeld hebben op de noden van de gebruikers, zoals foto's en tekst die na een tijd verdwijnen bij Snapchat.

64,3% van de jongeren stuurt regelmatig of heel vaak grappige dingen naar elkaar. Dat is niet geheel onverwacht. Waar we in het exploratieve onderzoek in de interviews wel van schrokken, is dat een groot deel van de jongeren online amper serieuze gesprekken lijkt te voeren. We merken hier een groot wantrouwen van jongeren, omdat wat online gezegd wordt niet per se tussen de betrokkenen blijft.

Jongeren gebruiken termen over hun online gedrag die niet meteen duidelijk zijn. Zo sprak een jongere in een interview over Finsta, zonder zelf goed te weten waar die term vandaan komt. We gaan ervan uit dat jongeren, als het over de online wereld gaat, soms een schijnexpertise etaleren.

Wat jongeren wel heel bewust doen, is kiezen wat ze over zichzelf delen op welk profiel. Jongeren kunnen op een bepaalde app meerdere accounts of profielen hebben, en ze beschrijven in de interviews heel helder waarom ze welke foto of welke story op welk profiel delen. Ze zijn er zich van bewust wie dat wel of niet ziet.

Wat gamen betreft, schrokken we er niet alleen van hoe lang een online game kan duren, maar ook dat jongeren luchtige én serieuze gesprekken voeren tijdens het gamen. Relatieadvies nodig? Vraag het aan je 'party'. Daarnaast kan gamen volgens sommige geïnterviewde jongeren ook een gunstig effect hebben op de eigen sociale ontwikkeling (meer zelfzekerheid, vrienden online leren kennen).

Het percentage van de jongeren dat aangeeft heel vaak na te denken over wat ze online zetten, neemt licht af met de leeftijd (60,8% van de 14-jarigen tegenover 34,5% van de 18-plussers). Wil dat zeggen dat jongere jongeren nog veel meer zoekend zijn in hun online gedrag, en er daarom bewust over nadenken? Het lijkt ons straf dat oudere jongeren daar minder zelfbewuste keuzes in zouden maken dan jongere jongeren. De cognitieve ontwikkelingstheorie zegt dat je, als je ouder bent, de impact van je keuzes beter kan inschatten. Dat zou de resultaten kunnen tegenspreken, tenzij oudere jongeren hun online gedrag als een automatisme beschouwen en door hun ervaring daar minder bewust over moeten nadenken.

We hoorden tegenstrijdigheden als het gaat om het in vertrouwen nemen van mensen die jongeren enkel online kennen. De drempel om te delen hoe het echt met je gaat, kan lager zijn, maar je moet je tegelijk ook heel bewust zijn van wat je deelt met wie. Catfishing is iets waar jongeren bewust of onbewust wel mee in hun achterhoofd zitten. Waar we wel van schrokken, is dat sommige jongeren trucs hebben om te testen of de persoon aan de andere kant van het scherm echt is, zoals "neem een foto met een lepel".

Jongeren vertelden ons in de interviews dat ze zien dat anderen online delen dat ze depressief zijn of niet goed in hun vel zitten. De cijfers staafden dat: 85,0% van de jongeren zag dat al online. In de interviews werd er soms neerbuigend gepraat over het online delen van hoe het met je gaat. 15,9% van de jongeren postte al eens persoonlijke dingen over zichzelf (bv. over hoe die zich voelt) zodat een grote groep mensen dat kon zien. Gaat het dan over een minderheid van de jongeren die dat doen, maar naar een grote groep mensen toe? Of is het moeilijk om toe te geven dat je die info over jezelf online deelt? Dat hangt misschien ook samen met het feit dat jongeren het aandachtzoekerij vinden als mensen online delen dat het niet goed met hen gaat. Of is het omdat je online de beste versie van jezelf moet tonen?
Over dat laatste zijn de meningen verdeeld. Het is opvallend dat jongeren in de enquête vooral over leeftijdsgenoten zeggen dat ze de beste versie van zichzelf tonen, en minder over zichzelf (53.8% zegt dat leeftijdsgenoten regelmatig/heel vaak de beste versie van zichzelf tonen ten opzichte van 31,5% die dat over zichzelf zegt). Hetzelfde geldt voor het sturen en ontvangen van naaktfoto's. 14,2% van de bevraagde jongeren stuurde al eens een naaktfoto van zichzelf, terwijl 45,3% van hen al eens een naaktfoto van iemand anders (waar die zelf op staat) ontving. Durven jongeren niet toe te geven dat ze een naaktfoto van zichzelf verstuurden of de beste versie van zichzelf online tonen, meer dan de ander? Of is dat effectief zo?
Het is ook bizar dat meisjes meer ja antwoordden op de stelling 'Iemand stuurde al eens een naaktfoto van zichzelf naar mij' (51,8% van de meisjes tegenover 33,4% van de jongens), maar dat meer meisjes zeggen dat ze al eens een naaktfoto van zichzelf verstuurd hebben (16,3% van de meisjes tegenover 11,0% van de jongens). Meisjes die voornamelijk naaktfoto's van zichzelf naar andere meisjes sturen, lijkt ons geen waarschijnlijke hypothese. Of sturen maar een aantal jongens hun foto's door, maar wel naar meerdere meisjes? Een andere hypothese is dat jongens er minder voor durven uitkomen dat ze al een naaktfoto ontvingen of verstuurden.

Bij het ongewild posten van een foto of video of het doorsturen van screens is er weer een verschil tussen de jongeren zelf en 'de ander'. Zelf heeft nog maar 11,2% van de jongeren ooit eens een foto of video van iemand online gezet zonder dat die persoon dat wou. Toch geeft 34,6% van de jongeren aan daar zelf slachtoffer van geweest te zijn. Is het moeilijk om in te schatten of iemand toestemming geeft om iets te posten? Voelen jongeren zichzelf daardoor sneller 'slachtoffer' van dergelijke feiten? Of neemt een kleine groep jongeren screens van andere jongeren en sturen zij die dan door?

We zien dat 31,5% van de jongeren likes/reacties checkt als ze iets van zichzelf online gepost hebben. We zijn niet verwonderd dat dat percentage bij meisjes nog hoger ligt, als we terugkijken naar de

resultaten over sociale media en stress, waarbij meisjes ook meer stress ervaarden dan jongens. Waar we wel versteld van stonden, is dat een jongere in een interview vertelde dat die na 20 minuten al een foto zou verwijderen als die te weinig likes krijgt. Of die jongere die ons zegt dat 106 het minimumaantal likes is dat die oké zou vinden. Een foto moet dus méér likes halen dan het minimum dat die al ooit heeft gehad. Andere jongeren zijn daar totaal niet mee bezig. En als we kijken naar de resultaten over wat jongeren vervelend vinden aan sociale media zien we dat maar 18,4% van de jongeren een beperkte hoeveelheid likes vervelend vindt. Het in het oog houden van de hoeveelheid likes is misschien dus ook niet problematisch te noemen. Het is misschien gewoon wel leuk of zelfs ego-strelend dat er likes binnenkomen, maar niet per se noodzakelijk?

34,9% van de jongeren zegt foto's van vrienden te liken die ze eigenlijk niet zo mooi vinden, gewoon omdat ze van hun vriend(in) zijn. Dat vonden wij frappant. Het leek in de interviews een soort ongeschreven code te zijn onder vrienden, dat liken wel een regel is en commenten bij je allerbeste vriend(inn)en ook, tenzij je echt niet akkoord gaat of het echt een lelijke foto vindt.

IMPACT VAN SOCIALE MEDIA

Het gebruik van sociale media heeft voor jongeren veel voordelen. Het ligt natuurlijk in de lijn van de verwachting dat sociale media in de eerste plaats dan ook een sociale functie vervullen.
53,4% van de jongeren leert via sociale media mensen kennen. Dat wil volgens ons niet zeggen dat dat mensen zijn die ze alleen online kennen. In gesprekken geven jongeren ook aan via via mensen te leren kennen online of iemand toe te voegen die ze online leerden kennen maar beter leren kennen via chats, bijvoorbeeld.
Het cliché dat jongeren die veel op hun gsm zitten asociaal zijn, kan in dat licht eventueel wel wat herbekeken worden. Het is wel treffend dat slechts 22,2% van de jongeren hun vrienden beter leren kennen via sociale media. Het is niet helemaal duidelijk waarom sociale media volgens hen een goede manier zijn om mensen te leren kennen maar in mindere mate de manier zijn om hun bestaande vrienden beter te leren kennen. Mogelijk is dat omdat jongeren in mindere mate 'serieuze' gesprekken voeren online. Nieuwe vrienden kan je natuurlijk wel via louter oppervlakkige uitwisselingen beter leren kennen.

44,7% van de jongeren leert via sociale media ook de wereld beter kennen. We merkten in de interviews dat jongeren de impact van actualiteit regelmatig vermeldden. Jongeren lijken de wereld minder te ontdekken via nieuwssites maar wel via socialemediaplatformen. Ze zoeken ook vooral naar nieuws dat bij hun interesses past. De vraag rijst natuurlijk in hoeverre jongeren nieuws op sociale media 'juist' kunnen interpreteren. Sommige jongeren verwijzen in gesprekken bijvoorbeeld ook naar de 'naïviteit' van andere jongeren of vertellen over de frustratie die ze voelen bij de 'fakeheid' van sociale media.

16,1% van de jongeren geeft aan dat ze heel vaak of regelmatig stress ondervinden door sociale media. Er is geen heldere lijn in te trekken wat nu de precieze bron is van die stress. Het is ook moeilijk te zeggen in hoeverre 16,1% nu veel of weinig is.
Verder onderzoek is ook aan te raden om alleszins te achterhalen wat nu precies stress geeft en hoe we/ze dat kunnen verminderen.
Het is opvallend dat meisjes in vergelijking met jongens procentueel meer aangeven regelmatig of heel vaak stress te ondervinden van sociale media. Wat daarvoor de verklaring kan zijn, is niet helemaal duidelijk. We zouden kunnen stellen dat er andere verwachtingen leven onder meisjes wat betreft snel antwoorden op berichten, of dat de inhoud van de gesprekken mogelijk anders is onder meisjes. Misschien worden meisjes ook meer blootgesteld aan integriteitsschendingen of ander ongewenst gedrag? Ook hier is verder onderzoek gewenst.
In een kruisvergelijking met de onderwijsvorm zien we ook dat in vergelijking en procentueel gezien jongeren die kso volgen meer stress ervaren dan jongeren uit andere richtingen. Hebben die jongeren een andere lat als het gaat over eigen online content delen? Worden sociale media door hen gezien als een artistieke springplank? Kan gender/geslacht een impact hebben op die resultaten? Er zitten in de bevraagde kso-populatie namelijk dubbel zoveel meisjes als jongens, maar dat is in de hele populatie ook het geval. Dus of en hoe gender/geslacht een impact heeft op die resultaten, kunnen we niet verklaren.

We vroegen aan jongeren ook wat ze vervelend vinden aan sociale media. In de vragenlijst gebruikten we daarvoor een beperkte lijst die we baseerden op de input van de jongeren uit de gesprekken.
Als we die resultaten interpreteren, valt op dat het cliché dat jongeren voornamelijk bezig zijn met likes verzamelen niet echt klopt. Slechts 18,4% van de jongeren vindt het vervelend dat ze weinig likes krijgen. Dat kan mogelijk mee verklaard worden door het feit dat niet zo veel jongeren aangeven dat ze regelmatig online content posten. De grootste bronnen van frustratie zijn dat iemand niet antwoordt terwijl ze zien dat die het bericht toch gelezen heeft en dat ze afgeleid worden door hun smartphone terwijl ze eigenlijk met iets anders bezig zijn.
Zoals al gezegd is die laatste frustratie er een die vooral leeft bij jongeren die aso volgen, maar uiteraard niet exclusief bij hen. We merken ook dat jongeren soms moeite hebben met zich afsluiten van hun gsm (zie ook 'Socialemediagebruik beperken').

Als we een kruisvergelijking maken met online frustraties en met geslacht/gender, dan valt het op dat meisjes andere dingen vervelend vinden dan de hele populatie (en bij uitbreiding dus ook in vergelijking met de jongens). Op de tweede plaats vinden meisjes het erg vervelend als iemand anders hen onder druk zet om te antwoorden. Misschien is dat een specifieke eigenschap van de conversaties die meisjes hebben? (Cf. 'Sociale media, stress en geslacht/gender'.) Of misschien zijn jongens wat minder gevoelig voor die vorm van druk? Als we naar de hele populatie kijken, zien we dat 49,9% van de jongeren het vervelend vindt dat ze onder druk gezet worden om te antwoorden op een bericht. Het is wel opvallend dat 50,9% van de jongeren aangeeft dat ze dat ook al eens zelf gedaan hebben. We zouden ervan kunnen uitgaan dat dat de andere helft van de jongeren is, en dat jongeren die dat vervelend vinden dat ook niet doen bij anderen. Maar dat lijkt nogal naïef. Het is onduidelijk wat de reden is om dat toch te doen bij anderen.

Als voordeel van sociale media noemden sommige jongeren in gesprekken ook de mogelijkheid om mensen op een eenvoudige manier te negeren of te blokkeren, zeker als ze vervelend doen. Dat zien we in de cijfers ook terug: 57,7% negeert regelmatig of heel vaak iemand

als die online vervelend doet, 40,8% blokkeert die persoon. Het valt op dat jongeren in mindere mate online in gesprek gaan met anderen als ze iets vervelend vinden. Ofwel omdat ze dat moeilijk vinden, omdat de toon nogal snel hard klinkt of omdat ze denken dat dat niets uithaalt. Dat is volgens ons een vaardigheid om de jongeren die dat moeilijk vinden verder in te ondersteunen.
Ondanks de vele voordelen van sociale media geven jongeren dus ook een aantal frustraties aan. We vroegen hen in de gesprekken ook wat ze willen veranderen aan sociale media. We kregen een brede waaier aan noden en verzuchtingen: van meer controle over privacy over het veranderen van het gedrag van anderen tot de fakeheid van sociale media aanpakken. Jongeren lijken zich er wel weinig illusies over te maken dat ze daar iets aan kunnen veranderen. Jongeren meer handvaten geven om met hun frustraties om te gaan, lijkt ons wel een goede optie om daar toch ruimte aan te geven.

PRATEN OVER SOCIALE MEDIA

17,2% van de jongeren praat regelmatig of heel vaak met hun ouder(s) of voogd over wat ze online doen. De kanttekening daarbij is dat we natuurlijk niet helemaal weten hoe transparant ze zijn. In de gesprekken hoorden we dat sommige jongeren ook een privéaccount afschermen van hun ouder(s) of voogd om op een meer publieke account wel toegang te geven. We weten natuurlijk ook niet echt wat de inhoud is van de gesprekken. Of jongeren met hun ouder(s) over hun socialemediagebruik praten, lijkt ook af te hangen van de band met hun ouder(s) of voogd of van de kennis van socialemediaplatformen van die ouder(s) of voogd. Hoe dan ook, voor ons was die 17,2% wel beneden de verwachtingen, aangezien de digitale leefwereld bij veel jongeren toch een prominente plaats inneemt in hun leven.

Wat praten met vrienden over sociale media betreft, verbaasden we ons erover dat die werelden eigenlijk redelijk afgesloten leken te zijn van elkaar. In de gesprekken lieten jongeren voornamelijk uitschijnen dat online conversaties niet zo vaak verder opgepikt worden offline. 'What happens online stays online' hoorden we geregeld. Waarom dat nu eigenlijk is, is nog altijd niet zo helder. Sommige jongeren voeren echt een andere soort conversaties online en soms lijkt het ook dat de mopjes die online verteld worden moeilijk te vertalen vallen naar de offline wereld.

RESULTATEN DEEL 2: ONLINE VERSUS OFFLINE

ONLINE/OFFLINE ZELFBEELD

In de verwerking van de gegevens over online versus offline zelfbeeld vergeleken we de scores die jongeren gaven op de vragen 'hoe leuk vind je de online versie van jezelf?' en 'hoe leuk vind je de offline versie van jezelf?'.

We maakten daarvan twee vergelijkende analyses. De eerste toont het percentage jongeren bij wie de scores minstens één punt verschilden. De tweede analyse toont het percentage bij wie de scores minstens twee punten verschilden.
Hieronder opnieuw het overzicht van deze analyses.

	Analyse 1	Analyse 2
Groene zone (online versie ongeveer even leuk als offline versie van zichzelf)	33,8%	59,8%
Rode zone (offline versie leuker dan online versie, met minstens 1/2 punten op 10 verschil)	36,3%	22,7%
Oker zone (online versie leuker dan offline versie, met minstens 1/2 punten op 10 verschil)	30,0%	17,5%

We zien best een groot verschil tussen beide analyses. We kozen er daarom ook voor om beide te vermelden in dit onderzoeksrapport. De eerste analyse toont een spectaculairdere discrepantie tussen offline en online zelfbeeld, maar kunnen we zeggen dat één punt verschil voldoende is om over een discrepantie te spreken?

We vroegen in de vragenlijst ook aan jongeren om zelf de vergelijking te maken en te oordelen of ze de online versie van zichzelf leuker vinden dan hun offline versie. Daarop antwoordde 19,3% van de jongeren 'ja' of 'eerder wel'.
Die 19,3% ligt eerder in lijn met de 17,5% van analyse 2. Dat zou kunnen

betekenen dat we eerder die analyse moeten volgen dan degene waarbij er maar minstens één punt verschil was tussen het online en offline zelfbeeld.
Als we de resultaten van de tweede analyse dan wat nader bekijken, valt het op dat toch bijna 60% van de jongeren aangeeft dat er geen verschil is tussen hoe leuk ze hun offline of online versie vinden. We kunnen niet stellen dat dat per se goed of slecht is. We spreken ons er namelijk niet over uit of ze zich nu leuk vinden of helemaal niet. We stellen gewoon vast dat er geen verschil zit voor hen wat betreft de online of online wereld.
In de gesprekken hoorden we regelmatig dat jongeren het belangrijk vinden om online hetzelfde uit te stralen als wie ze offline zijn. Het viel wel op dat dat wel wat spannender is als ze zich niet goed in hun vel voelen.

Andere jongeren vertelden dan weer dat ze online socialer kunnen zijn dan offline. 17,5% van de jongeren vindt zichzelf dan ook leuker online dan offline. Ook hier kunnen we niet per se spreken van goed of slecht. We zouden kunnen stellen dat het jammer is dat sommige jongeren zich wat geremder voelen offline. Maar we kunnen ook stellen dat het positief is dat jongeren de online wereld kunnen gebruiken als een context om bepaalde sociale vaardigheden te leren. Daarbij kunnen we terugverwijzen naar de verantwoording. Vanuit de *postive youth development* en de ontwikkelingspsychologie maakt het niet waar of hoe jongeren bepaalde ontwikkelingsvaardigheden leren. Want op langere termijn sijpelen die vaardigheden toch door van de ene context naar de andere.

Binnen het kader van online versus offline zelfbeeld viel ons ook op dat 'slechts' 34,0% van de jongeren hun mening eerder online dan offline durven te geven. Door wat jongeren in de gesprekken vertelden, hadden we verwacht dat dat hoger zou liggen. Online is er namelijk meer een afstand. Je wordt niet meteen geconfronteerd met de reacties van anderen (dat is trouwens ook waarom online pestgedrag vaak laagdrempeliger is dan offline pestgedrag). Jongeren vertellen ook vaak dat ze zich socialer voelen online, dat er online meer vrijheid is. Als we denken aan online je mening geven, denken we ook meteen aan harde reacties geven, meteen oordelen zonder nadenken, maar dat blijkt niet te kloppen (zie verder). Dat komt misschien doordat jongeren zich ook wel bewust zijn van de impact van wat ze online zetten. Wat ze online zetten, verdwijnt niet meteen, kan misbruikt worden (er kunnen screenshots gemaakt worden, er kan mee gelachen worden), kan ook snel fout geïnterpreteerd worden. In de gesprekken vertelden jongeren ook wel over de moeilijkheid van communicatie via tekst of beeld. Juist het ontbreken van non-verbale reacties maakt hen weleens onzeker of voorzichtig. Het blijkt dus niet zo te zijn dat jongeren blindelings eender wat online zetten. Dat lijkt ook in lijn te liggen met de bevinding dat maar 16,5% van de jongeren aangeeft online harder of gemener te zijn dan offline. Dat kan evengoed betekenen dat jongeren zowel online als offline heel gemeen communiceren, maar meer in lijn met de gesprekken ligt dus de interpretatie dat jongeren niet per se de behoefte hebben om online altijd het eerste te zeggen wat ze denken. De laatste jaren is er veel gesensibiliseerd rond online haatspraak (bv. No Hate-campagnes). Het kan zijn dat we daar in dit onderzoek een positief gevolg van zien. We zien ook dat toch 50,5% van de jongeren aangeeft online meer dan offline na te denken over wat ze zeggen.

Het is opvallend dat 'slechts' 21,0% van de bevraagde jongeren zichzelf online grappiger vindt dan offline. Opnieuw kan dat aantonen dat er weinig verschil is tussen online en offline. Maar misschien toont het ook wel opnieuw dat communicatie via beeld en tekst beperkingen met zich meebrengt. Het is eigenlijk best bijzonder dat jongeren zich niet per se grappiger vinden online, aangezien jongeren ook aangaven hun online tijd voornamelijk door te brengen met grappige dingen (door)sturen.

Ten slotte lezen we binnen dit onderdeel ook dat maar 17,7% van de jongeren online meer bezig is met hoe ze eruitzien dan offline. Dat vonden we opvallend omdat het cliché ons wel zegt dat door de aard van de online wereld, met een grote focus op perfecte levens en lijven, dat jongeren ook heel hard bezig zijn met hun uiterlijk in die wereld. Maar dat geven zeker niet alle jongeren aan. Misschien zijn ze in beide werelden evenveel bezig met hun uiterlijk. Maar in de gesprekken hoorden we ook regelmatig dat jongeren juist heel bewust bezig zijn met *niet* het perfecte plaatje te schilderen (cf. 'Jezelf even leuk vinden offline en online').

ONLINE/OFFLINE VRIENDSCHAP/RELATIES

Als we een vergelijking proberen te maken tussen de online en offline relaties die jongeren aangaan, zowel vriendschappelijk als romantisch, merken we dat de meningen erg verdeeld zijn.
Sommige jongeren vinden het juist aangenaam om online vriendschappen te hebben en zien die soms ook als betekenisvoller dan hun offline vriendschappen. Ze durven namelijk meer zeggen tegen die online vrienden.
Andere jongeren houden het liever oppervlakkig online, chatten alleen met vrienden die ze offline ook kennen, of vinden het zelf vervelend om heel de tijd digitaal in conversatie te staan.
Door de populariteit van sociale media lijkt het dat het voor alle jongeren een meerwaarde is voor vriendschappen of romantische relaties. Maar dat blijkt dus niet zo te zijn. Het valt op dat jongeren in de gesprekken vaak de waarde van het 'echt' contact in de verf zetten. Dat lijkt wel een evolutie om in het oog te houden.

ONLINE/OFFLINE DELEN

Ten slotte kunnen we gelijkaardige conclusies trekken voor de vergelijking tussen het makkelijker vinden om iets offline te delen over jezelf en iets online te delen. Voor sommigen is dat makkelijker, voor anderen brengt dat juist heel wat onzekerheid met zich mee.

CONCLUSIE

Op de **eerste onderzoeksvraag** 'Wat is het online gedrag en de online identiteit van Antwerpse jongeren uit de tweede en derde graad secundair onderwijs?' kunnen we het onderstaande antwoord geven.

Voor elk wat wils
Het internet biedt duidelijk voor elk wat wils. Er is geen lijn te trekken in wat jongeren online doen. Er zijn zeker populaire apps, maar wat ze precies doen op die apps of waar ze voornamelijk hun tijd in steken online is heel persoonsafhankelijk. Het online gedrag van verschillende jongeren kan dus mijlenver uit elkaar liggen. Dat is iets wat we wel verwacht hadden. Waar de enen uren per dag tijd in steken, zijn andere jongeren nooit mee bezig. Voorbeelden: online multiplayergames spelen, online samen verhalen schrijven met mensen die je niet kent of updates over je dag delen in een privéverhaal.

Bewust online?
Wat jongeren wel heel bewust doen, is kiezen wat ze over zichzelf delen op welk profiel. Jongeren kunnen op een bepaalde app meerdere accounts of profielen hebben, en ze beschrijven in de interviews heel helder waarom ze welke foto of welke story op welk profiel delen. Ze zijn er zich van bewust wie dat wel of niet ziet.

81,3% van de jongeren geeft dan ook aan dat ze regelmatig tot heel vaak nadenken over wat ze online zetten. 67,1% denkt na over wat ze naar mensen sturen via bv. chats of DM's. Het percentage dat aangeeft dat ze heel vaak nadenken over wat ze online zetten, neemt licht af met de leeftijd: 60,8% van de 14-jarigen tegenover 34,5% van de 18-plussers.

3 tot 4 uur per dag is 'normaal'
Het grootste aandeel van jongeren zegt ons dat ze drie à vier uur per dag met sociale media bezig zijn. Volgens jongeren is dat ook een 'normale hoeveelheid' tijd om met sociale media bezig te zijn per dag.
Zodra jongeren aangeven dat ze meer dan vijf uur per dag op sociale media doorbrengen, geven ze minder aan dat dat volgens hen 'te veel' is. Meisjes zijn meer bezig op sociale media dan jongens, en ze vinden het ook sneller 'te veel' in vergelijking met jongens.

Externe begrenzing is welkom
23,1% van de jongeren zegt dat hun ouders/voogd regelmatig of heel vaak zeggen wanneer ze hun gsm moeten wegleggen. Dat wordt door de jongeren die we in de interviews spraken niet als een probleem ervaren. De grens die volwassenen daarin trekken, is volgens hen nodig. Hetzelfde geldt voor regels op school over gsm-gebruik. 40,6% van de jongeren vindt het goed dat ze, bijvoorbeeld op school, hun gsm moeten wegleggen of afgeven. Ondanks duidelijke en welkome regels hebben jongeren wel heel wat trucs om die regels alsnog te omzeilen.

Afleiding is niet welkom
"Als ik een melding krijg, ben ik gelijk afgeleid", vertelt een jongere ons. 46,8% van de bevraagde jongeren wordt regelmatig of heel vaak afgeleid door hun gsm wanneer ze eigenlijk met iets anders bezig zijn. (Jongeren in het aso scoren daarbij het hoogst, daarvan geeft 53,4% aan regelmatig of vaak afgeleid te worden door hun gsm.) Toch hebben jongeren ook copingmechanismen ontwikkeld om daarmee om te gaan: je gsm wegleggen, een app installeren (of net verwijderen) om minder afgeleid te zijn, samen studeren vanop afstand terwijl ze met elkaar bellen, meldingen uitschakelen enzovoort.

Gsm-verslaafd?
Op de stelling "Ik zou minder afhankelijk willen zijn van mijn gsm" antwoordt 43,6% van de bevraagde jongeren affirmatief. Wat daarnaast frappant is, is dat jongeren die veel bezig zijn met sociale media (6-7 en 7-8 uur per dag) het vaakst aangeven dat zij hun socialemediagebruik *niet* willen verminderen.

Sociale media zijn er voor de lol
Wat doen jongeren het meest op sociale media? Grappige dingen sturen naar elkaar. Toch merken we in onze analyses dat er een heel breed spectrum is van wat jongeren zoal online doen en dat dat tussen jongere A en jongere B mijlenver uiteen kan liggen.

Instagram is nog altijd populair
Van alle socialemedia-apps blijkt Instagram het meest populair te zijn: 78% van de jongeren hebben daar een account op.
Dat wordt gevolgd door Snapchat (57,3%) en TikTok (50,2%).
Facebook is op sterven na dood, volgens de jongeren.

Instagram en TikTok zijn er om te kijken, Snapchat ook om zelf te posten
Bij Insta en TikTok kijken jongeren vooral wat andere mensen delen/posten, bij Snap kijken ze evenveel als ze zelf delen/posten. Jongeren kiezen vaak bewust voor een bepaalde app én voor een van hun profielen om een foto, video of hun mening te posten.

Gamen duurt lang en is goed voor je sociale ontwikkeling
Jongeren – en dan vooral jongens – gamen vaak en lang. Uren aan een stuk zitten ze met hun 'party' te gamen. En te praten. Niet enkel over luchtige onderwerpen of het spel zelf: tijdens het gamen wordt er ook relatieadvies gegeven of gaan ze in op serieuze gespreksonderwerpen. Jongeren beschreven in de interviews mooi dat gamen soms positieve neveneffecten heeft. Door de gesprekken tijdens het gamen leren ze hun beste vrienden (beter) kennen en durven ze meer te communiceren met andere mensen.

Online kan je depressieve gevoelens delen
85,0% van de jongeren zag al eens dat iemand online deelde dat die zich niet goed in hun vel voelde of zich depressief voelde. In de interviews werd er soms neerbuigend gepraat over online delen dat het slecht met je gaat. Slechts 15,9% van de jongeren gaf aan dat ze al eens persoonlijke dingen over zichzelf gepost hebben (bv. over hoe die zich voelt) zodat een grote groep mensen dat kon zien.

Anderen tonen de beste versie van zichzelf online, ik niet
Jongeren zeggen over leeftijdsgenoten dat ze de beste versie van zichzelf tonen online. 53.8% zegt dat leeftijdsgenoten dat regelmatig of heel vaak doen.
Het valt op dat ze zelf minder het gevoel hebben dat ze dat doen. Een minderheid (31,5%) zegt zelf dat ze online regelmatig of heel vaak de beste versie van zichzelf tonen.

Ongewenst screens maken en doorsturen?
Als het gaat om het ongewild posten van een foto of video online, of het doorsturen van screens, is er weer een verschil tussen de jongeren zelf en 'de anderen'. Zelf heeft nog maar 11,2% van de jongeren ooit eens een foto of video van iemand online gezet zonder dat die persoon dat wou. Toch geeft 34,6% van de jongeren aan dat ze daar zelf al slachtoffer van geweest zijn.
Een nipte meerderheid van de jongeren (55,5%) geeft aan dat ze meestal hun vrienden vertrouwen dat die geen screens zouden doorsturen van persoonlijke informatie.
Ter vergelijking: foto's en filmpjes ongewenst online zetten, daar vertrouwen jongeren hun vrienden iets meer in. 63,7% van de jongeren geeft aan dat ze hun vrienden er meestal in vertrouwen dat ze dat niet gaan doen.

Is liken belangrijk?
31,5% van de jongeren geeft aan likes en reacties te checken als ze iets van zichzelf online gepost hebben. Maar als we vragen naar hoe vervelend jongeren het vinden om dan maar weinig likes te krijgen, antwoordt slechts 18,4% van de jongeren daarop positief.
Anderzijds zegt 34,9% van de jongeren te liken als vriendendienst. Ze liken dus foto's van vrienden die ze eigenlijk niet mooi vinden.
De vraag is dus nog altijd of likes wel of niet echt belangrijk zijn.

Via sociale media leer je nieuwe vrienden en de wereld kennen
Het gebruik van sociale media heeft voor jongeren veel voordelen. In eerste instantie geven ze aan dat sociale media een sociale functie vervullen: 53,4% van de jongeren leert via sociale media mensen kennen. Het is wel opvallend dat maar 22,2% van de jongeren hun vrienden *beter* leert kennen via sociale media.
In tweede instantie geven jongeren aan dat ze via sociale media de wereld beter leren kennen. Dat gaat dan onder andere over andere culturen leren kennen door in contact te kunnen staan met mensen over heel de wereld, over het volgen van actualiteit of over het volgen van bekende mensen en hun leven.

Wantrouwen naar mensen die je alleen online kent
We hoorden tegenstrijdigheden als het gaat om het in vertrouwen nemen van mensen die je enkel online kent. De drempel om te delen hoe het echt met je gaat, kan lager zijn, maar je moet je tegelijk ook heel bewust zijn van wat je deelt met wie. Catfishing is iets waar jongeren bewust of onbewust wel mee in hun achterhoofd zitten. Sommige jongeren testen daarom heel bewust de echtheid van de persoon aan de andere kant van het scherm. Dat doen ze door bijvoorbeeld een spraakbericht te vragen of door te vragen naar een foto waar de andere bijvoorbeeld een lepel vasthoudt.
Slechts 10,0% van de jongeren vertelt dan ook regelmatig of heel vaak persoonlijke dingen tegen mensen die ze alleen online kennen.
Jongeren geven ook aan dat nieuwsverslaggeving het gevoel van vertrouwen of wantrouwen kan beïnvloeden.

Sociale media geven ook soms stress
16,1% van de jongeren geeft aan dat ze heel vaak of regelmatig stress ondervinden door sociale media.
De grootste bronnen van frustratie zijn dat iemand niet antwoordt terwijl ze zien dat die het bericht toch gelezen heeft en dat ze afgeleid worden door hun smartphone terwijl ze eigenlijk met iets anders bezig zijn.
Het is opvallend dat 49,9% van de jongeren het vervelend vindt als iemand hen onder druk zet om te antwoorden op een bericht, maar dat 50,9% dat ook zelf al eens gedaan heeft.

Op de vraag wat jongeren wilden veranderen aan sociale media kregen we een brede waaier aan antwoorden: van meer controle op privacy over het veranderen van het gedrag van anderen tot de fakeheid van sociale media aanpakken.
Haatspraak vinden jongeren vaak ook vervelend. 87,9% geeft aan al eens online haatspraak gezien te hebben (bv. harde, racistische opmerkingen).

Voordeel van sociale media: mensen kunnen blokkeren of negeren
Als voordeel van sociale media noemden sommige jongeren in de gesprekken de mogelijkheid om mensen op een eenvoudige manier te negeren of te blokkeren, zeker als ze vervelend doen. Dat zien we ook terug in de cijfers: 57,7% negeert regelmatig of heel vaak iemand als die online vervelend doet, 40,8% blokkeert die persoon.

Jongeren praten in mindere mate met hun ouders over sociale media
Slechts 17,2% van de jongeren praat regelmatig of heel vaak met hun ouder(s) of voogd over wat ze online doen.
De jongeren die weinig of niet met hun ouder(s) of voogd praten over hun internetgebruik geven als reden dat hun ouders zelf te weinig weten over sociale media of de online wereld. Ze geven ook aan dat ze maar beperkt toegang geven aan hun ouders op socialemediaplatformen (enkel de openbare account bijvoorbeeld, niet de privéaccount).

Op de **tweede onderzoeksvraag** 'Wat is bij Antwerpse jongeren uit de tweede en derde graad secundair onderwijs het verschil tussen hun gedrag/identiteit online en offline?' kunnen we het onderstaande antwoord geven.

Online versus offline: kwestie van voorkeur
Sommige jongeren voelen zich als een vis in het water in de online wereld. Ze hebben het gevoel dat ze socialer kunnen zijn, meer vrijuit durven spreken, makkelijker hun mening kunnen verwoorden, meer zichzelf kunnen zijn dan offline.
Andere jongeren vinden online communicatie juist moeilijker. Je loopt het risico om fout begrepen of uitgelachen te worden, en wat je deelt, kan misbruikt worden.
Toen we via de vragenlijst polsten naar het zelfbeeld van jongeren, online versus offline, zagen we dat de meerderheid van de jongeren (59,8%) de online versie van zichzelf ongeveer even leuk vindt als de offline versie van zichzelf. 22,2% vindt de offline versie van zichzelf leuker, een minderheid (17,5%) vindt de online versie het leukst.
Ter uitbreiding: bij online versus offline vriendschappen merken we dat de meningen erg verdeeld zijn. Sommige jongeren vinden het juist aangenaam om online vriendschappen te hebben en zien die soms ook als betekenisvoller dan hun offline vriendschappen.

Voluit je mening geven of toch eerder nadenken over wat je zegt?
Een derde van de jongeren durft sneller (wel of eerder wel) online hun mening te geven dan offline. Offline blijkt het dus toch makkelijker om je mening te geven.
Nadenken over wat je wilt zeggen? Daar is het fiftyfifty. De helft van de jongeren denkt online meer na over wat ze zeggen, de helft denkt offline meer na.

Jongeren vinden zichzelf grappiger offline
Hoewel jongeren aangeven sociale media vooral te gebruiken om grappige dingen (door) te sturen, vindt 'slechts' 21,0% van de bevraagde jongeren zichzelf grappiger online dan offline.

Sociale media en schone schijn?
Het cliché luidt dat sociale media een plaats zijn van imago en uiterlijk, maar we lezen dat slechts 17,7% van de jongeren meer online dan offline bezig is met hoe ze eruitzien. In de interviews hoorden we meer genuanceerde getuigenissen. 31,5% van de jongeren zegt toch dat ze regelmatig of heel vaak de beste versie van zichzelf tonen online.

BIJLAGEN

SEMIGESTRUCTUREERDE INTERVIEWLEIDRAAD

- Naam
- In welk jaar zit je, wat volg je?
- Heb je een smartphone of een computer/tablet thuis?
- Hoeveel uur per dag gebruik je die?
- Waarvoor gebruik je je smartphone, computer, tablet allemaal?
- Met wie heb je online zoal contact? Enkel mensen die je ook offline kent of niet? Eén-op- één, veel groepsgesprekken? Constante chat? Serieuze gesprekken? Hoe verlopen die? Wat wordt daar zoal in gezegd?
- Wat vind je leuk aan het internet/sociale media?
- Wat vind je niet zo leuk?
- Wat vind je moeilijk?
- Wat heeft jou de afgelopen tijd gekwetst online?
- Wat heb je de afgelopen tijd meegemaakt dat je leuk vond online?
- Wat heeft jou de afgelopen tijd meer zelfvertrouwen gegeven online?
- Wat geeft je soms stress online?
- Wat denk je dat volwassenen niet weten over de online wereld van jongeren?
- Wat denk je dat volwassenen niet weten over hoe jongeren online met elkaar omgaan?
- Zijn er dingen waar je al spijt van gehad hebt doordat je die online hebt gedaan (of niet hebt gedaan)?
- Wat zou je willen veranderen aan sociale media/internet?
- Hoe bewust ben je bezig met wie je online bent?
- Hoe bewust maak je keuzes online wat betreft posten van foto's, liken, connecties maken?
- Verschillen jouw vriendschappen online en offline?

VRAGEN TOEGEVOEGD BIJ ONDERZOEK 2

De vragen met antwoord overlopen van vorige keer, en dan vragen:

- Kan je nog eens uitleggen waarom dat belangrijk is? Waarom je dat niet zo fijn vindt? Wel fijn?
- Is dat nu anders? Hoe komt dat?
- Hoe is jouw online gedrag veranderd sinds corona?
- Kijk je daar nu anders naar, zou je een ander antwoord geven? Waaraan ligt dat? Corona?
- Zijn er dingen die je nu doet online die je een half jaar geleden niet deed?
- Is je online identiteit veranderd door corona?

ENQUÊTE

DE ONLINE EN DE OFFLINE WERELD

INLEIDING EN ACHTERGROND

De vragenlijst invullen duurt ongeveer 15 minuten

- Het is anoniem: Niemand zal weten welke antwoorden jij hebt ingevuld.
- Er is geen juist of fout antwoord.
- Wees eerlijk over wat jij hebt meegemaakt en wat jij denkt.

Door deze enquête in te vullen, geef je toestemming dat je gegevens anoniem gebruikt worden in een onderzoeksrapport. Vragen? Spreek je leerkracht aan of mail naar info@pimento.be.

Bedankt dat je deze vragenlijst wilt invullen!

1. Wat is het nummer van jouw school? (vraag het aan je leerkracht als je het niet weet)	
☐ School 1	☐ School 4
☐ School 2	☐ School 5
☐ School 3	☐ School 6

2. Hoe oud ben je?	
☐ Jonger dan 12	☐ 16
☐ 12	☐ 17
☐ 13	☐ 18
☐ 14	☐ ouder dan 18
☐ 15	

3. Ik ben een...
☐ Jongen
☐ Meisje
☐ Ander (leg uit) :

4. Wat volg je op school?	
☐ Aso	☐ Kso
☐ Bso	☐ Buso
☐ Tso	☐ Andere:

5. Hoeveel uur per dag ben je volgens jou bezig met sociale media (bv. met kijken of posten op Instagram, Snapchat, praten tijdens online gamen,...)	
☐ 0 uur (Ik gebruik geen sociale media)	☐ tussen 4 en 5 uur
☐ tussen 0 en 1 uur	☐ tussen 5 en 6 uur
☐ tussen 1 en 2 uur	☐ tussen 6 en 7 uur
☐ tussen 2 en 3 uur	☐ tussen 7 en 8 uur
☐ tussen 3 en 4 uur	☐ Meer dan 8 uur per dag

6. Ik vind de hoeveelheid tijd die ik doorbreng op sociale media...
☐ Te weinig
☐ Weinig
☐ Normaal
☐ Veel
☐ Te veel

7. Welke dingen doe je om je tijd op sociale media te verminderen? (meerdere antwoorden mogelijk)	
☐ Apps verwijderen	☐ Mijn smartphone wegleggen
☐ Meldingen uitschakelen	☐ Mijn smartphone uitzetten
☐ Geluid van mijn smartphone uitzetten	☐ Mijn schermtijd in het oog houden
☐ Vliegtuigstand opzetten	☐ Ik wil mijn tijd op sociale media niet verminderen
☐ Andere:	

8. Selecteer de drie socialemediakanalen die je het meest gebruikt.	
☐ Instagram	☐ Snapchat
☐ Whatsapp	☐ Facebook
☐ Twitter	☐ Youtube (comments of zelf video posten)
☐ Tiktok	☐ Reddit
☐ Discord	☐ Tumblr
☐ Messenger (van Facebook)	☐ Twitch (comments of zelf video posten)
☐ Andere:	

9. Hoe gebruik je de volgende socialemediakanalen?

	Ik deel/post vooral	Ik kijk even-veel als ik deel/post	Ik kijk vooral wat andere mensen delen/posten	Ik heb een account maar ik doe er niets op	Ik gebruik dat niet
Instagram	☐	☐	☐	☐	☐
Snapchat	☐	☐	☐	☐	☐
Whatsapp	☐	☐	☐	☐	☐
Facebook	☐	☐	☐	☐	☐
Messenger (van Facebook)	☐	☐	☐	☐	☐
Twitter	☐	☐	☐	☐	☐
Youtube (comments of zelf video posten)	☐	☐	☐	☐	☐
Tiktok	☐	☐	☐	☐	☐
Reddit	☐	☐	☐	☐	☐
Discord	☐	☐	☐	☐	☐
Twitch (comments of zelf video posten)	☐	☐	☐	☐	☐

10. Hoe vaak doe je de volgende dingen online?

	Nooit	Weinig	Soms	Regelmatig	Heel vaak
Grappige dingen sturen (berichten, foto's, memes,...)	☐	☐	☐	☐	☐
Een foto van jezelf of over je dag posten op een openbaar profiel (bv. op Instagram of Snapchat)	☐	☐	☐	☐	☐
Een foto van jezelf of over je dag posten op een privéprofiel (bv. op Instagram of Snapchat)	☐	☐	☐	☐	☐
Stories (verhalen) maken	☐	☐	☐	☐	☐
Screens maken van wat anderen zeggen/posten	☐	☐	☐	☐	☐

11. Hoe vaak doe je de volgende dingen online?

	Nooit	Weinig	Soms	Regelmatig	Heel vaak
Online multiplayergames spelen	☐	☐	☐	☐	☐
Chatten of sturen met mensen die je enkel online kent	☐	☐	☐	☐	☐
Op de hoogte blijven van het nieuws/de actualiteit	☐	☐	☐	☐	☐
Reageren op online haatspraak (op bv. harde, racistische opmerkingen)	☐	☐	☐	☐	☐
Je eigen talent tonen online (bv. fotografie, zang, dans...)	☐	☐	☐	☐	☐

12. Hoe vaak doe je de volgende dingen online?

	Nooit	Weinig	Soms	Regelmatig	Heel vaak
Likes/reacties checken als je iets van jezelf online gepost hebt	☐	☐	☐	☐	☐
Foto's of posts verwijderen van jezelf als je te weinig likes of positieve reacties krijgt	☐	☐	☐	☐	☐
Negatieve reacties van anderen verwijderen	☐	☐	☐	☐	☐
Expres online ruzie zoeken, discussies of emotionele reacties uitlokken	☐	☐	☐	☐	☐

DE ONLINE EN DE OFFLINE WERELD
STELLINGEN

13. Vul in

	Nooit	Weinig	Soms	Regelmatig	Heel vaak
Ik denk na over wat ik online zet (in comments, foto's, video's, ...)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik denk na over wat ik naar mensen stuur (chat, DM's, ...)	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind dat ik sociaal ben als ik online/op mijn gsm bezig ben	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vertrouw erop dat mijn vrienden geen screens doorsturen van berichten/ posts van mij zonder dat ik dat wil	☐	☐	☐	☐	☐

14. Vul in

	Nooit	Weinig	Soms	Regelmatig	Heel vaak
Ik vertrouw erop dat mijn vrienden geen foto's of filmpjes van mij online zetten zonder dat ik dat wil.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik toon online de beste versie van mezelf.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik doe soms dingen *niet* omdat mensen van mij foto's of filmpjes kunnen maken en die online kunnen zetten om mij uit te lachen.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vertel zeer persoonlijke dingen (bv. over hoe ik me voel) tegen mensen die ik enkel online ken.	☐	☐	☐	☐	☐

15. Hoe leuk vind je de offline versie van jezelf (op school, thuis, tijdens sport, ...)?
Geef een score tussen 0 (helemaal niet leuk) en 10 (heel leuk).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

16. Vul in

	Nooit	Weinig	Soms	Regelmatig	Heel vaak
Mijn ouders of voogd zeggen me wanneer ik mijn gsm moet wegleggen	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn ouders of voogd vinden dat ik asociaal ben als ik online/op mijn gsm bezig ben	☐	☐	☐	☐	☐
Ik praat met mijn ouder(s)/voogd over wat ik doe online	☐	☐	☐	☐	☐
Ik like foto's van vrienden die ik eigenlijk niet mooi vind, gewoon omdat ze van vriend(in) zijn	☐	☐	☐	☐	☐
Ik voel me verplicht om een reactie bij een foto van een vriend(in) te plaatsen	☐	☐	☐	☐	☐
Sociale media geven mij stress	☐	☐	☐	☐	☐
Als iemand online vervelend doet, negeer ik die	☐	☐	☐	☐	☐
Als iemand online vervelend doet, blokkeer ik die	☐	☐	☐	☐	☐
Als iemand online vervelend doet, antwoord ik op een harde manier terug	☐	☐	☐	☐	☐
Ik word afgeleid door mijn gsm wanneer ik eigenlijk met iets anders bezig ben	☐	☐	☐	☐	☐
Mijn leeftijdgenoten tonen online de beste versie van zichzelf	☐	☐	☐	☐	☐

18. Vul in

	Waar	Iets tussenin	Niet waar
Ik zou minder afhankelijk willen zijn van mijn gsm	☐	☐	☐
Ik vind het goed dat ik mijn gsm moet wegleggen of afgeven (op school, tijdens een hobby of thuis)	☐	☐	☐
Ik vind het moeilijk om mijn gsm weg te leggen als het eigenlijk nodig is	☐	☐	☐
Ik denk er soms aan om mijn socialemediaaccounts/apps te wissen	☐	☐	☐

19. Hoe leuk vind je de online versie van jezelf? Geef een score tussen 0 (helemaal niet leuk) en 10 (heel leuk).

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

DE ONLINE EN DE OFFLINE WERELD

20. Heb je volgende dingen al eens meegemaakt online?

	Ja	Nee
Ik heb al eens een fake account gemaakt van iemand die ik ken	☐	☐
Ik heb ooit al eens een foto of video van iemand online gezet zonder dat die persoon dat wou	☐	☐
Iemand heeft ooit van mij al eens een foto of video online gezet zonder dat ik dat wou	☐	☐
Iemand stuurde al eens een naaktfoto van zichzelf naar mij	☐	☐
Ik heb al eens een naaktfoto van mezelf verstuurd	☐	☐
Ik heb al eens persoonlijke dingen over mezelf gepost (bv. over hoe ik me voel) zodat een grote groep mensen dat kon lezen	☐	☐
Ik heb al gezien dat andere jongeren online delen dat ze zich depressief voelen of heel slecht in hun vel zitten	☐	☐
Iemand heeft al eens screens doorgestuurd van berichten/posts van mij zonder dat ik dat wou	☐	☐
Iemand stuurde al eens een naaktfoto van iemand anders door naar mij	☐	☐
Ik heb mijn socialemedia-accounts/apps al eens expres gewist	☐	☐
Ik heb al online haatspraak gelezen of gehoord (bv. harde, raciste opmerkingen)	☐	☐
Een vriend(in) of lief aan wie ik mijn wachtwoord gaf, heeft het al eens gebruikt op een manier die ik niet leuk vond	☐	☐
Ouders aan wie ik mijn wachtwoord gaf, hebben het al eens gebruikt op een manier die ik niet leuk vond	☐	☐
Ik heb al eens iemand onder druk gezet om te antwoorden op een bericht (bv. via een andere app contacteren, vraagtekens sturen, de vraag nog eens sturen)	☐	☐

21. Ik vind het vervelend ... (vul in)			
	Ja	Nee	Heb ik nog niet meegemaakt
dat iemand niet antwoordt terwijl ik kan zien dat die het toch gelezen heeft	☐	☐	☐
dat iemand mij onder druk zet om te antwoorden (bv. je contacteren via een andere app, vraagtekens terugsturen, de vraag nog eens sturen)	☐	☐	☐
als ik een langdurige streak/snapreeks verlies (Snapchat)	☐	☐	☐
als ik veel meldingen krijg op mijn smartphone	☐	☐	☐
als ik online zie dat vrienden hebben afgesproken zonder mij	☐	☐	☐
als ik veel ongelezen berichten heb	☐	☐	☐
als ik iets post en weinig likes krijg	☐	☐	☐
als ik afgeleid word door mijn smartphone wanneer ik met iets anders bezig ben	☐	☐	☐
als ik niet getagd word op een foto die vrienden gepost hebben	☐	☐	☐

22. Wat vind je van de volgende stellingen?

	Ja	Eerder wel	Iets tussenin	Eerder niet	Nee
Ik vind mezelf grappiger online dan offline.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik ben meer bezig met hoe ik eruitzie online (foto's, filmpjes, ...) dan offline.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik deel meer over hoe ik me voel online dan offline.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik deel meer over mezelf online dan offline.	☐	☐	☐	☐	☐
Mensen met wie ik online praat, kennen me beter dan mensen die me enkel offline kennen.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik vind wie ik online ben leuker dan wie ik offline ben.					
Ik ben harder/gemener online dan offline.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik durf meer mijn mening te geven online dan offline.					
Ik heb serieuzere gesprekken online dan offline.	☐	☐	☐	☐	☐
Ik denk meer na voor ik iets zeg online dan offline.					
Ik heb meer zelfvertrouwen online dan offline	☐	☐	☐	☐	☐

DE ONLINE EN DE OFFLINE WERELD

DIT IS HET EINDE VAN DE VRAGENLIJST.

Bedankt dat je alles ingevuld hebt!
Vul hieronder nog je gegevens in als je kans wil maken op een waardebon van Play Store (Android), App Store (Apple) of Bol.com.
Wil je dat liever niet, dan kan je onder aan de pagina gewoon op de knop 'gereed' duwen.

Om jullie te bedanken voor jullie tijd verloten we 5 waardebonnen ter waarde van 25 euro van Play Store (Android), App Store (Apple) of Bol.com.
Als je wint, mag je zelf kiezen, welke van die bonnen je krijgt. Wil je daar kans op maken, vul dan hier je e-mailadres of je telefoonnummer in (contact alleen via bericht of Whatsapp)

We gebruiken je e-mailadres of telefoonnummer alleen om je te laten weten of je gewonnen hebt. We houden deze gegevens niet bij en koppelen die ook niet aan je antwoorden van de vragenlijst.

E-mailadres:

Telefoonnummer:`